

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ

Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. Tamer ŞUER

**İSTANBUL ÇOCUK MAHKEMELERİNDE YARGILANAN ÇOCUKLARDA
SÜREKLİ ÖFKE- ÖFKE İFADE TARZLARI İLE İSTİSMAR YAŞANTILARI
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Psikolog Bilge YENİ
2803070005

İstanbul – 2010

Araştırmamda bana yol gösteren ve destekleyen tez danışmanım Prof. Dr. Tamer ŞUER'e,
enstitdeki öğretimim süresince bilgisini ve yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Neylan Ziyalar'a,
çalışmam süresince gösterdikleri sabır için aileme,
ve tüm katkılarından dolayı Aslı Dođrul'a teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Suç ve Çocuk Suçluluğu	4
2.1.1. Çocuk Kavramı	4
2.1.2. Suç ve Çocuk Suçluluğu Kavramları	6
2.1.3. Çocuk Suçluluğu ve Kuramsal Yaklaşımlar	7
2.1.3.1. Biyolojik Teoriler	7
2.1.3.2. Sosyolojik Teoriler	8
2.1.3.3. Psikolojik Teoriler	12
2.1.4. Risk Faktörleri	13
2.1.4.1. Bireysel Faktörler	13
2.1.4.2. Aile Faktörü, Sosyo-ekonomik ve Çevresel Faktörler	14
2.1.5. Türkiye’de Çocuk Suçluluğuna Genel Bakış	15
2.1.5.1. Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi	18
2.1.5.2. Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri	22
2.2. Çocuk İstismarı ve İhmali	25
2.2.1. İstismar Kavramı	25
2.2.2. Çocuk İstismarı ve İstismar Türleri	26
2.2.2.1. Fiziksel İstismar	26
2.2.2.2. Cinsel İstismar	27
2.2.2.3. Duygusal İstismar	29
2.2.2.4. İhmal	29
2.2.3. İstismar ve İhmal Risk Faktörleri	30
2.2.4. İstismar ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	31
2.3. Öfke ve Öfke İfade Tarzları	33
2.3.1. Öfke Tanımı	33
2.3.2. Öfkeyle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	35
2.3.2.1. Biyolojik Kuramlar	35

2.3.2.2. Psikolojik Kuramlar	35
2.3.2.2.1. Psikanalitik Kuram	35
2.3.2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	36
2.3.2.2.3. Bilişsel Davranışçı Kuram	36
2.3.3. Öfkenin İfade Edilmesi	37
2.3.4. Çocuk Suçluluğu ve Öfke	39
3. YÖNTEM	41
3.1. Araştırma Evreni Örneklem	41
3.2. Veri Toplama Araçları	41
3.2.1. Bireysel Bilgi Formu	41
3.2.2. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği	42
3.2.3. Çocuk İstismarı Tanılama Anketi	42
3.3. Verilerin Analizi	42
3.4. Amaçlar	42
4. BULGULAR	44
4.1. Örneklemin Demografik Özellikleri	44
4.2. Örneklemin Demografik Özellikleri ile İstismar Yaşantıları Arasındaki İlişkiler	49
4.3. Örneklemin Demografik Özellikleri ile Sürekli Öfke – Öfke İfadeleri Arasındaki İlişki	58
4.4. Sürekli Öfke – Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinin İstismar Alt Ölçekleri ile İlişkisi	72
5. TARTIŞMA	78
6. ÖZET	83
7. ABSTRACT	84
8. KAYNAKLAR	83
EKLER	95
ÖZGEÇMİŞ	106

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Son yıllarda yapılan birçok araştırma dünyada olduğu kadar Türkiye’de de çocuk suçluluğunun büyük bir toplumsal sorun olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Yaşanan hızlı ekonomik ve sosyal değişim süreçleri, geleneksel toplumsal yapıların ve ilişkilerin çözülmesi, kentleşme, göç, yeni sosyalleşme biçimlerinin doğması ve yaşanan ekonomik-sosyal krizler çocuk suçluluğunun da hızlı bir şekilde artışına neden olmaktadır.

Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Mahkemeleri Yasası hükümleri uyarınca 12-15 ve 15-18 yaş grubu içinde işlenen suçları kapsayan çocuk suçları bugün Türkiye’de tüm suçların yaklaşık yüzde 17,1’lik bölümünü kapsamaktadır.⁽¹⁾ İşlenen toplam suçlar içindeki çocuk suçları oran yıllar içinde küçük dalgalanmalar dışında sabit kalmakla birlikte, suç işlediği şüphesiyle güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı her geçen yıl artmaktadır.⁽²⁾ Çocuk şüphelilerin genel suçlar içindeki payı oran olarak sabit kalsa ve sınırlı bir azalma seyri gösterse de yıllar itibarıyla çocuk şüpheli sayısında önemli bir artışın olduğu gözlemlenmektedir.

2003 yılında 19.864 olan şüpheli sayısı 2006 yılında yüzde 57,4 oranında artış göstererek 31.283’e yükselmiştir.⁽³⁾ TÜİK verilerine göre 2007 yılında 12-18 yaş grubundaki çocuklar tarafından sadece şahıslara karşı suç işledikleri şüphesiyle mahkemelere sevk edilen çocuk sayısı 93.279 olmuştur. Benzer şekilde “mala karşı işlenen suçlar” istatistikleri de benzer bir artışa sahne olmaktadır. Mala karşı suç işledikleri şüphesiyle Cumhuriyet Savcılıklarına gönderilen çocuk sayısı, cumhuriyet tarihinde ilk kez 2000’li yıllarda şahsa karşı işlenen çocuk suçları oranlarını yakalamıştır. Büyük bir bölümünü hırsızlık ve gasp suçlarının oluşturduğu mala karşı işlenen suçlarda 2003 yılında 26.481, 2004 yılında 27.244, 2005 yılında 29.086 olan mala karşı işlenen suç sayısı 2006 yılında 31.685 rakamına ulaşmakta 2007 yılında ise 54.668 seviyesine çıkmaktadır ⁽⁴⁾

Bu gelişmenin ve çocuk suçları sayısındaki artış trendinin çok çeşitli sosyal, ekonomik ve hukuki kökenleri bulunmaktadır. Genel bir eğilim olarak gözlenen dünya çapında çocuk suçlarındaki nicelik

ve nitelik artışı (5), bu toplumsal ve ekonomik gelişmelere eklenen, çocukların kişilik örüntülerinin oluşumunda birincil derecede rol oynayan istismar ve ihmal yaşantılarının da özel bir önem kazandığını göstermektedir. Çocuk suçluluğunun önlenmesinde ve çocuk suçluların rehabilitasyonunda çocukları suça sürükleyen çevresel ve toplumsal faktörler kadar, çocukların bireysel özelliklerinin de anlaşılması da bu çerçevede büyük bir önem taşımaktadır.

Bugüne kadar yapılan çeşitli çalışmalar çocukların psiko-sosyal gelişimine zarar veren istismar ve ihmal yaşantılarının, çocuklardaki suç davranışının ortaya çıkmasında önemli bir risk faktörü olarak etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle 1990'larda bu konuda yapılan çeşitli çalışmalar, çocuklukta yaşanan istismar ile öfke, şiddet ve suç davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.(6) Son yıllarda bu alanda yapılan çeşitli analitik çalışmalarda da olumsuz yaşam olaylarına, istismar ve şiddete maruz kalan çocuklarda şiddet içeren suç davranışlarında bulunma oranının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğu tartışılmaktadır.(7) Aynı çalışmalar geçmişte yaşanan bir travma ile suç davranışı arasındaki ilişkiyi açıklamada öfke yaşantısının anlamlı bir etkisi olduğu, öfkenin şiddet içeren davranışların erken işaretlerinden biri olduğu ortaya konmuştur.

Özellikle 1990'lı yıllarda Spielberger ve Deffenbacher'in çalışmaları kapsamında öfke ve şiddet içeren davranışlar arasındaki ilişkiler psikoloji ve sosyal bilim literatüründe önemli tartışma alanlarından biri haline gelmiştir. Buna rağmen ülkemizde, suç ile ilişkilendirilen öfke duygulanımı ve öfke ifadesinin suça karışmış çocuklardaki görünümü ve istismar yaşantılarının öfkeleri üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır.

Bu çalışmada çocuk suçluluğu, suça karışmış çocuklardaki istismar ve ihmal yaşantıları ile öfkeleri arasındaki ilişkiyi tartışmaya, bu kapsamdaki literatürü aktarmaya ve suça itilen çocukların öfke ifade tarzlarını incelemeye çalışacağız. Öte yandan Spielberger tarafından geliştirilen Sürekli Öfke-Öfke İfadesi Ölçeği analizi çerçevesinde, İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılamaları devam eden çocuklarla yaptığımız anket çalışmasının verilerini tartışacak, söz konusu öfke ifadeleri, "bastırılmış öfke", "dışa vurulmuş öfke" ve "kontrol altına alınmış öfke" boyutlarıyla ele alacağız. Ek olarak

Çocuk İstismarı Tarama Anketi'ni kullanarak İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuklardaki öfke ifadeleri ve istismar yaşantıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışacağız.

Araştırmamızın bulgularının suç davranışını ortaya çıkmadan önleme çalışmalarına ve suça sürüklenmiş çocukların rehabilitasyonu çalışmalarına kaynak oluşturması ve ileride bu konularda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması başlıca hedefimizdir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç ve Çocuk Suçluluğu

2.1.1. Çocuk Kavramı

Bugün kullandığımız ve anladığımız anlamda “çocuk” kavramı modern toplumun bir ürünüdür. Modern toplumun yaş bölümleriyle toplumsal yaşam arasında kurduğu koşutluklar çocukluğun da özel bir dönem olarak anlaşılması konusundaki sosyal bilinci geliştirmiştir: "Çocukluk düşüncesi son 400 yıla ait bir Avrupa icadıdır. Daha önceleri, "çocuk, annesinin, dadısının ya da beşiğini sallayan kişinin sürekli ilgisi olmadan yasayabilmeye baslar başlamaz, yetişkinler toplumuna ait oluyordu."⁽⁸⁾ Rönesans ve izleyen Aydınlanma Çağı düşüncesi “çocuk” kavramı ve çocukluğun değişik biyolojik ve kültürel nitelikleri üzerine bugün dünya genelinde paylaşılan yerleşik bir bilinç ve evrensel bir algı yaratmıştır. Ancak bu evrensel algı farklı kültür ve coğrafyalarda değişik hukuki ve sosyal uygulamalar olmasına engel değildir.

2.09.1990 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. Maddesi, ülke kanunlarına göre daha erken yaşta reşit kabul edilmemek kaydıyla “0-18 yaş arası her insanı” çocuk olarak kabul etmektedir.⁽⁹⁾ Çocukluğun başlangıç yaşı için herhangi bir kayıt içermeyen bu ifade hukukçular, hekimler ve psikologlar tarafından çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Çocuklukla ergenliğin farkları, çocuk olma sıfatının anne rahmine düştüğünde mi, yoksa doğumla mı kazanıldığı gibi tartışmalar bugüne kadar devam etmiş, birçok ülke hukuk sistemlerinde bu konularda farklı yorumlar getirmişlerdir. Söz konusu tartışmalar değişik ülke ve kültürlerle ait çocuklarda ceza ehliyetinin kaç yaşında başladığı ve kaç yaşına kadar “çocuk suçları” kapsamında ele alındığına dair uygulama farklılıkları doğurmuştur.

Bu çerçevede çocuklarda ceza ehliyetini 7 yaşında başlatan (İrlanda, Ürdün, Pakistan, Suudi Arabistan, Avustralya) ülkeler olduğu gibi, 14 yaşında (Rusya, Romanya, İtalya, Japonya) ya da 18 yaşında başlatan (Peru, Belçika) ülkeler de bulunmaktadır.⁽¹⁰⁾ Avrupa'nın büyük bir bölümünde ve

Türkiye’de ise çocuk, 18 yaşından küçükleri kapsamaktadır. Hukuki açıdan çocuk tanımı ise cezai ehliyet varsayımından elde edilmekte, henüz ergin olmamış, 12-18 yaş grubu olarak tanımlanmaktadır. Türk Ceza Kanunu’na göre suç teşkil eden “fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”⁽¹¹⁾ Aşağıdaki tabloda dünyadaki çeşitli ülkelerde çocukluk yaşları ve asgari ceza yaşı sorumluluğu ve çocukların tutularak tretmana tabi olduğu yaş aralıkları verilmiştir. Buna göre en düşük yaş (7-21) ile Yunanistan’da, en yüksek çocuk yaş sınırı ise Avusturya’da (19-27) görülmektedir.

TABLO 1 - Çocukluk yaşları ve ceza sorumluluğu yaşı ⁽¹²⁾

ÜLKE	<i>Asgari ceza sorumluluğu yaşı</i>	<i>Asgari özgürlüğü kısıtlama yaşı</i>	<i>Çocukların tutularak tretmanı</i>
Arnavutluk	14	14	14-20
Avusturya	19	-	19-27
Belçika	16	16	16-18
Kanada	12	12	12-18
Çek-Slovak Cm.	15	15	15-18
Kıbrıs	12	12	12-16
Danimarka	15	15	15-18
Finlandiya	15	15	15-18
Fransa	13	13	13-21
Almanya	14	14	14-24
Yunanistan	7	7	7-21
Macaristan	14	14	14-21
İtalya	14	14	14-18
Malta	9	9	9-18
Hollanda	12	12	12-23
Norveç	15	15	15-21
Polonya	13	13	13-21
Portekiz	16	16	16-21
Romanya	14	16	16-21
İspanya	16	16	16-21
İsveç	15	15	15-21
Türkiye	12	12	12-18
İngiltere	10	14	14-21
Kuzey İrlanda	10	16	16-21
İskoçya	8	14	14-21

Türk Ceza Kanunu çocuk suçları hakkında biri 12-15 yaş grubu ve diğeri 15-18 yaş grubu olmak üzere iki kategori getirmektedir. “Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on dört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz.”⁽¹³⁾

2.1.2. Suç ve Çocuk Suçluluğu Kavramları

Günümüzde sosyal, kültürel ve ekonomik değişkenlere ve ortamlara göre çok farklı anlamlar kazanabilen suç kavramı modern hukuk teorileri çerçevesinde bireysel değil, “sosyal bir fenomen” olarak nitelenmektedir. 17. yüzyıl öncesinde çocuk ve yetişkinlerin doğuştan gelen niteliklerine ya da ait oldukları sosyal-sınıfsal özelliklere atfedilen suç kavramı, özellikle Aydınlanma devrimi sonrasında önemli bir dönüşüme uğramış ve bir “sosyal fenomen” olarak görülmüştür. Bugün modern ceza hukuku uygulamaları kapsamında suçun üzerinde anlaşılması en yalın tanımı, topluluk halinde yaşayan bireyler arasındaki çatışmaların sapmalar halini alması ve bu kapsamdaki davranışların yasanın cezalandırdığı hareketler kapsamına girmesidir.

Sosyal bir fenomen olarak ele alındığında suç; kişilerin biyolojik ve psikolojik niteliklerinin sosyal, ekonomik, kültürel etmenlerin oluşturduğu toplumsal yaşamla girdiği etkileşim sonucunda ortaya

çıkan çok boyutlu bir olgudur. Suçlu ise bu çerçevede, içinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel kuvvetleri arasında bir denge kuramamış kişi olarak nitelenmektedir.⁽¹⁴⁾

Çocuk suçluluğu ve çocuk yaşta işlenen suçlar ise literatürde “*Bir çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir davranışa dönüşmesi*” olarak tanımlanmaktadır.⁽¹⁵⁾ Buna göre ‘yarardan uzak olma’, ‘kötü niyetle işlenmiş olma’ ve ‘olumsuzluk’ çocuk suçluluğunun tipik özellikleri arasında sayılmaktadır. Yetişkin suçluluğu ile çocuk suçluluğu arasındaki farklar ve günümüzde çocukları suça iten faktörlerin değişkenliği ve suçun ortaya çıkış biçimleri, ergin suçluluğu ile çocuk suçluluğunu ayrı kategoriler olarak ele almayı gerektirmiştir. Bugün dünyanın büyük bir bölümünde egemen hukuk sistemleri, çocuk suçluluğunu ayrı bir hukuk düzeni içinde ele almakta, çocuk suçluluğunu ceza hukuku dışına çıkararak, cezalandırma değil “ıslah” merkezli bir bakış açısı geliştirmektedir. ⁽¹⁶⁾ Bu bakış açısı, çocuk suçluluğunu mahkeme ve ceza kavramlarıyla birlikte değil, sosyal kurumlar ve alınacak önlemler çerçevesinde düşünmeyi desteklemektedir.

2.1.3. Çocuk Suçluluğu ve Kuramsal Yaklaşımlar

Suç ve çocuk suçluluğu esas olarak konuya hangi bilimsel disiplin çerçevesinde yaklaşıldığına göre değişen tanımlara sahiptir. Hukukçular suçu cezai olarak yaptırıma bağlanmış davranışlar olarak nitelerken, siyasal-ideolojik bakış açısından suç yasal düzene ve toplumsal sisteme aykırı davranışlar sergileyen insanların davranışları olarak tanımlanmaktadır. Psikoloji literatürü ise suçu temelde bireysel ve kişilerarası ilişkilerden doğan bir “uyumsuzluk davranışı” olarak yani bir davranış sorunu olarak görmesiyle diğer bilim dallarından ayırt edilir. Tüm bu yaklaşımlar biyolojik, sosyolojik ve psikolojik teoriler olarak üç ana başlıkta ele alınabilir.

2.1.3.1 Biyolojik teoriler

Biyolojik suç teorileri esas olarak çocuğun genetik mirası ve fiziksel özellikleriyle ilgili tezlere dayanırlar. Önemli bir bölümü “pozitif kriminoloji okulu”nun kurucusu ve bilimsel krimonolojinin ilk önemli isimlerinden biri olarak tanınan İtalyan Cesare Lombroso’nun (*Charles Levy*) yüzyılın ilk

çeyreğindeki çalışmalarına dayanan bu tezler suçlu olanla olmayan arasındaki biyolojik farklara dikkat çekerler. Suçluluğun doğuştan gelen özelliklere dayandığını ve suçun bedensel ve zihinsel anormalliklerden ötürü ortaya çıktığını öne süren⁽¹⁷⁾ ve aynı zamanda bir psikiyatr olan Lombroso'nun çalışmaları uzun bir süre etkili olmuştur.

Suçluluk stigmataları olarak tanımladığı fiziksel ve zihinsel nitelikleri saptamaya çalışan Lombroso'nun tezleri, 1940'lı ve 1950'li yıllarda Sheldon'un ve daha sonra Gluecker'in çalışmalarıyla eleştirilmiş, derinleştirilmiş ve boyut değiştirmiştir. Kalıtsal ve zihinsel faktörlerin yanı sıra Sheldon ve Gluecker çalışmalarında, beden yapısıyla davranışlar arasında güçlü bir korelasyon olduğunu vurgulamışlar ve endomorf, mezomorf ve ekzomorf beden tiplerinin suçla olan ilişkilerini tartışmışlardır. Beden yapısının insanların suç potansiyelini etkilediğini düşünen Gluecker de suçun oluşumunu karakter, sosyal kültürel faktörler ve aile yapısı değişkenleriyle beden yapısı arasındaki ilişki içinde açıklamaya çalışmıştır.⁽¹⁸⁾

Ancak özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki çalışmalar ve suç teorisi alanındaki gelişmeler kalıtsal ve fiziksel faktörlerin suçun oluşumunu ve çocuk suçluluğun gelişim sürecini açıklamakta yetersiz kalmış, fiziksel ve zihinsel faktörlerin suçun oluşumundaki etkisinin sanılandan daha az olduğunu gösteren, suçun "doğal" bir olay olmadığını gösteren çalışmalar artmıştır. ⁽¹⁹⁾ Suçun ve özellikle çocuk suçluluğundaki kalıtsal-fizyolojik etkenlerin ancak sınırlı etkisi olan bir önkoşul olduğuna dair görüşler yaygınlaşmış ve sosyolojik suç teorileri önem kazanmıştır.

2.1.3.2. Sosyolojik Teoriler

Sosyolojik teoriler suçun, esas olarak sosyal süreçler ve sosyal yapılar içinde oluşan bir fenomen olduğuna işaret ederler. 19 yüzyıldan bu yana sosyolojik bakımdan suç, "sosyal yapı", "sosyal süreç", "sosyal tepki" ve "sosyal kültür" teorileri çerçevesinde incelenmektedir.

Sosyolojik yapı teorileri esas olarak suçun toplumdaki alt sınıfların toplumsal yapıya uyum sorunları çerçevesinde ortaya çıktığını savunan bir bakış açısına dayanırlar. Özellikle ABD'de ortaya çıkan suç

çetelerinin ve organize şiddet örgütlerinin ortaya çıkış süreçlerini açıklamak için yürütülen çalışmalardan doğan *sosyal yapı teorileri* daha sonra geliştirilerek üst orta sınıflarda gelişen suçluluk olgusunu da açıklamaya yönelmiştir.⁽²⁰⁾ Shaw ve McKay tarafından geliştirilen Kültürel Aktarım Teorisi (*Cultural Transmission Theory*) ve Miller tarafından geliştirilen Alt Sınıf Kültür Çatışması Teorileri (*Lower Class Culture Conflict Theory*) özellikle yoksulların ve göçmenlerin ağırlıklı olarak yaşadığı kentlerde ve bölgelerde yoğunlaşan çocuk suçluluğu ve çetelerin ortaya çıkış süreçleri üzerine yürütülen ampirik araştırmalar çerçevesinde, suçluluğu alt sınıfların kültüründeki değer ve normlarla açıklayan yaklaşımlar geliştirirler. ⁽²¹⁾ Aynı şekilde Durkheim'in sosyal yapıyı bir arada tutan temel kuralları çözen ve bozan davranışları tanımlamak amacıyla geliştirdiği "anomi" kavramını⁽²²⁾ kullanarak derinleştiren Robert K. Merton, Anomi - Gerilim Teoris'ni (*Anomi -Or Strain-Theory*) ileri sürmüştür, Durkheim'i takip ederek azalan gelişen endüstri ve yoğunlaşan ekonomik ilişkilerin toplumsal dayanışma ve işbirliğini dağıtarak bireylerin toplumsal yaşama uyum sorunlarını ve suç olgusunu doğurduğunu ileri sürmüştür. Suçluluğun bireysel ve biyolojik özelliklerden kaynaklanan bir patoloji değil, sosyal yapının yarattığı dengesizliklerden kaynaklanan bir sapma davranışdır. Alt sınıflarda yoğunlaşan suç davranışları sosyal yapının ileri sürdüğü bireysel hedeflere meşru ve yasal yollarla ulaşmanın yarattığı imkânsızlıklar sonucu doğmaktadır. Daha sonra Sutherland tarafından Ayırıcı Birleşmeler Kuramı çerçevesinde geliştirilen ve sosyal organizasyon bozukluğu olarak nitelenen yaklaşım dışında ⁽²³⁾ bir diğer önemli sosyal yapı teorisi ise Fırsat Teorisi (Opportunity Theory) olarak tanınan ve Richard Cloward ve Lloyd Ohlin'in "Suçlu Çocuk ve Fırsatı" (*Delinquency and Opportunity, 1960*) adlı çalışmasında geliştirdikleri tezlerden oluşur. Özellikle çocuk suçluluğunu açıklamak üzere geliştirilen bu yaklaşım daha hareketli bir sosyal yapı analizine dayanır. Diğer sosyolojik suç teorilerinin *izole* bir alt sınıf kültürü ve yoksunluk varsayımına dayandıkları için eleştiren Ohlin ve Cloward, suç davranışının da meşrulaştırdığı alt sınıf kültürünün orta ve üst sınıf kültürüyle temas ve mücadele içinde oluşturulduğunu ve yeni bir değerler sistemi kurduğuna dikkat çekerler. Yasal ve yasal olmayan yolların bir arada kullanılabilirdiği, "öğrenilmiş

suçluluk davranışı”nın temelde üst sınıfların kültürel değer ve varsayımlarının bilinçli reddine dayandığını ileri sürmektedir. (24)

Suç olgusunun sosyolojik incelemesinde önem taşıyan “sosyal süreç” teorileri ise esas olarak Edwin Sutherland tarafından 1930’lu ve 40’lı yıllarda suçun biyolojik faktörlerle açıklamaya yönelik yaklaşımlara tepki niteliği taşıyan çalışmalarla şekillenmiştir. Suçluluğu çok sayıda etkenin özgün bir bileşimi sonucunda doğan bir olgu olarak değerlendiren Sutherland “Ayrırcı Birleşmeler ve Öğrenme Teorisi” ya da “Aykırlıkların Birleşmesi ve Öğrenme Teorisi” (*Differential Association and Learning Theory*) çerçevesinde suçu değişik kültürel ve sosyal ilişkilerin bir bileşeni olarak görmekte ve öğrenme olgusu içinde tartışmaktadır.

Suç olarak kabul edilen davranışların bireylerin ilişki içinde olduğu kişi ve gruplarla kurdukları etkileşim sürecinde öğrenildiğini, kişilik ve çevresel faktörlerin bu öğrenme sürecinin bir bileşeni olduğunu ileri sürer. Bu kurama göre suçlu davranış öğrenilir; suçlu davranış bir “*communication process*” içinde, ilişki sonucunda öğrenilir; suçlu davranış öncelikle ilk ve yakın halkalar içinde öğrenilir; suçlu davranışı öğrenmenin suç işleme tekniklerini öğrenme ve dürtü, rasyonalizasyon ve tutumlarını öğrenme şeklinde iki yönü vardır; suç davranışının kabul edilebilir veya edilemez yönleri yasal tanımlardan öğrenilir; suç davranışı öğrenmek diğer öğrenme mekanizmaları gibidir; suçlu davranış genel gereksinimlerin ve değerlerin bir ifadesi olmakla beraber, bunlarla açıklanamaz, zira suçlu olmayan davranış da aynı gereksinim ve değerlerin ifadesidir. (25)

Sosyal süreç teorileri arasında önemli bir yeri olan Etkisizleştirme –Nötralize Etme Teorisi (*Neutralization Theory*) ve Sosyal Kontrol Teorisi (*Social Control Theory*) ise özellikle çocuk suçluluğunun “kendini haklı çıkarma” ve “toplumla yeniden bağlanma” yönlerine işaret ederler.(26)

Literatürde “sosyal tepki” teorileri olarak nitelenen üçüncü yaklaşım ise suç davranışını daha geniş bir çerçevede ele alma iddiasıyla doğmuştur. Buna göre davranışlar esas olarak belirli sosyal yaptırım ve etiketleme kalıpları çerçevesinde ele alınmalıdır. Suç ise özellikle bu sosyal ve hukuki yaptırımlar

karşısındaki bireyin davranışına yönelik sosyal tepkidir. Bu bakımdan suç davranışları ve sapmalar esas olarak kişilerin belirli davranışlarına toplumun koyduğu etiketlerle yaratılır. Suç ve sapma davranışları eylemin niteliğinden değil, suça ilişkin kural, yaptırım ve cezalardan doğar.⁽²⁷⁾ Onaylanmayan davranış toplumda sapma olarak nitelendiğinde ve bu onaylanmama yasalar tarafından yapıldığında suç niteliği kazanır. Bu “etiketleme” süreci ise alt sınıflarda ve alt kültür gruplarında daha yoğun olarak çalışır.

Bir diğer sosyolojik suç teorisi grubu ise “kültürel teoriler” olarak nitelenmektedir. Suçun oluşumundaki psikodinamik faktörleri sosyolojik bir çerçevede açıklamaya yönelik Albert Cohen’in özellikle genç çete toplulukları içinde yaptığı araştırmalara dayanan alt kültür teorileri, suç olgusunu yeni bir sosyalleşme ve toplumsal statü mecrası olarak görür. Cohen’e göre orta ve üst sınıfa ait toplumsal statüye yasal ve meşru yollarla ulaşamayan alt sınıfa mensup gençler ve çocuklar başarı kazanacakları ve orta sınıfla rekabet edebilecekleri yeni bir statü yaratırlar. Büyük ölçüde psikodinamik öğrenme mekanizmaları içinde gelişen bu yeni statü eğitim, meslek, çalışma, sosyal mobilizasyon gibi orta sınıf kültürüne ait değerlere de aykırı bir sosyalleşme dinamiği yaratır.⁽²⁸⁾ Metropollerde ortaya çıkan bu yeni alt kültürler, sınıfsal farklılıklardan, ailelerin yetersiz motivasyon ve sosyalleştirme biçimlerinden ötürü yaygın bir statü barajını temsil ederler. Suç olgusu bu baraj içinde ortaya çıkar. Öte yandan donanımsız ve motivasyonsuz alt sınıf çocuklarının sosyal statü talepleri orta sınıflar tarafından engellenir. “Suç alt kültürü, orta sınıfın düşmanlıklarını ve saldırganlığını meşrulaştıran ahlak anlayışı ile mücadele etmek için alt sınıf çocuklarına imkân veren bir çözüm sunar ve suç alt-kültürü, orta sınıf değerlerine karşı olarak yararsız, art niyetli ve olumsuz”⁽²⁹⁾ bir profil sunar. Çocuk suçluluğu bu alt kültür dünyasında doğar.

2.1.3.3. Psikolojik Teoriler

Suç davranışlarının açıklanmasındaki psikolojik teoriler ise temelde, suçluluğun kökenlerine ve kişiler arasındaki ilişkilerdeki dinamiklerine yönelen tezlerden oluşur. 19. yüzyılda zihinsel rahatsızlıkların suç olgusu ile olan ilişkilerini tartışan psikolojik suç teorileri, günümüzde suçun psikopatolojik kökenlerini ve suçun bireylerin yerleşik yapıları içindeki konumunu araştıran bir niteliğe sahiptir. Psikolojik suç teorileri genel olarak bireylerin kişilik gelişimi bakımından önem taşıyan kişilerle kurdukları ilişkilerinden doğan psikopatolojiler nedeniyle suça yöneldiklerini ileri sürmektedir.⁽³⁰⁾

Suçun psikolojik tanımları konusunda psikoanalitik ve bilişsel teoriler, bugün de genişlemeye devam eden geniş bir tartışma literatürü oluşturmaktadır. Sigmund Freud tarafından kurulan psikoanalitik ekol, kaba hatlarıyla suç olgusunu bireylerin duygusal sorunları, iç çatışmaları, özgüven yoksunluğu gibi temalar çerçevesinde esas olarak ego (benlik) ile süper ego (üst benlik) ilişkileriyle açıklamaktadır. Kişiliğin bu temel yapılarının yetersiz gelişimi sonucunda idin (alt benlik) arzularının denetimsiz kalması suç olgusunun doğuşuna zemin hazırlamakta, kriminal dürtüler gelişmektedir.⁽³¹⁾ Suçluluğun ve anti-sosyal davranışların oluşmasına yönelik bu psikoanalitik yaklaşım, suçu kişilik yapılarında gözlenen çatlaklarla açıklarken, suç genellikle bastırılmış bir kompleksin sembolü olarak düşünülmekte ve suça uygun kişilik yapısına dair yorumlar geliştirmektedir.

Suçta yönelik bilişsel kişilik gelişimi teorileri ise esas olarak çocukların ahlaki gelişim süreçlerini açıklayan ve bu gelişim sürecindeki sapmaları ele alan yaklaşımlardan oluşur. Piaget'nin "Ahlak Gelişimi Teorisi" bu yöndeki tezlerin en tanınanıdır. Çocuğun ahlaki kuralları ve değerleri benimsemesi öncelikle ebeveynlerinden kaynaklanan ve giderek genişleyen bir sosyal baskı mekanizmasının ürünüdür. Bu sosyal baskı mekanizmasındaki çatlaklar (ebeveynlerin üstünlüğünün ve saygınlığının kaybı, eğitim ve okul sürecinin tutarsızlıkları vb.) çocuklarda bu ahlaki değerler sistemine yönelik güvensizliği ve dolayısıyla suç kültürüne yaklaşmayı sağlayacaktır.

2.1.4. Risk Faktörleri

Suçun oluşumunda ve çocuk suçluluğunun gelişiminde önemli rolü olan etkenler günümüzde “risk faktörleri” kavramı çerçevesinde incelenmektedir. Suçun ekonomik psikolojik, sosyal, vb. çok çeşitli nedenleri ve çoğu kez bu nedenlerin özgün dinamiklerle bir araya geldiği düşünülürse, suça iten tek bir faktör ya da tek tip bir suç biçimi bulunmadığı için literatürde genellikle risk faktörlerinden söz edilmektedir. Öte yandan bu çerçevede neden-sonuç ilişkilerine bağlı deneysel çalışmalar yapılmasının etik dışı niteliği ve doğacak beklenmeyen sonuçlar risk faktörleri etrafında çeşitli incelemeler yapılmasını getirmiştir.

Çocuk suçluluğu ve çocuk istismarı konusunda yapılan çeşitli araştırmaların odaklandıkları konular zaman içinde farklılık göstermekle birlikte, erken tarihli çalışmalar çocuğu istismar eden ya da suçun oluşumunda birincil derecede etkili kişinin, özellikle de annelerin psikolojik ve kişilik özelliklerine odaklanmaktadır. Sonraki çalışmalar ise aile bireyleri, aile sistemi ve çevre ile ilgili çeşitli etkenler üzerinde durmaktadır. (32) Risk altındaki çocukların erken bir evrede fark edilmesi ve çeşitli risk faktörlerine göre tanımlanması ise çocuğun ev ve çevre koşullarının korunması bakımından büyük bir önem taşımakta, bu yönde sosyal-kurumsal çalışmalar yürütülmektedir. Çocuk suçluluğunun oluşumundaki risk faktörleri literatürde bireysel faktörler, aile faktörü ve sosyo-ekonomik/çevresel faktörler başlıkları altında ele alınmaktadır. İlerleyen yaşlarda gözlenen suça yönelik davranışlarda çocukluk yaşantılarının büyük bir önem taşıdığı günümüzde artık büyük ölçüde kabul edilen bir gerçek durumundadır.(33)

2.1.4.1 Bireysel Faktörler

Çağdaş kriminoloji ve psikoloji literatürü tarafından ailesel ve çevresel faktörlerin suçun oluşumunda daha büyük bir ağırlığı olduğu gösterilmiş olsa da zekânın ve kimi genetik özelliklerin suçun oluşumunda belirli bir risk faktörü olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü yaygındır. Her ne kadar özellikle zekâ ile çocuk suçluluğu arasında doğrudan bir ilişki olmadığı çeşitli çalışmalar tarafından

gösterilmiş olsa da ⁽³⁴⁾ bunların belirli sosyal, ekonomik ve ailesel koşullar altında önemli bir risk faktörü olarak etkili olduğu bilinmektedir. Örneğin suç türlerine göre zekâ seviyesinin değiştiği sahtekârlık, dolandırıcılık ve organize çete kurmak gibi suçları işleyen faillerin zekâ seviyesi yüksek, iken cinsel suç, müessir fiil ve adam öldürme faillerinin zekâ seviyesinin düşük olduğu bilinmektedir. ⁽³⁵⁾

Çeşitli nevrotik ve psikosomatik hastalıkların da suçun oluşumunda önemli birer risk faktörü olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Kandakai ve arkadaşların 1999 yılında yayınladıkları bir araştırmanın sonuçlarına göre çocuk suçluluğunda etkili olan psikolojik ve psikososyal risk yaşantıları şöyle sıralanmıştır: Evde ya da sosyal yaşamda şiddetle karşılaşma, aile içi fiziksel istismara maruz kalma, uyuşturucu madde kullanımı, yeteneklerini kullanabilmekte yetersizlikler, şiddet kurbanı olmak ve ailenin ilgisizliği.⁽³⁶⁾

Ancak bireysel risk faktörlerinin suçun oluşumunda ikincil ve üçüncül planda etkili olduğu bugün büyük ölçüde kabul edilmektedir.

2.1.4.2 Aile Faktörü, Sosyo-Ekonomik ve Diğer Çevresel Faktörler

Aile kavramı krimonoloji, sosyoloji ve psikoloji gibi bilim dalları tarafından çok çeşitli şekillerde ele alınmış olmasına rağmen, psikolojik düzeyde aile, aile yapıları, ailedeki etkileşim ve ailedeki yaşam döngüsü açılarından incelenebilir. Ancak aile, sadece anlamlı yakın ilişkilerin, gelişimsel olanakların kaynağı değildir. Aile kimi zaman en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir. Aile içi polisiye olaylar, kötü muamele gören ve dövülen çocuklar, yatma ve yeme olanağı ile sınırlı ilişkiler, işteki engellenme ve başarısızlıkların yansımaları, duygusal ve cinsel doyumsuzluklar da aile yaşamının gerçek yönleridir.⁽³⁷⁾

Çocuklar açısından en önemli risk faktörlerinden biri aile ortamı ve yaşamındaki problemlerdir. Bununla birlikte çocuk suçluluğuna ilişkin temel risk faktörleri şu şekilde özetlenmektedir: Evde ya da toplum içinde şiddetle karşılaşma, aile içi şiddete maruz kalma, uyuşturucu maddeler, kötü arkadaş

ilişkileri, bilişsel-psikolojik yetersizlikler, şiddet kurbanı olma, ilgisiz aile ortamı ve tek ebeveyne sahip olma.⁽³⁸⁾ Yakın tarihli bir diğer çalışmanın sonuçları da çocuk suçlulara aile ve diğer çevresel koşullara ilişkin temel risk faktörlerini “1. Tek ebeveynli (genellikle anne) ailelere mensup olma, 2. Ebeveynlerinin suça bulaşmış olması, 3. Erken yaşlarda, sigara, alkol ve uyuşturucu madde deneyimi, 4. Uyuşturucu satma deneyimi, 5. Okuldan uzaklaştırma, 6. Erken yaşta cinsel ilişki deneyimi, 7. Başarı motivasyonu yetersizliği”⁽³⁹⁾ şeklinde sıralamaktadır.

2.1.5 Türkiye’de Çocuk Suçluluğuna Genel Bakış

Türkiye’de nüfusun yüzde 47,8’i 0-18 yaş arasında bulunmaktadır. Yasalara göre çocuk suçları kapsamındaki çocuk nüfusu (12-18 yaş grubu) ise toplam nüfusun yaklaşık yüzde 18,6’lık bölümünü oluşturmaktadır. Bu geniş nüfus aralığı Türkiye’de çocuk suçluluğunun yaygınlaşması açısından önemli bir sosyal temel oluşturmakta, özellikle ekonomik ve sosyal kırıma dönemlerinde, suç tabanının genişlemesi için uygun bir sosyal zemin oluşturmaktadır. Türkiye’nin yaşadığı hızlı ekonomik ve sosyal dönüşüm süreçleri içinde yeterli ekonomik, sosyal ve kurumsal önlemler alınmadığı koşullarda çocuk suçluluğunun artışı için de uygun bir ortam doğmaktadır. “Türkiye, son 15 yılda hızlı ve önemli değişimler yaşamıştır. İç göç, hızlı kentleşme, bölgesel farklılıklar, ekonomik krizler, yoksulluk, çocuk ve genç nüfusun büyüklüğü, işsizlik, küreselleşme, bilgi teknolojileri, aile içi şiddet, çocuk büyütmedeki gelenekler, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, tutarlı çocuk ve gençlik politikalarının ve yasal çerçevenin yokluğu, terörizm Türkiye’deki tüm çocukların durumu üzerinde rol oynamaktadır.”⁽⁴⁰⁾

Aynı şekilde Uluslararası Göç Örgütü (ILO) ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2006 Çocuk İşgücü Anketi’ne göre, Türkiye’de 6-14 yaş arası çocukların yüzde 4,2’si ve 15-17 yaş arası çocukların yüzde 28’i çalışmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü’nün 1999 verilerine göre Türkiye’de 6-17 yaşları arasında bulunan 16 milyon 88 bin çocuktan yüzde 10,2 si (1 milyon 635.000) ailelerinin geçimini sağlamak ya da katkıda bulunmak için çalışmaktadır. Ekonomik faaliyette bulunan çocukların oranı yüzde 10,2, 6-17 yaş grubundaki çocukların toplam istihdam içerisindeki oranı yüzde 7,5 dur. 2007

verilerine göre ise, Türkiye’de 6.325.000 çocuk çalışma hayatının içindedir. Bu da her beş çocuktan birinin çalışıyor olması demektir. Çalışan çocukların büyük bir çoğunluğu iş güvenliği olmadan çalışmaktadır. 6-14 yaş grubunda ise 12.478.000 çocuktan 320,000 çocuğun çalıştığı görülmektedir. (41)

Bu sosyal ve ekonomik koşullar çocuk suçluluğunun da yaygınlaşmasını tetikleyen unsurların başında gelmektedir. Bu duruma rağmen eldeki verilerin bu durumu tam anlamıyla yansıtmadığı da bilinmektedir. Yargı organlarının bildirdiği cezalandırma rakamlarına göre hazırlanan TÜİK istatistikleri suçlu ve suça yönelmiş çocuk sayısını tam olarak yansıtmamakta, suç işledikleri halde delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakılan ya da kültürel faktörler nedeniyle güvenlik kurumlarına getirilmeyen çocuk suçluların durumu bu alandaki gerçek verileri gizlemektedir. Buna rağmen suç işlediği şüphesiyle güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısının her geçen yıl arttığı izlenebilmektedir. (42) 2003 yılında 19.864 olan çocuk şüpheli sayısı 2006 yılında yüzde 57,4 oranında artış göstererek 31.283’e yükselmiştir.(43) TÜİK verilerine göre 2007 yılında 11-18 yaş grubundaki çocuklar tarafından sadece şahıslara karşı suç işledikleri şüphesiyle mahkemelere sevk edilen çocuk sayısı 93.279 olmuştur.

Mala karşı işlenen suç istatistikleri de benzer bir artışa sahne olmaktadır. 1980’li yıllarda çocuk suçlulardaki kişilere karşı işlenen suçların gösterdiği ağırlık, 1990’larla birlikte hızlı bir tırmanışa geçmiş ve mala suç işledikleri şüphesiyle Cumhuriyet Savcılıklarına gönderilen çocuk sayısı, cumhuriyet tarihinde ilk kez 2000’li yıllarda şahsa karşı işlenen çocuk suçları oranlarını geçmiştir. Büyük bir bölümünü hırsızlık ve gasp suçlarının oluşturduğu mala karşı işlenen suçlarda 2003 yılında 26.481, 2004 yılında 27.244, 2005 yılında 29.086 olan mala karşı işlenen suç sayısı 2006 yılında 31.685 rakamına ulaşmakta 2007 yılında ise 54.668 seviyesine çıkmaktadır.(44) Öte yandan 2000’li yıllarda çocukların en çok işlediği suçlar sıralamasında, mala karşı suçlar, şahsa karşı suçlar ve cinsel suçlar en çok işlenen suçlar durumundadır.

TABLO 2. Suç türüne göre çocuk ceza infaz kurumuna ve eğitim evine giren hükümlü çocuklar ⁽⁴⁵⁾

Suç türü	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Toplam	706	584	428	358	457	329	334	202	78	236
Öldürme (%)	142 20,1	118 20,2	83 19,4	82 22,9	57 12,5	62 18,8	45 13,5	28 13,9	17 21,8	21 8,9
Hırsızlık (%)	309 43,8	214 36,6	147 34,3	91 25,4	136 29,8	83 25,2	51 15,3	29 14,4	12 15,4	47 19,9
Irza geçmek (%)	59 8,4	42 7,2	28 6,5	43 12,0	54 11,8	27 8,2	30 9,0	20 9,9	7 9,0	30 12,7
Fiili livata (%)	50 7,1	23 3,9	31 7,2	19 5,3	34 7,4	22 6,7	27 8,1	14 6,9	3 3,8	5 2,1
Yaralama (%)	15 2,1	10 1,7	7 1,6	6 1,7	6 1,3	5 1,5	7 2,1	5 2,5	3 3,8	14 5,9
Gasp (%)	102 14,4	120 20,5	100 23,4	98 27,4	139 30,4	103 31,3	134 40,1	94 46,5	28 35,9	100 42,4
Diğer (%)	29 4,1	57 9,8	32 7,5	19 5,3	31 6,8	27 8,2	40 12,0	12 5,9	8 10,3	19 8,1

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstat. (2007)

Ceza infaz ve eğitim kurumlarına giren çocuklarda, özellikle 2000'li yıllarda nitelikli, organize ve şiddet kullanımıyla karakterize olan gasp (yağma) suçu oranlarındaki devasa artış ve hırsızlık suçlarıyla birlikte toplam suçlar içindeki yüzde 60'ı aşan oran bu durumun bir göstergesi durumundadır.

Bununla birlikte sadece 12-15 yaş grubu çocukları kapsayan ceza mahkemelerine açılan davaların kısa bir özeti bile çocuk suçluluk oranlarındaki büyük artışa işaret etmektedir. 1999 ve 2005 yılları arasında ceza mahkemelerine açılan 12-15 yaş arası çocukların sayısında yaklaşık yüzde 100'lük bir artış meydana gelmiştir.

TABLO 3. Ceza mahkemelerine açılan davalardaki 12-15 yaş grubu çocukların yıllara ve cinsiyetlerine göre dağılımı ⁽⁴⁶⁾

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
1999	17150	1558	18708
2000	16027	1630	17657
2001	17228	1665	18893
2002	21700	2120	23820
2003	19633	1732	21365
2004	23561	2765	26326
2005	31909	4769	36678

Kaynak: TÜİK ADALET İSTATİSTİKLERİ. (1999-2005)

Source: TUIK, www.tuik.gov.tr

2.1.5.1 Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi

Dünyanın birçok ülkesinde çocuklara işletilen suçlar ya da çocuklar tarafından işlenen suçlar hukuk sistemi içinde “gençlik suçluluğu” olarak kavramlaştırılmakta ve hukuk sistemi içinde ceza dışı seçeneklere geniş yer verilmektedir. ⁽⁴⁷⁾

Türk Hukuk Sistemi ise suça sürüklenen çocuk kavramını, bir ceza hukuku kuralını ihlal etmiş 18 yaşından küçük kimse olarak tanımlamaktadır.

Türkiye’de 2000’li yıllara kadar kanunla ihtilafa düşmüş ve suça karışmış çocuk ve gençlerin cezalandırılması ile ilgili yasalar özel bir yasal sistem içine dâhil edilmemiştir. Aksine, indirilmiş ve kısıtlı olmakla beraber, esas olarak yetişkinlere uygulanan cezalar çocuklara da uygulanmaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmak ve imzalanan uluslararası sözleşmelere ve AB tam üyelik sürecine uyum sağlamak amacıyla hazırlanan ve Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu ve Çocukları Koruma Kanunu yasayla ihtilafa düşmüş çocuk ve gençler için geniş çaplı bir hukuki düzenleme getirmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Ceza infaz ve Güvenlik Önlemleri Kanunu (2004 tarihli 5275 no’lu kanun) ve yine 2005 yılında yürürlüğe giren 5402 no’lu Denetimli Serbestlik Hizmetleri ve Koruma Kurulları Kanunu yeni toplumsal ihtiyaçları ve artan çocuk suçluluğa yanıt verme amacıyla yapılmış kanunlardır. Kanunla ihtilafa

düşmüş çocuklara özgü bir adalet sistemi kurulduğundan söz etmek ise mümkün değildir. Yasal düzenlemelere paralel bir çocuk adalet sistemi kurumsal düzeyde henüz başarılabilmiş değildir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) 31. maddesi altında düzenlenmiş bir Çocuk Polisi kurulmuş, yine ÇKK'nun 29. maddesi gereğince, Cumhuriyet Başsavcılığı'nda bir Çocuk Bürosu kurulmuş ve bunlara ek olarak ÇKK 25. maddesi uyarınca suçlanan çocuklar için özel mahkemeler oluşturulmasına rağmen bunlar henüz çok sınırlı bir uygulama sahasına sahip bulunmaktadır.

Bu çerçevede son yıllarda çocuk suçlarında gözlenen bu büyük artış karşısında, Türk hukukundaki ve ceza infaz sistemindeki gelişmelerin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle son onbeş yıllık süreçte, Türkiye'de her ne kadar, hem Avrupa Birliğine uyum sürecinde, hem de ÇHS'ne uyum bağlamında bazı yasal düzenlemeler ve kanun değişiklikleri yapılmışsa da (Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu, Ailenin Korunması Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Denetimli Serbestlik Kanunu, Belediyeler Kanunu) yapılan bu değişikliklerin uygulanmasında bazı sıkıntılar yaşanmaktadır.

Söz konusu iyileştirmelerden en önemlileri şu şekilde özetlenebilir:

Çocuğun işe girme yaşı ve çalıştırılma yasağı 2003 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu (71. Madde) ile Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve ÇHS ile belirlenen uluslararası standartlara uygun olarak düzenlenmiştir. Aynı şekilde evlilik yaşı ile ilgili daha önceki ayrımcı yasal düzenleme 2002 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu (24. Madde) ile "erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez" ibaresiyle iyileştirilmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra 2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun, 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu ve 2006 yılında yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanunu ile çocuğun yaşı 18 olarak belirlenmiş ve güçlendirilmiştir.

Özellikle 3.7.2005 tarihinde onaylanan ve yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu, özellikle 15 yaşından küçük çocuklar için önemli bir takım düzenlemeler yapmıştır.

Buna rağmen genel anlamda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuk adalet sistemi yerine ceza kontrol sistemi uygulaması olarak yaygın bir şekilde eleştirilmektedir.⁽⁴⁸⁾ Kanunlara göre, suç işlediği ispat edilen çocuklar, özellikle de 15 yaşın üzerindeki çocuklar için ceza dışında fazla bir seçenek bulunmamaktadır.

Ceza Kanunundaki genç suçlularla ilgili mevzuatlar incelendiğinde, bir suç işlendikten sonra, cezai bir tedbirle karşılık vermeye dayalı geleneksel anlayışın hüküm sürdüğü görülmektedir. Özellikle 15-18 yaş arası çocuklar cezaya dayalı bir sistem içinde yargılanmaktadırlar. Çocuk Mahkemeleri Kanunu (49) 12. maddesi, Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesi bu düzenlemeden farklı olarak sadece, çocuk hakkında bir ön inceleme yapılmasını öngörmektedir. Bu inceleme Çocuk Mahkemeleri Kanunu 20. md. çerçevesinde "küçüğün, aile, terbiye, okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu şartlar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar" göz önünde tutularak yapılacaktır. Bu inceleme Çocuk Mahkemesi tarafından görevlendirilen sosyal hizmet uzmanı, pedagog, psikolog ve psikiyatrlar tarafından yapılır. Bu incelemenin sonucunda çocuğa aynı yasanın 12. maddesinde belirtilen cezalar uygulanır. Bu da Türk Ceza Kanunu'nun 54. maddesinde gösterilen düzenlemenin aynısıdır.

Mevcut yasal sistem içinde çocuklara uygulanan cezalar şu şekildedir.

- a. 12 yaşının sonuna kadar suç işleyen kişinin cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. Ancak kişi en az bir yıl hapis cezası gerektiren bir suç işlemişse tedbir uygulanmakta,
- b. Yaşları 12 ile 15 arasında olan çocuklar, kısmi olarak cezai ehliyete sahip olarak tanımlanmakta ve işlediği fiilin bilincinde ise ceza, belirli oranda indirim uygulanarak verilmekte,
- c. Yaşları 15 ile 18 arasındaki çocukların işledikleri suçun bilincinde ve sonuçlarını kavrayabilecek durumda olduğu kabul edildiğinden ceza belirli bir indirimle verilmektedir.

Türkiye’de çocukların büyük bir bölümü halen Çocuk Mahkemeleri yerine Ağır Ceza Mahkemeleri’nde yargılanabilmektedir. Çocuk Mahkemeleri yaygınlaştırılmamış; yargılama sürecince çocukların bulunduğu kurumların fiziki ve sosyal şartları iyileştirilememiştir. Sözleşme’nin getirdiği eğitim, ifade özgürlüğü, kendi kültürünü yaşama haklarını içeren ve hali hazırda çekinceli olan 17, 29 ve 30 maddeleri ile ilgili pek çok hukuki ve sosyal kazanım olmasına karşın, bu çekinceler halen kaldırılmamıştır. (50)

Çocuk mahkemeleri kanununun çıktığı tarih itibariyle yürürlüğe girdiği günden bu yana 40’ın üzerinde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemesi açılmıştır. Bu gelişmeler sevindirici olmakla birlikte; çocukların çocuk mahkemeleri yerine hala yetişkin mahkemelerinde de yargılandıkları görülmektedir. Kanunlarda, 15 yaşının üstünde olan terör suçlusu çocukların ağır cezalarda yargılanması öngörülmektedir. Bu ÇHS bakımından kesinlikle kabul edilebilir bir durum değildir. Ülkemizde sadece 2 çocuk tutukevi bulunmaktadır. Bu sayı kesinlikle yeterli değildir. (51)

3.7.2005 tarihinde onaylanan ve yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu amaç olarak, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Kanun esas olarak bu çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça karışmış çocuklar hakkındaki güvenlik önlemlerinin usul ve esaslarını, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerini düzenleyen hükümleri içermektedir. Kanun çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirleri, tutulmayı ve hapis cezasını son çare olarak düzenlemektedir. Buna rağmen uygulamanın yasanın öngördüğü düzenlemeler çerçevesinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Özellikle yasanın koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak 15. Maddesinde “çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir” olarak düzenlediği önlemlerin uygulanmasına yeterli bir kurumsal hukuki düzenek bulunmamaktadır. Büyük bir bölümü sınırlı bir bütçeye sahip SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu) bünyesinde verilmesi planlanan hizmetlerin yetersizliği önemli bir sorun olarak gündemdedir.

Çocuk suçluluğu ile ilgili olarak yasayla düzenlenmiş diğer temel kurumlar ise Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı Çocuk Suçlarını Önleme ve Müdahale Merkezi, Çocuk Eğitim Evleri ve Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Çocuk Mahkemeleri'dir. (52) Çocuk gelişimi, psikolojisi ve yargılaması konusunda özel eğitim almış polisler tarafından oluşturulan Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki Çocuk Polisi birimi, buluntu, kimliği tespit edilemeyen, sokakta yaşayan ya da istismara uğramış çocuklarla ve suça karıştığı şüphesi altında bulunan çocukların adli-idari soruşturmalarını yürüten bir birimdir. Aynı hizmetler görev bölgesinde Jandarma Genel Komutanlığı Çocuk Suçlarını Önleme ve Müdahale Merkezi tarafından da verilmektedir. Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumları tutuklanmış ancak hükmü kesinleşmemiş çocukların tutuldukları özel tutukevleridir. Çocuk Eğitim Evleri ise cezai hükümleri kesinleşmiş çocukların Çocuk Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nun ardından eğitim, rehabilitasyon ve tutulma amacıyla gönderildikleri ve 18 yaşına kadar tutuldukları infaz kurumlarıdır. Çocukların eğitimlerinin devamı, iyi halleri görüldüğünde 21 yaşına kadar bu kurumlarda devam etmektedir.

2.1.5.2 Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri

Türkiye'de çocuk mahkemelerinin kurulmasına ilişkin çalışmalar 1945 yılında başlamasına rağmen, ilk çocuk mahkemesi yasası 36 yıl sonra 1979 yılında çıkarılmış, bu yasanın çıkmasından yaklaşık 8 yıl sonra 1987 yılında da, ilk çocuk mahkemesi Ankara'da kurulmuştur. 2000'li yılların ortalarına kadar ikisi İstanbul'da ve ikisi Ankara'da, İzmir ve Trabzon'da birer tane olmak üzere toplam altı tane çocuk mahkemesi bulunmaktayken 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından bugüne kadar 40'ın üzerinde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemesi açılmıştır. (53)

1979 tarihli ve daha sonra çeşitli defalar yeniden düzenlenen (54) Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun her il ve Büyükşehir ilçeleri dışında merkez nüfusu yüz binin üzerindeki tüm ilçelerde bir çocuk mahkemesi kurulmasını öngörmesine rağmen bugüne kadar atılan adımlar yetersiz kalmaktadır. Bugün çocuk mahkemeleri bulunmayan ve mahkemelerin bulunduğu ilgili illere nakledilemeyen illerde suça karışan çocuklar genel mahkemeler tarafından

yargılanmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma Çocuk Mahkemeleri Kanunu'ndaki usullere göre Cumhuriyet Savcılığı'nca yapılır. Yani bu kanunda yer alan önlem ve cezalar çocuklar için uygulanır. Genel mahkemeler, Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nun öngördüğü yargılama usullerini genellikle uygulayamamaktadırlar.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Uygulamanın İzlenmesi'ne dair Hükümet Dışı Kuruluşlar Raporu Çocuk Mahkemeleri'ndeki uygulamalara ilişkin şu gözlemlerde bulunmaktadır:

"- Çocuklar halen, çocuk mahkemesi sıfatıyla başka mahkemeler tarafından yargılanabilmektedir. Bu durum, çocuk hakları hakkında belli bir duyarlılık ve bilince sahip olmamaktan kaynaklanan ciddi hak ihlallerine neden olabilmektedir. Örneğin bir vakada bir ağır ceza mahkemesi, delil yetersizliği olduğu halde 14 yaşındaki bir çocuğu 4 ay tutuklu yargılamıştır.

-Kanunlarda, 15 yaşının üstünde olan terör suçlusu çocukların ağır cezalarda yargılanması öngörülmektedir. Bu durum ÇHS bakımından kesinlikle kabul edilebilir değildir.

- Çocuk mahkemelerindeki dosya sayısı çok fazladır. Bu durum çeşitli hak ihlallerine neden olabiliyor. Örneğin bir genç, işlediği fiil karşılığında Halk Eğitim'de gümüş kurslarına gitme cezası almıştır, ancak bu gencin yaşı artık 25 olmuştur.

- Çocuk hakkında hazırlanması gereken sosyal inceleme raporları, kanunun da öngördüğü şekliyle 12-15 yaş arası için hazırlanmaktadır. Bu durum 18 yaş sınırını dikkate almadığı gerekçesiyle ÇHS'ye aykırıdır.

- Hazırlanan SİR'ler ise araç-gereç ve mekan olanaksızlıkları ile iş yükü gibi gerekçelerle sadece görüşme formu şeklinde yapılabilmektedir.

- Adli Tabip tarafından muayeneyi takiben bir cezai ehliyeti vardır/yoktur raporu verilmektedir. Adli Tabip çocuğun yaşını ve herhangi bir psikolojik sendromu veya zeka engelinin olup olmadığını tespit etmek için bir muayene yapmaktadır. Sonuçta, 12 yaşını doldurmuş ve zeka engeli olmayan her çocuğun davranışının

sonuçlarını ve yasal yükümlülüklerini algılayabilecek ve buna uygun olarak karar verebilecek kapasitede olduğu varsayılmaktadır.

- Yargıtayda dosyalar çok uzun zaman bekliyor. 2000'li yılların başında sivil bir girişimle temyize giden çocuk dosyalarının üzerine özel bir damga vurulması sağlandığı halde, maalesef temyiz incelemesi süresinde etkin bir azalma olamamıştır. Bunun için alternatif çözümler gerekmekte bu amaçla çocuk dosyalarına bakan ayrı bir çocuk dairesinin kurulması gerekmektedir.

- Uygulamada çocuklar, tutuklu ve hükümlü olarak bir aradalar. Bu durumda tutuklunun ayrı bir statüsü olmuyor. Örneğin çocuk koğuşunda 10 çocuk varsa bunların bir kısmı tutuklu bir kısmı hükümlü olabiliyor. Yargılama ve temyiz süreçleri uzun sürdüğünden çocuk tutuklandığı andan itibaren kapalı kuruma konuyor ve bu durumda eğitim evine kolay kolay ulaşamıyor. Cezası ne zaman kesinleşirse ancak o zaman eğitim evine yollanıyor. Bu

durum iki yıla yakın bir süreyi bulabiliyor. Zaten suç yaşı 16-17 olduğundan cezası kesinleştiğinde yaşı 18 olan çocuk eğitimevi hakkını kaybetmiş oluyor.

-Ülkemizde sadece 2 çocuk tutukevi bulunmaktadır. Bu sayı kesinlikle yeterli değildir."⁽⁵⁵⁾

Aynı şekilde Çocuk Mahkemeleri'ni ve kararlarını destekleyen sosyal destek kurumları da büyük ölçüde yetersiz kalmaktadır. ⁽⁵⁶⁾ "Hakkında kararlar verilen çocuklarla ilgili sosyal destek mekanizmaları ya yok, ya da verimli ve etkili bir şekilde işlemiyor. 2006 yılı kayıtlarına göre 150 bin dosya işlemde bulunmaktadır. TÜİK kayıtlarına göre 2005 yılında 14195 vaka güvenlik birimlerinin kaydı altına alınmıştır. Bu sayının sabit olduğu farz edilirse günümüzde yargı sistemine dahil olan dosya sayısının yaklaşık 170 bin civarında olduğu söylenebilir. Yine bugünün rakamlarıyla yaklaşık 3000 kadar dosya ceza infaz kurumlarında, 7000 kadarı da denetimli serbestlik şubelerinde bulunmaktadır. Yine bugünün rakamlarıyla yaklaşık olarak 10 bin çocuk da Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'nin koruması altında bulunmaktadır. Bu durumda 130 bin kadar dosyanın akibeti belli değildir. Bunların suç tekrarlarıyla ilgili durumları da bir muammadır. Ne yazık ki sayıların yeterliliği de sorgulanabilir. Bu durum büyük oranda bir hak ihlalinin mevcut olduğunu göstermektedir."

Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi’nin ve Çocuk Mahkemeleri’nin genel görünümü organize ve bütünleşik bir çocuk adalet sisteminin geliştirilmesi bakımından kimi ilerlemeler sağlanmasına rağmen rehabilitasyona yönelik kapsayıcı, yaygın, başarılı ve çağdaş bir hukuki sosyal mekanizmanın henüz oldukça uzağında bulunduğumuzu göstermektedir. “Çocuk adalet sistemi içinde travma yaşamış çocuğun tespiti ve ona yönelik programlar geliştirilmesi gerekliliği”nin yeterince anlaşılabilirdiğini söylemek mümkün değildir.⁽⁵⁷⁾

2.2. Çocuk İstismarı Ve İhmali

Günümüzde çocuk istismarı ve ihmali kavramları değişik biçimlerde tanımlanmakta ve geniş bir literatür çerçevesinde tartışılmaktadır. Ancak çocuk istismar ve ihmali kavramlarının bilimsel literatüre girişi ve bu çerçevede incelenmesinin tarihi sanıldığı kadar uzun değildir. Bugün 18 yaş altındaki çocuklara karşı girişilen ve bu çocukların fiziksel, cinsel, duygusal, zihinsel ya da sosyal gelişmelerini örseleyen her tür davranış ve eylem “*çocuk istismarı*” olarak değerlendirilmektedir. Çocukların beslenme, bakım, eğitim, barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması da “*çocuk ihmali*” olarak adlandırılmaktadır.

2.2.1. İstismar Kavramı

Tıp ve psikoloji literatüründe radyolog Caffey’in 1946 yılında çocuklarda bazı kemik fraktürlerinin ve çeşitli yüzeysel morlukların çocukların ebeveynler tarafından örselenmesine bağlı olduğunu ileri sürmesinin ardından, 1962 yılında çocuk hekimi Henry C. Kempe ve arkadaşlarının geliştirdiği “hırpalanmış/örselenmiş çocuk sendromu” (Battered Child Syndrome) teziyle literatüre istismar ve bağlı kavramlar girmiştir.⁽⁵⁸⁾ Bu şekilde yüzyıllardır her toplumda var olan çocuğa kötü muamele konusu ilk olarak Kempe ve arkadaşlarının (1962) “hırpalanmış çocuk sendromu” terimini kullandıkları çalışmasıyla birlikte yaklaşık 60 yıl kadar önce bilimsel bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmıştır. ⁽⁵⁹⁾

Toplumun dikkatini konuya çekmenin yanı sıra, çalışmada istismarı nesnel olarak nasıl tanımlamak gerektiğine değinilerek teşhis çoklu kırıklar, çürükler, yara izleri gibi fiziksel delillere dayandırılmaktadır. Çocuklara yönelik kötü muamelenin önemli ama küçük bir kısmını ele alan bu ilk çalışmadan sonra geçen zaman içinde tanım genişletilerek günümüzde “*çocuklara fiziksel ve duygusal anlamda yanlış davranılmasıyla, cinsel istismarla, çocuklara yönelik ilgisizlik ve ihmalkârlıkla, ayrıca çocukları ticari anlamda ve başka biçimlerde sömürülmesiyle ilgili*” davranışlar şeklinde tanımlar yapılmaktadır.⁽⁶⁰⁾

2.2.2. Çocuk İstismarı ve İstismar Türleri

Genel olarak çocuk istismarı ve ihmali kavramları “*çocukların ana-babaları gibi, onlara bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli, sorumluluk, güç ve güven ilişkisi içinde oldukları kişiler ya da yabancılar tarafından; bedensel ve/veya psikolojik sağlıklarına zarar verecek, sosyal gelişimlerini engelleyecek şekilde uygulanan tüm fiziksel, duygusal veya cinsel tutumları, ihmali, ticari amaçlı sömürüyü*”⁽⁶¹⁾ kapsamaktadır. Bu tanımda çocuğa kötü muamelede bulunabilecek kişiler ile kötü muamelenin çocuk üzerindeki olası sonuçları vurgulanmaktadır. Bu çerçevede çocuk istismarı literatürde fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmali olarak 4 ana başlıkta incelenmektedir.

2.2.2.1. Fiziksel İstismar

Çocuk istismarı ve ihmali konusunda standart tanımların olması gerektiğinin altını çizen Amerika Birleşik Devletleri Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerinin çocuğun örselenmesi ile ilgili 2008 yılı raporunda fiziksel istismar, çocuğun bilinçli olarak, yaralanmasına neden olacak şekilde fiziksel güç uygulama olarak tanımlanmaktadır. ⁽⁶²⁾ Vurma, tekmeleme, ısırma gibi çeşitli biçimlerde görülebilen ve kemer, sopa gibi nesnelere kullanılması sonucu meydana gelebilen çocuğun fiziksel istismarı şiddet ve süre açısından farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı yetişkinler acı vermek amacıyla bilinçli bir seçim yaparak çocuğu fiziksel olarak istismar edebilirken, bazı vakalarda da yetişkinin kontrolünü kaybetmesinin istenmeyen bir sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir. ⁽⁶³⁾

Çalışmalar erken doğan bebeklerin istismara uğrama riskinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Erken doğmuş bebek daha çok ilgiye muhtaç olduğu için ebeveynleri üzerinde daha çok stres yaratır. Erken doğan bebek normal zamanında doğan bebeğe göre uyarılara daha duyarlı olabilir, daha çok ağlayabilir, daha incinebilir olarak algılanabilir ve bakımı daha zor olabilir. Aileler belirli yaşlardaki davranışlarla ilgili beklentilerinde bebeğin erken doğmuş olmasını göz önünde bulundurmuyor olabilirler. (64) Amerika Birleşik Devletleri Sağlık Bakanlığı 2003 yılı istatistiklerine göre fiziksel istismara uğrayan çocuklardan yüzde 28'inin 0-3 yaş grubu, yüzde 24'ünün 4-7 yaş grubu ve yüzde 23'nün 8-11 yaş grubunda olduğu ortaya konmaktadır. Bu veriler istismara uğrayan çocukların yüzde 52'sini 7 yaşın altındakilerin oluşturduğunu göstermektedir. (65) Belirli bazı özelliklere sahip çocukların fiziksel istismara uğrama riskleri daha fazladır. Ebeveynleri ile uygun bağlanma yaşayamayan çocuklar ve ebeveynleri tarafından zor olarak değerlendirilen çocuklar fiziksel istismara karşı daha fazla savunmasızdırlar. (66)

2.2.2.2.Cinsel İstismar

Çocuk istismarı biçimleri içinde cinsel istismar yaygınlığına rağmen en zor belirlenebilen ve sıklıkla gizlenen bir istismar türü olarak göze çarpmaktadır. Cinsel istismarın toplumdaki yaygınlığının kadınlarda yüzde 12 ila 17, erkeklerde ise yüzde 5 ila 8 oranları arasında seyrettiği düşünülmektedir.(67) Tanımı ve tanısında yaşanan belirsizlikler, gözle görünebilir fiziksel kanıtların zorluğu ve esas olarak duygusal gözlemlerle belirlenebilmesi de bu durumun oluşumunda büyük rol oynamaktadır. Cinsel istismar çocuğun gelişimsel olarak hazır olmadığı ve dolayısıyla onay veremeyeceği, toplumsal kurallara aykırı eylemlerde kullanılmasıdır.(68) Genel tanımıyla karşı tarafın cinsel doyumunu sağlamak için çocuğu kullandığı her davranış cinsel istismar tanımı içine girmektedir. Eylemin niteliklerine göre temasın olduğu ve olmadığı cinsel istismardan bahsedilmektedir. Elleme, okşama, penetrasyon gibi eylemler temasın olduğu cinsel istismar davranışlarıdır. Temasın olmadığı cinsel istismar; teşhircilik, pornografi gibi cinsel içerikli eylemlere

çocuğu maruz bırakma, cinsel bir tutum içinde çocuğun fotoğraflarını çekme, videoya kaydetme veya resmini çizme, taciz, çocuğun fuhuşu ve fuhuş amaçlı ticareti olarak açıklanmaktadır. (69)

Cinsel istismar olgusu bu davranışların çeşitli birleşimlerinden oluşabilir, cinsel içeriğe ve temasa çocuğu duyarsızlaştırmak ve çocuğun tepkisini ölçmek için çocuğun yanında cinsel içerikli konulardan bahsetmek gibi hafif eylemlerle başlayıp zaman içinde şiddetlenebilir.

Çocuğun kan bağı olan bir aile bireyi tarafından cinsel olarak istismar edilmesi ise ensest olarak adlandırılır. Üvey baba, amca, kuzen gibi geniş aile bireyleri de bu tanım içerisinde değerlendirilir. (70)

Ensest ile ilgili çalışmaları karşılaştırdığı araştırmasında feminist teori, aile sistemleri teorisinin ve bağlanma teorisinin konuya ışık tuttuğundan bahseder. İstismarcı olarak daha çok babadan bahseden feminist teori ensestin merkezine cinsellikten çok güç ve kontrolü koymaktadır. Bu teori ailenin geri kalan sistemlerindeki işlevsizlikleri açıklamakta yetersiz kalırken aile sistemleri teorisi ensestin görüldüğü ailelerin diğer ailelere göre daha az düzenli, toplumdan daha kopuk ve genel olarak daha işlevsiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bağlanma teorisi ise çocuğun yetiştirilmesi sürecine dâhil olmayan babaların daha çok kızlarını istismar etme eğiliminde olduklarından yola çıkarak güvensiz bağlanmanın olduğu ailelerde ensest görülme riskinin daha fazla olduğunu ileri sürer.(71) Cinsel istismarın tanımlanması ile ilgili çalışmasında terimin çeşitli meslek grupları tarafından kendi alanlarına yönelik bağlamlarda kullanılmasının yarattığı problemden bahseder. Ayrıca çocuğun cinsel olarak istismar edilmesi çok geniş cinsel davranışları kapsamaktadır ve hangi davranışın hangi koşullarda gerçekleşmesi halinde istismar tanımı içine gireceği üzerinde tam bir anlaşma sağlanamamaktadır. Örnek olarak, bir babanın kızına banyo yaptırması belli bir yaşa kadar kabul edilebilir bir davranışken belli bir yaştan sonra istismar edici bir davranış olarak sayılabilmektedir. (72)

Öte yandan cinsel istismara uğrama tanısıyla tedavisi yapılan çocuklarda kız çocukları erkeklerden 3 kat fazladır. Ancak erkek çocuklardaki açıklanma ve gözlenme oranlarının daha düşük olduğu da kabul edilmektedir.(73) Cinsel istismar faillerinin büyük bir çoğunluğunun ise erkek olduğu belirlenmiş ve çoğunun geçmişinde bir istismar ve şiddet yaşantısı bulunduğu belirlenmiştir. (74)

2.2.2.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar çocuğun ruh sağlığını bozacak ve gelişimini engelleyecek ölçüde aşağılama, suçlama gibi davranışlara maruz bırakılması ve yeteneklerinin üstünde beklenti ve istekleri saldırganlık şeklinde ifade etmeleri olarak tanımlanmaktadır. (75) Çocuğa bağırma, reddetme, aşağılama, küfretme, yalnız bırakma, yanıltma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama, kardeşler arasında ayrımcılık, önemsememe, alaylı konuşma, lakap takma, aşırı baskı ya da aşırı koruma duygusal istismarın türleri arasında yaygın olarak görülmektedir. Reddetmek, korku ve tehditle mecbur etmek, baskı yapmak, tecrit etmek, sömürmek veya ahlaki olarak yozlaştırmak gibi birçok davranış duygusal istismar tanımı içinde yer almaktadır. (76) Yetişkinin çocuğun kendine olan güvenine ve sosyal becerilerine saldırdığı bu davranışlar, fiziksel ve cinsel istismarla birlikte görülebileceği gibi tek başına da görülebilir. Fakat diğer istismar türlerinde bulunabilen fiziksel delillerin duygusal istismarda bulunmaması nedeniyle fark edilmesi ve kayıt altına alınması daha zordur. (77)

2.2.2.4. İhmal

İhmal çocuğun bakımından sorumlu kişinin çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimi için gerekli ihtiyaçları karşılamamasıdır. (78)

Joffe ihmali 3 kategoriye ayırır. (79) *Fiziksel ihmal*, organik olmayan büyümememe, yetersiz denetim, terk etme ve çocuğun temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmamasını ifade eder. *Sağlık ihmali*, çocuğa sağlığı ile ilgili bakımın verilmemesi veya geciktirilmesi olarak tanımlanır. Son olarak *eğitim ihmali* çocuğu okula göndermemek, okuldan kaçmasına göz yummak ve eğitimi ile ilgili özel ihtiyaçlarına kayıtsız kalmak gibi davranışları içerir.

Erickson ve Egeland (80) bu kategorilere çocuğun duygusal ihtiyaçlarını önemsememek olarak tanımlanan duygusal ihmal ve çocuğun ağır duygusal ve davranışsal rahatsızlıkları ile ilgilenmeme olarak tanımlanan ruh sağlığının ihmalini de eklemektedirler.

2.2.3 İstismar ve İhmal Risk Faktörleri

Çocuk istismarı hakkında yapılan bilimsel çalışmaların odaklandıkları konular zaman içinde farklılık göstermektedir. Daha erken tarihli çalışmalar çocuğu istismar eden kişinin, özellikle de annelerin psikolojik ve kişilik özelliklerine odaklanmaktadır. Sonraki çalışmalar ise aile bireyleri, aile sistemi ve çevre ile ilgili çeşitli etkenler üzerinde durmaktadır. (81)

Baumrind'in çalışmasında 1950'ler ve 1960'larda çocuk istismarının ebeveynin psikopatolojisinin bir ürünü olarak kabul edildiğini, 1970'lerden sonraki çalışmalarda istismar eden anne-babalarda ciddi bir psikopatolojinin nadiren görüldüğünü belirtmektedir. Ebeveynlerde görülen depresyon ve dürtü kontrol bozukluklarının istismar ve ihmal ile pozitif ilişkisi ise çalışmalarda süreklilik göstererek öne çıkmaktadır. (82)

Çocuğa yönelik fiziksel istismarda ebeveynlerin biyolojik, bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerini konu eden çalışmaları tarayan makalelerde ebeveynlerde düşük özgüven, depresyon, psikopatoloji, çocukluk dönemi istismar öyküsü, sosyal izolasyon görüldüğü ortaya konmuştur. Çalışmalar aynı zamanda istismar eden ebeveynlerin çocukla ilgili caydırıcı uyarılara psikofizyolojik olarak daha çok tepki verdiklerini, daha zorlayıcı disiplin yöntemleri kullandıklarını, çocuk ile daha az iletişim kurduklarını, ilişkilerinin daha negatif olduğunu, çocuklarını problemlili olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. (83) Çalışmalarda istismarın görüldüğü ailenin özelliklerine baktığımızda ebeveynlerin daha genç olduğunu, babanın alkol kullandığını ve ailenin yoksul bir topluluk içinde yaşadığını görmekteyiz. Ebeveynlerden özellikle annenin fiziksel istismar içeren davranışlarda bulunma riskini arttıran diğer değişkenler yalnızlığa yatkın olması ve toplumdan izole olması, kontrol edilme korkusu ve dürtüselliğidir. Çocuklarını istismar eden anneler çocuklarının negatif davranışlarına içsel ve sabit atıflarda bulunmaya daha yatkın olmak, daha negatif ve yüksek beklentiler içinde olmak, uygun gelişimsel standartlar hakkında bilgisinin daha az olması gibi bilişsel risk faktörleri taşırlar. (84)

Cinsel istismar ve özellikle ensest söz konusu olduğunda ise önde gelen risk faktörleri alkolik baba, kız çocukların babalarından ayrı yaşamaları, annenin hastalığı ya da evi terk etmesi, aile bireylerinde görülen psikiyatrik bozukluklar, annenin gece çalışmak zorunda olması, 6 - 8 yaşlarında ve kız çocuk olmak, anne veya babanın ya da her ikisinin ailesinde daha önce ensest ilişkinin varlığı, iktidarsızlık ve psikopati olarak saptanmaktadır. (85)

2.2.4. İstismar ve İhmalin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

İstismar ve ihmale maruz kalmış çocuklarda ve ergenlerde çok yönlü duygudurum, davranış ve agresyon bozuklukları saptanmaktadır. Fizyolojik ve mental hasarlar, ilişki bozuklukları, itaatsizlik ve kaçınma davranışları bu tür davranışların en sık rastlanan örneklerini oluşturmaktadır. (86) Çocukluk döneminde istismara maruz kalan kişilerin izleyen yıllardaki gelişimlerini takip eden bir araştırma bu kişilerin gençlik ve olgunluk dönemlerinde önemli hukuksal sorunlar yaşadıkları, bir bölümünün tutuklandığı ve cinsel-fiziksel şiddete daha fazla başvurdukları gözlenmiştir. (87) Öte yandan özellikle cinsel istismara uğramış çocuklarda emosyonel etkilerin yanı sıra ağır depresif etkiler ve çeşitli anksiyeteler gözlenmektedir. Yüksek riskli cinsel eylemler, erken başlangıçlı cinsel yaşam, erken yaşlarda gebelik, ve daha fazla sayıda cinsel saldırı cinsel istismara uğramış kişilerde daha sıklıkla gözlenmektedir.(88) Cinsel istismara uğrayan bazı çocukların izleyen dönemdeki ilişkilerini yine cinsellik temelinde kurdukları ve ilerleyen yaşlarda para kazanmak için cinselliklerini kullandıkları da görülmektedir. (89)

Cinsel istismara uğramış erkek çocuklarda en sık görülen davranış tepkisi, saldırganlık olmakta, öte yandan uyku bozuklukları ve uzaklaşma davranışları da görülmektedir. Kızlardaki en sık rastlanan davranış tepkisi ise, aşağılık duygusu ve kendine zarar verme davranışları olarak görülmektedir.(90)

İstismar ve ihmalin en yaygın etkilerinden biri de saldırganlık olarak görülmektedir. Literatürde genel olarak "öfke, düşmanlık, rekabet, engellenme, korku gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen;

fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranış olarak tanımlanan" (91) saldırganlık çocuklarda genellikle anne ve babaların örnek alındığı aile yaşantılarından kaynaklanmaktadır. Çocuklarını sıklıkla ve şiddet içeren öğelerde cezalandıran anne babaların çocuklarında saldırganlık yaygın bir durum olarak gözlenmektedir. (92)

Bununla birlikte çocukların ilerleyen yaşlarda ve ergenlikte saldırganlık eğilimleri göstermesinin tek nedeni ise fiziksel ve duygusal istismara maruz kalmaları değildir. Çocuklukta şiddete maruz kalanlarla birlikte, doğrudan bir şiddete maruz kalmasa da aile içinde şiddet ve saldırganlık yüklü bir duygusal yaşam örüntüsüne sahip çocuklar, ileride bu duruma kendi çocuklarına da öfke ve saldırganlık içeren davranışlarla yanıt vermektedirler. (93)

Çocuk istismarının, özellikle fiziksel istismarın etkilerine ise hafif yaralanmalardan ölüme kadar uzayan bir yelpazede rastlanmaktadır. Sakatlıklar, felç, beyin kanamaları, zeka özrü, organ yaralanmaları gibi yaygın hasarların yanı sıra bu çocuklarda eğitim sürecindeki başarısızlık gibi bilişsel bozukluklar da görülmektedir.(94) Yapılan araştırmalar çocukların yaşadığı fiziksel istismarın boyutlarından çok, bu fiziksel hasarlara yol açan ortamın, çocukların ileriki yaşlarda geliştirdikleri rahatsızların derecesini belirlediğini göstermektedir. İleriki yıllarda gerçekleşen psikolojik rahatsızların büyük bölümü, fiziksel rahatsızlıklara eşlik eden duygusal hasarların ürünü olmaktadır. (95)

Aynı şekilde 188 yatılı psikiyatri hastasıyla yapılan bir çalışmada yüzde 43 oranında geçmiş istismar yaşantısının bulunduğu gözlenmiştir. İstismara uğrayan ve uğramayan gruplar karşılaştırıldığında ise istismara uğrayan grubun daha uzun süre hastanede yattığı belirlenmiştir. Bu grubun kendine zarar verme eğiliminin güçlü olduğu, özgüvenlerinin düşük olduğu ve agresif dürtüleri ile başacıkta daha fazla güçlük çektikleri görülmüştür. İstismara uğramış erkek hastaların agresyonlarını dışa yönelttikleri, kadınların ise daha fazla kendilerine zarar verme eğiliminde oldukları da ortaya konmuştur.(96) Benzer bir çalışma da duygusal istismar çocukların fiziksel ve mental gelişimini

olumsuz yönde etkileyebilmekte, çocuklarda normal zihinsel kapasite olmasına karşın, öğrenme güçlüğü ve dikkat bozukluğu görülebilmektedir.(97)

2.3. Öfke ve Öfke İfade Tarzları

Öfke, günlük hayatımızın ve duygusal dünyamızın en yaygın ve önemli duygularından biri olmasına rağmen üzerinde anlaşılmış, net bir tanımı olan bir kavram değildir. Bugün gündelik gelişigüzel tanımların yanı sıra tıp, psikiyatri, kriminoloji ve psikoloji de öfke tanımı konusunda geniş bir literatür oluşturmuştur.

2.3.1. Öfke Tanımı

Öfke'nin ayırt edici yanlarından biri değişik sosyal ve kültürel ortamlarda farklı şekillerde yaşanmasıdır. Öfke tanımındaki çeşitliliğin temelinde yatan bu durum, öfkenin sınırlarıyla ve ifade edilmiş biçimleriyle birlikte ele alındığında geniş bir tartışma ve inceleme alanı yaratmaktadır. Psikoloji literatüründeki öfke tanımları ise günümüzde bir duygu olarak öfke'den, bir durum ve bir süreklilik olarak öfke'ye doğru gelişim göstermektedir. *Biaggio'nun "gerçek veya varsayılan bir engellenme, tehdit ve haksızlık karşısında oluşan bilişlerle ilgili ve kişiyi rahatsız edici uyarıcıları ortadan kaldırmaya yönelten, güçlü bir duygu"*(98) şeklindeki tanımı ve Golden'ın *"incindiğimiz, haklarımızın çiğnendiği, istek ve gereksinimlerimizin engellendiği ve bir şeyin doğru olmadığı konusunda verilen mesaj"* (99) şeklindeki öfke tanımları bir duygu olarak öfke konusunda açıklayıcıdır. İzleyen çalışmalar ise öfke'nin niteliğine ve şiddetini kavramaya yönelik tezlerle paralel tanımlar geliştirmiştir. Novaco'nun bilişsel-davranışçı model çerçevesinde *"öfke, bilişsel olarak öfke diye etiketlenen ve düşmanlık, uzlaşmazlık içerikli bilişlerin eşlik ettiği, yoğun fizyolojik uyarılma durumudur"* şeklindeki tanımı bunun bir örneği olarak kabul edilebilir.(100)

Öfke tanımı konusunda Spielberger'in duygusal bir durum olan öfke'yle, sürekli öfke arasında yaptığı ayırım psikoloji araştırmalarında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Öfkeyi bir sinirlilik

durumundan, travmatik bir hiddete uzanan bir duygulanım yelpazesi içinde tanımlayan Spielberger⁽¹⁰¹⁾ öfkeyi saldırganlıkla birlikte ele almıştır.

Spielberger'in durumsal öfke tanımı, esas olarak amaca yönelmiş davranışı engelleyen faktörlerin benliğe yönelik bir saldırı ve haksızlık olarak algılanması hali şeklindedir. Kızgınlık, gerginlik, sinirlilik ve hiddet'e kadar uzanan bir yelpazede gerçekleşen bu durumsal öfkenin yanı sıra Spielberger'in "sürekli öfke" tanımı ise psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklarla birlikte gelişen öfke değişkeninin önemli bir ögesi olarak tanımlanır. Öfke yaşantılarının bir değişken olarak tanımlanması ise bireylerin kişisel farklılıklarına dayanır. Daha sonra geliştirdiği "Sürekli Öfke Ölçeği" çerçevesindeki tartışmalarda da Spielberger ve arkadaşları esas olarak sürekli öfkesi yüksek kişilerin yaşamı ve olayları genel olarak sıkıcı ve rahatsız edici bir çerçevede değerlendirdiklerini ve öfkeyi yapıcı bir şekilde dışa vuramadıklarını ifade etmişlerdir. ⁽¹⁰²⁾ Öfke'nin ifade edilmesini ise içselleştirilmiş öfke, dışsallaştırılmış öfke ve öfke kontrolü olarak üç boyutta tartışan Spielberger "*içselleştirilmiş öfke*" kavramıyla duyguları ve düşünceleri bastırma eğilimini, "*dışsallaştırılmış öfke*" kavramıyla da kişi ve nesnelere karşı öfkenin gösterilmesini ve ifade edilmesini tartışmaktadır. Spielberger'in "*öfke kontrolü*" kavramı ise öfkenin ifade edilmesini veya hissedilmesini engelleme kabiliyetine işaret ⁽¹⁰³⁾ etmektedir. Öfke ve saldırganlık arasındaki ilişkilere ve öfkenin ifade tarzlarına ilişkin olarak son yılların etkili modellerinden birini oluşturmuş olan Deffenbacher ise bilişsel davranışçı model çerçevesinde öfke kavramına şu özellikler çerçevesinde yaklaşılması gerektiğini vurgulamaktadır: "*Öfkenin, planlanan bir eylem sonucu çıktığı düşünülür, ancak öfke içsel bir duygu olarak gelişir. Öfkeyi göstermek zor değildir, öfke ifadesinin çok farklı şekilleri vardır ve herkes öfkelenir. Öfke kişiyi daha kuvvetli ve uyarılmış bir durumda tutmasına rağmen, insan öfkelenildiğinde daha kırılğan olmaktadır. Öfkelenildiğinde gösterilen tepkiler öğrenilmiş davranışlardır. Bu nedenle, yanlış ve kişiye zarar verecek şekilde öğrenilen davranışlar, daha sağlıklı olanlarıyla değiştirilebilir. Öfkenin bastırılması ya da hemen, olduğu anda çıkarılması sağlıklı değildir. Öfkeyi tanımak çok önemlidir.*" ⁽¹⁰⁴⁾ Bu çerçevede öfkeyle ilgili kuramsal yaklaşımlara ve öfke ifade tarzları konusuna daha yakından bakmak önem kazanmaktadır.

2.3.2. Öfke'yle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Öfkeyle ilgili kuramsal yaklaşımlar temel olarak biyolojik, psikoanalitik, psikolojik kuramlar çerçevesinde ele alınabilir.

2.3.2.1 Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kuramlar öfkeyi açıklarken, temelde öfke, saldırganlık ve şiddet içeren davranışların otonom sinir sisteminin öfke davranışını yönlendiren biyolojik mekanizmalarına vurgu yapmaktadırlar. Duyguların oluşumunda biyokimyasal yapıların ve hormonların merkezi sinir sistemi üzerindeki etkilerini ele alan biyolojik yaklaşımlar ve James Lange'ın geliştirdiği bu yöndeki çalışmaların (105) yanı sıra, özellikle testosteron hormonunun öfke ve saldırganlık davranışları üzerinde etkili olduğu klinik düzeyde de gösterilmektedir. (106) Aynı zamanda öfkeyle birlikte görülen fizyolojik ve biyolojik tepkiler de bu kuramların önemli inceleme alanlarından birini oluşturmaktadır. Yumrukların sıkılması, titreme duygusu, kas geriliminin yoğunlaşması, kontrol kaybı, sıcaklık duygusu, hareketlerin hızlanması gibi öfkeye eşlik eden tepkiler biyolojik kuramların ilgi alanları arasında önemli bir yer tutmaktadır.(107) Öfke aynı zamanda bağışıklık sistemini etkileyen ve otoimmün rahatsızlıklara yol açan, acı duygusunu derinleştiren ve kardiyovasküler sistemi etkileyen bir faktör olarak da önem taşımaktadır. (108)

2.3.2.2. Psikolojik Kuramlar

2.3.2.2.1. Psikanalitik Kuram

Öfkenin açıklanmasına ilişkin psikanalitik kuramlar esas olarak Freud'un öfke ve saldırganlığın da içinde yer aldığı ölüm içgüdüsünün, yaşam içgüdüsüyle birlikte bilinçdışının iki temel dürtüsünden biri olduğuna ilişkin tezine dayanmaktadır. Saldırganlık ve öfke, insanlarda doğuştan gelen bir içgüdü olan ölüm dürtüsünün tatmin edilmediği durumda ortaya çıkan gerginliğin bir ürünüdür ve temel dürtülerden biridir. Bu niteliğiyle psikoanalitik yaklaşım saldırganlık ve öfkeyi, insanın

kendisine dönük yıkıcı eğilimlerini dış dünyadaki objelere yöneltmesi olarak nitelemektedir. (109) Doğuştan gelen, deyim yerindeyse biyolojik bir mirasın ürünü olan saldırganlık ve öfke içgüdüleri bu nedenle tatmin edilmeli, çocuklarda ve yetişkinlerdeki bu fiziksel enerji oyun, spor vb. yollarla tatmin ve ifade edilmelidir.(110) Öfke ve saldırganlığın tatmin edilmediği çocukluk ve ergenlik yaşantıları ise büyük ölçüde psikosomatik sorunlara yol açma potansiyeline yol açmaktadır. (111)

2.3.2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı esas olarak İkinci Dünya Savaşı öncesinde ortaya atılan Engellenme-Saldırganlık hipotezlerine bir yanıt olarak gelişmiştir. Psikoanalitik teoriyle, psikolojik bulguların alışverişine dayanan ve kişilerin duygusal ve fiziksel engellemelere karşı saldırganlık dürtüsünün uyandığını öne süren Engellenme-Saldırganlık tezleri⁽¹¹²⁾ sosyal öğrenme kuramı tarafından eleştirilmiş, engellenmenin öfkenin temel kaynağı olmadığı ileri sürülmüştür. Sosyal öğrenme kuramı esas olarak kişilerin bütün davranış özelliklerinde olduğu gibi öfke ve saldırganlık davranışlarında da geçmiş yaşam örüntüsü içindeki öğrenme süreçlerinin başat rol oynadığını vurgular. Bireylerin dışarıdaki kişi ve nesnelere ilişki içinde yaşadıkları stres durumuyla baş etmek için sergiledikleri davranışların sosyal ilişkiler içinde öğrenilmiş davranışlar olduğunu ileri süren kuram, stres karşısında gösterilen davranışların çeşitliliğini de bu şekilde açıklamaktadır. ⁽¹¹³⁾ Kişinin stres karşısında gösterdiği uzlaşma, destek arama ya da öfke ve saldırganlık gösterme gibi davranışlar geçmiş deneyimlerle yakından ilgilidir. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde örnek alınan, taklit edilen kişilikler, ebeveynler tarafından gösterilen saldırgan davranışlar taklit edilmektedir. ⁽¹¹⁴⁾

2.3.2.2.3. Bilişsel Davranışçı Kuram

Bugün öfkenin açıklanması ve kontrolüyle ilgili yaygın olarak kabul edilen kuramlar bilişsel davranışçı modeller çerçevesinde geliştirilmektedir. Bilişsel davranışçı kuram öfkeyi engellenme, saldırganlık ve öğrenilmişlikle birlikte ele almaktadır. Öfke, bilişsel olarak “öfke” olarak nitelenen ve algılanan, “uzlaşmaz” içerikli bilişlerle birlikte gelişen bir fizyolojik uyarılma durumudur. Öfkenin

engellenmiş duyumlar, öğrenilmiş tepkileri, duygulanım modellerini vb. de içeren bilişsel bir boyutu vardır ve öfke ve saldırganlığın dışsal olaylarla arasında doğrusal bir neden sonuç ilişkisi yoktur. (115)

Bilişsel davranış terapisini de kurucusu olan Albert Ellis'in bireyin kendisine yönelik olarak geliştirdiği düşüncelerin, kendisini nasıl hissettiğini sormasının ve çeşitli durumlarda nasıl davranacağını kurgulamasının ve ortaya çıkan mantıksız inançların saldırganlık ve öfke davranışlarının ortaya çıkması açısından kritik bir öneme sahip olduğu yönündeki tezleri bilişsel davranışçı akımın konuya yaklaşımını da büyük ölçüde belirlemiştir. (116) Duyguların büyük ölçüde "düşünölmüş" ve bilişsel olduğunu vurgulayan Ellis'in yaklaşımı günümüzde de bilişsel yaklaşımlar tarafından çeşitli farklılıklarla benimsenmektedir.

Bilişsel davranışçı kuramın geliştirilmesi bakımından son dönemdeki en önemli kuramlar ise Deffenbacher'in yukarıda kısaca özetlediğimiz bilişsel, duygusal, fizyolojik etkenleri bir arada değerlendirmeye yönelik çalışmalarına dayanmaktadır.(117)

2.3.3. Öfkenin İfade Edilmesi

Öfke'nin ifade edilme sürecine ilişkin tartışmalar 1980'li yıllardan itibaren özellikle "The State Trait Anger" Ölçeği'nin (STAS) Spielberger ve arkadaşları tarafından önce Durumluluk-Sürekli Öfke Ölçeği modeli olarak, daha sonra da Durumluluk-Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği şeklinde geliştirilmesinden bu yana önem kazanmıştır. Öfke ve öfke ifadelerini ölçmek amacıyla geliştirilen 44 maddelik bu ölçek özellikle öfkenin ifade ediliş biçimlerine ilişkin geniş bir literatürün oluşmasına katkıda bulunmuştur. Öte yandan basit bir kızgınlıktan, hiddet içeren bir yıkıcılığa kadar uzanabilen şiddetli bir duygu olan öfkenin ifade ediliş şekli genel olarak şu şekilde değerlendirilmektedir. Öfke birçok farklı şekilde ifade edilebilen bir duygudur. Birçok durumda insan vücudunun verdiği fiziksel tepkilerden de izlenebilen öfke duygusu kimi durumda aşırı bastırma sonucunda hiçbir belirgin fiziksel ve duygusal işaret taşımayabilir. Bu durumların çoğunda öfke duygusu bilinçli olarak ya da bilinçsiz bir şekilde yönlendirilir. Öfke duygusunun doğrudan ve anında ifade edilmesi genel olarak

benlik saygısının kaybı gibi psikolojik sonuçlarının yanı sıra, sosyal ilişkileri zedeleyen ya da fiziksel sonuçlar doğuran bir durum olarak olumsuz olarak nitelenmektedir.

Öfke ifadesinin en önemli biçimi sözel ifadeler şeklinde gelişir. Küçük düşürmeye, aşağılamaya yönelik bu ifadeler yanı sıra bir başka ifade şekli de ağlamak ya da diğer duygusal çöküntü görünümüdür.⁽¹¹⁸⁾ Öfkenin ifadesinin en doğrudan şekli ise saldırganlıktır. Özellikle bebeklik ve çocukluk dönemlerinde öfke karşısında verilen tepkiler genellikle, ısırma, vurma, nesne fırlatma gibi biçimler kazanır. İlerleyen yaşlarda ise öfkenin ifade ediliş sürecinde yaşam örüntülerinin kazandırdığı duygusal ve bilişsel yapılar önem kazanır ve öfkenin ifade ediliş biçimleri değişir.

Öfke sonucu ortaya çıkan enerjinin yapıcı bir şekilde ifade edilmesi, destek arayışı, konuşma ve sosyal ilişki çağrısı olumlu biçimler de kazanabilmektedir. ⁽¹¹⁹⁾ Öfke gibi öfke ifadesi davranışları da büyük ölçüde öğrenilmiş davranışlardır ve bu çerçevede öfke ifadesi planında yanlış, kişiye ve ilişkilerine zarar veren davranışlar daha olumlu, yapıcı ve sağlıklı davranışlarla değiştirilebilir. ⁽¹²⁰⁾ Öfke yaşanması normal olan, yapıcı bir şekilde ifade edildiğinde sağlıklı ve uyumu kolaylaştıran bir duygudur.⁽¹²¹⁾

Spielberger öfkeyi hissetmekle öfkeyi ifade etmek arasında da bir ayrım yapmaktadır. Kişiler öfkelerini bir objeye ya da insana yönelik olarak dışa vurarak, bastırarak ya da kontrollü bir şekilde ifade edebilirler. Spielberger'in çalışmalarına göre sürekli öfke ilerideki saldırgan davranışı yordar ve dışa vurulan öfke ifade tarzı ile saldırgan davranış arasında pozitif bir ilişki vardır. ⁽¹²²⁾ Öfkenin sık sık dışa vurulması, bireyin öfkeyi tetikleyen çevresel uyaranlara karşı duyarlılığını arttırdığı düşünülmektedir. ⁽¹²³⁾

Diğer yandan kontrollü öfke ifade tarzını kullananlarda sürekli öfke daha az görülmektedir. ⁽¹²⁴⁾ Öfkenin hissedilmesinin ve ifade edilmesinin bazı psikososyal değişkenlerle ilişkisini inceleyen bir çalışmada da öfke ifadesinin, olumsuz yaşam olayları, kaygı, madde kullanımı ve depresyon ile

pozitif ilişkili, algılanan sosyal destek, benlik saygısı ve optimizm ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. (125)

2.3.4. Çocuk Suçluluğu ve Öfke

Çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan önemli duygulardan biri olan öfke bu dönemde sevgi, korku, hoşlanma, merak gibi temel ve doğal duygulardan biridir. Ancak bu dönemde çocuk ve ergen öfkesiyle nasıl başa çıkacağını öğrenmezse ileride ciddi problemlerle karşılaşması kaçınılmaz olarak görülmektedir.

Öfke doğal bir duygu olmasına karşın, kontrol edilememesi saldırganlığa ve olumsuz davranışlara yol açmaktadır. Özellikle çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalar saldırganlık ve suç yaşantılarında öfkenin önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Öfke özellikle ergenlerde, doğrudan bir saldırganlık şekline bürünmese de çoğu zaman saldırgan davranışı ve suçu başlatan, tetikleyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır. (126) Aile içinde fiziksel ya da cinsel istismara maruz kalan çocukların da özellikle aşırı öfke, depresyon, düşmanlık, gibi rahatsızlıklar yaşadıklarını göstermektedir. Şiddet kullanma ve suç işleme alışkanlıklarıyla öfke arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere yapılan çalışmalar, ergenlerin öfke davranışlarını öğrenen çocukların şiddet eğilimlerinde ve özellikle öfkenin ifade edilme biçimlerinde davranışları taklit ettiklerini ve öfke ifadelerinde bu davranışların büyük bir rolü olduğunu göstermektedir. (127)

Çocukların fiziksel ve psikososyal gelişimine zarar veren ve çocuğun kişilik oluşumunda belirleyici bir rol oynayan istismar yaşantıları da riskli davranışlar gösteren çocuklarla çalışırken sık sık karşımıza çıkmaktadır. (128) Çocuklukta yaşanan istismar ile şiddet ve suç davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır.(129) Maschi ve Bradley de yapmış oldukları bir araştırmada, olumsuz yaşam olaylarına ve şiddete maruz kalan çocuklarda şiddet içeren suç davranışında bulunma oranının diğer çocuklara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Aynı

çalışmada, travma ve suç davranışı arasındaki ilişkiyi açıklamada öfke yaşantısının anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konmuştur. (130)

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Yukarıda çok geniş bir alana yayıldığını gördüğümüz ve son yıllardaki çalışmalarla derinleşen suç, çocuk suçluluğu, istismar, ihmal ve öfkeyi içeren bilimsel literatürün genel çerçevesini çizdikten sonra çalışmanın bu bölümünde, İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuklarda Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları ile istismar yaşantıları arasındaki ilişkiyi tartışacağız. Yaptığımız araştırmanın yöntemini, araştırma evrenini, veri toplama araçlarını ve verilerin analizini aktardıktan sonra elde ettiğimiz bulguları tartışacağız.

3.1 Araştırma Evreni ve Örneklem

Kanunla itilafa düşmüş çocuklarla yapılan çalışmada ölçekler 2009-2010 yıllarında İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanma süreci devam eden 62 kız ve erkek çocuğa uygulanmıştır. Araştırma süreci boyunca daha çok çocukla ilişki kurulmasına rağmen çocukların önemli bir bölümü çalışmaya katılmak konusunda isteksiz davranmıştır. Çalışmaya katılan çocukların bir bölümünün de anket sorularını cevaplarken zorlandığı ve özellikle istismar yaşantılarıyla ilgili bilgi verirken çekingen davrandığı gözlenmiştir.

3.2 Veri Toplama Araçları

Çalışmada çocuk istismarının ve sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi için suça karışmış çocuk katılımcılara Bireysel Bilgi Formu (Ek-2), Sürekli Öfke-Öfke İfadesi Ölçeği (Ek-3) ve Çocuk İstismarı Tanılama Anketi Tarama Formu (Ek-4) uygulanmıştır.

3.2.1 Bireysel Bilgi Formu

Tarafımızdan hazırlanmış formda çeşitli demografik bilgilere, eğitim durumuna, ekonomik ve sosyal göstergelere, ailenin sosyal profiline, madde kullanımına ve suç yaşantısına ilişkin 23 soru bulunmaktadır. (Ek-2)

3.2.2 Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği

Spielberger tarafından geliştirilen Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği çalışmasının A. Özer tarafından Türkçeye uyarlanmış biçimi kullanılmıştır.⁽¹³¹⁾ Ölçek 4 kısımdan oluşmaktadır. “Sürekli öfke”yi ölçen 10 madde öfkenin genel bir duygu olarak hangi sıklıkla yaşandığını ölçmeye yöneliktir. Ölçeğin diğer bölümleri 24 madde ile kişinin öfkesini nasıl ifade ettiğini ölçmektedir. Öfke ifadeleri, “bastırılmış öfke”, “dışa vurulmuş öfke” ve “kontrol altına alınmış öfke” boyutlarında incelenmektedir. ⁽¹³²⁾ (Ek-3)

3.2.3 Çocuk İstismarı Tanılama Anketi

İlköğretim çağı çocuklarında çocuk istismarı ve ihmalini ölçmek amacı ile geliştirilen ölçek 6-8, 9-11 ve 12-15 olmak üzere üç farklı yaş grubuna uygulanabilmektedir. Bu çalışmada kullanılacak olan form 41 maddelik, 3'lü Likert tipi bir ölçektir. Katılımcılar maddelere 'her zaman', 'zaman zaman' ve ya 'sık sık' olarak cevap verebilmektedirler. Ölçek istismarı; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar ve ihmal olmak üzere beş farklı boyutta incelemektedir. Ölçek için, Aslı Akdaş tarafından İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde Doktora Tezi olarak sunulan “Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması'ndan ⁽¹³³⁾ yararlanılmıştır. (Ek-4)

3.3. Verilerin Analizi

Çalışmada İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların Sürekli Öfke Öfke İfade Tarzı Ölçeğinde aldıkları puanlarda anlamlı bir değişiklik olup olmadığını belirlemek amacıyla T-testi, Tekyönlü varyans (Oneway Anova) ve Korelasyon analizleri kullanılmıştır. Buna ek olarak öfke ifade tarzlarının istismar yaşantılarına göre değişip değişmediğini bulmak için aynı testler uygulanmıştır. Çalışmada SPSS 16.00 for Windows programından yararlanılmıştır.

3.4 Amaçlar

Ülkemizde, suç ile ilişkilendirilen öfke duygulanımı ve ifadesinin suça karışmış çocuklardaki görünümü ve istismar yaşantılarının öfkeleri üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar sınırlı sayıdadır.

Bu çalışmanın amacı suça karışmış çocuklarda istismar yaşantısı ile öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın diğ er bir amac, İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların demografik özelliklerinin istismar yaşantıları ve öfke yaşantıları üzerindeki sonuçlarını araştırmaktır.

Çocuk suçluluğunun önlenmesinde suça sürüklenmiş çocukların bireysel özelliklerinin ve onları suça sürükleyen çevresel faktörlerin anlaşılmasının önemi büyüktür. Bu çalışmadan elde edilecek verilerin hem suç davranışını ortaya çıkmadan önleme çalışmalarına hem de suça sürüklenmiş çocukların rehabilitasyon çalışmalarına kaynak olacağı düşünülmektedir.

4. BULGULAR

Bu bölümde İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuklardan elde edilen veriler üzerine yapılan analizlerden elde edilen sonuçlar sunulmuştur. İlk bölümde çeşitli demografik özelliklerin yüzde değerleri ve bu değerlerin elde edilmesi sürecindeki kimi noktalara dikkat çekilmiş, ikinci bölümde ise suça karışmış çocukların Çocuk İstismarı Tanılama Anketi çerçevesinde verdikleri yanıtlarla demografik özellikleri arasındaki ilişkinin betimleyici istatistikleri, t-test ve Anova analizleri sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı ile suç yaşantıları ve demografik veriler arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığı tartışılmıştır. Daha sonra ise istismar yaşantıları alt ölçekleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzları alt ölçekleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan korelasyon analizinin sonuçları ortaya konmuştur.

4.1. Örneklemin Demografik Özellikleri

4.1.1 Örneklemin Cinsiyet, Yaş, Eğitim, Doğum Yeri ve Çalışma Öyküsüne Dair Demografik Özellikler

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde suç işledikleri şüphesiyle yargılanan çocuklar içindeki örneklemin küçük bir bölümünü (n=4; %6,5) kız çocukları oluşturmaktadır. Kız çocukları, çalışmaya katılmakta erkek çocuklara oranla daha sakınlı davranmakta ve özellikle ihmal ve istismar yaşantıları konusunda sınırlı bilgi vermektedir. Bunda çalışmanın yürütüldüğü fiziki koşulların büyük bir etkisi olduğu görülmüştür.

TABLO 4. Örneklemin cinsiyet, yaş, doğum yeri ve çalışma öyküsü

<i>Değişkenler</i>		<i>Sayı (N)</i>	<i>Yüzde(%)</i>
Cinsiyet	Kadın	4	6,5
	Erkek	58	93,5
Yaş	12 - 15	24	38,7
	15 - 18	38	61,3
Eğitim	Okuma Yazma Yok	2	3,2
	Okuma Yazma Var	4	6,5
	İlkokul	15	24,2
	Ortaokul	24	38,7
	Lise	17	27,4
Doğum Yeri	Köy	10	16,1
	Kasaba	3	4,8
	Şehir	49	79
Eğitime Devam Etme	Evet	32	51,6
	Hayır	30	48,4
Çalışma Öyküsü	Var	26	41,9
	Yok	36	58,1
Çalışmaya Devam Etme	Evet	20	32,3
	Hayır	42	67,7

Yargılanan çocukların yaş gruplarına bakıldığında örneklemin % 61,3'ünün (n=38) 15-18 yaş aralığında, % 38,7'sinin (n=24) 12-15 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Yargılanan çocukların eğitim durumlarına göre frekans değişkenlerine bakıldığında % 3,2'sinin (n=2) okuma yazmasının bulunmadığı; %6,5'inin (n=4) okuma yazmasının bulunduğu; % 24,5'inin ilkokul (n=15), %38,7'sinin (n=24) ortaokul, %17'sinin (n=17) lise öğrencisi olduğu görülmektedir. Yargılanan çocuklardan %90,3'ü (n=56) zorunlu eğitim sistemiyle ilişki içine girmiş çocuklardan oluşmaktadır. Çocukların eğitime devam etme yönlü frekans dağılımlarına bakıldığında ise %51,6'sının (n=32) eğitime devam ettiği, %48,4'ünün (n=30) ise eğitime devam etmediği anlaşılmaktadır.

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların çalışma ve erken yaşta ekonomik yaşama katılım öykülerine bakıldığında ise çocukların %41,9'unun (n=26) bir çalışma öyküsü olduğu, %58,1'inin (n=36) ise çalışma öyküsünün bulunmadığı görülmüştür. Katılımcıların doğum yerlerine bakıldığında ise %16,1'inin (n=10) köy, %4,8'inin (n=3) kasaba, % 79'unun (n=49) şehirde doğdukları görülmektedir.

4.1.2. Örneklemin Demografik Aile Nitelikleri

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların aile durumuna ilişkin dağılımlarına bakıldığında anne ve babasının beraber yaşadığı ailelerde yaşayan çocukların oranının %72,6 (n=45), bir ebeveyni kaybetmiş ya da ebeveynleri ayrılmış durumda olup da tek ebeveynle yaşayan çocukların %19,4 (n=12), bir ebeveyni üvey diğeri öz aile ortamına sahip çocukların %1,6 (n=1), diğeri aile ortamlarına sahip çocukların da %6,5 (n=4) oranında olduğu görülmüştür. Katılımcı çocukların %6,5'inin (n=4) tek çocuk; %56,5'inin (n=35) 2-3 çocuk, %37,1'inin ise 4 ve üzeri çocuklu ailelerde büyüdükleri görülmüştür.

TABLO 5. Örneklemin aile ve gelir durumu, kardeş sayısı

<i>Değişkenler</i>		<i>Sayı (N)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Aile Durumu	Anne-Baba Beraber	45	72,6
	Tek Ebeveyn	12	19,4
	Bir Ebeveyn Öz, Diğeri	1	1,6
	Üvey Diğeri	4	6,5
Çocuk Sayısı	Tek Çocuk	4	6,5
	2-3	35	56,5
	4 ve üzeri	23	37,1
Ailenin Gelir Niteliği	Yoksul	13	21
	Orta	40	64,5
	İyi	7	11,3
	Çok İyi	2	3,2

Ailelerin gelir niteliklerinin yorumlanması istendiğinde ise araştırmaya katılan çocukların %21'i (n=13) yoksul, %64,5'i (n=40) orta düzeyde, %11,3'ü (n=7) iyi, %3,2'si (n=2) çok iyi gelir düzeyinde ailelere sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.1.3. Ebeveynlerin Eğitim ve Çalışma Durumu

Örneklemin ebeveynlerinin eğitim durumuna ilişkin dağılımlarına bakıldığında, annelerin %16,1 (n=10) okuma yazmasının bulunmadığı; %22,6 (n=14) okuma yazma bildiği; %32,3'ünün (n=20) ilkokul; %22,6'sının (n=14) ortaokul; %4,8'inin (n=3) lise, %1,6'sının (n=1) üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Aynı şekilde yine annelerin çalışma durumuna ilişkin dağılımları ise: %64,5'i (n=40) çalışmamakta; %24,2'si (n=15) işçi; %3,2'si (n=2) memur; %1,6'sı (n=1) emekli; %6,5'i de (n=4) diğer işlerde çalışmaktadır.

TABLO 6. Ebeveynlerin Eğitim ve Çalışma Durumu

<i>Değişkenler</i>		<i>N</i>	<i>%</i>
Annenin Eğitim Durumu	Okuma Yazma Yok	10	16,1
	Okuma Yazma Var	14	22,6
	İlkokul	20	32,3
	Ortaokul	14	22,6
	Lise	3	4,8
	Üniversite	1	1,6
Annenin Çalışma Durumu	Çalışmıyor	40	64,5
	İşçi	15	24,2
	Memur	2	3,2
	Emekli	1	1,6
	Diğer	4	6,5
Babanın Eğitim Durumu	Okuma Yazma Yok	2	3,2
	Okuma Yazma Var	10	16,1
	İlkokul	18	29
	Ortaokul	14	22,6
	Lise	16	25,8
	Üniversite	2	3,2
Babanın Çalışma Durumu	Çalışmıyor	5	8,1
	İşçi	23	37,1
	Memur	6	9,7
	Serbest Meslek	18	29
	Emekli	6	9,7
	Diğer	4	6,5

Babaların %3,2 (n=2) okuma yazmasının bulunmadığı; %16,1 (n=10) okuma yazma bildiği; %29'unun (n=18) ilkokul; %22,6'sının (n=14) ortaokul; %25,8'inin (n=16) lise, %3,2'sinin (n=2) ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Aynı şekilde yine babaların çalışma durumuna ilişkin dağılımları ise: %8,1'i (n=5) çalışmamakta; %37,1'i (n=23) işçi; %9,7'si (n=6) memur; %29'u (n=18) serbest meslek sahibi; %9,7'si (n=6) emekli; %6,5'i de (n=4) diğer işlerde çalışmaktadır.

4.1.4. Örneklemin Suça Karışma Durumu

TABLO 7. Çocuklarda Mahkûmiyet Durumu ve Suç Öyküsü

<i>Değişkenler</i>		<i>N</i>	<i>%</i>
Mahkûmiyet Durumu	Tutuklu	2	3,2
	Tutuksuz Yargılanıyor	60	96,8
Dosyada Atılı Suç	Hırsızlık	26	41,9
	Yaralama	22	35,5
	Cinsel Suçlar	1	1,6
	Madde Kullanımı	11	17,7
	Dolandırıcılık	1	1,6
	Kamu Malına Zarar Verme	1	1,6
Diğer Ceza Davası	Var	10	16,1
	Yok	52	83,9

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların yargılama sürecindeki mahkûmiyet durumlarına ilişkin dağılıma bakıldığında çocukların %3,2'sinin tutuklu (n=2) ; %96,8'inin (n=60) ise tutuksuz yargılandığı görülmüştür.

Örneklem dahilinde dosyada atılı suçların dağılımı ise hırsızlık %41,9 (n=26); yaralama %35,5 (n=22); cinsel suçlar %1,6 (n=1), madde kullanımı %17,7 (n=11); dolandırıcılık %1,6 (n=1), kamu malına zarar verme %1,6 (n=1) olarak görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların %16,1'i (n=10) bir başka suçtan daha ceza davası kapsamında soruşturmaya tabi tutulmakta, %83,9'unun (n=52) ise ikinci bir ceza davası bulunmamaktadır.

4.2. Örneklemin Demografik Özellikleri ile İstismar Yaşantıları Arasındaki İlişkiler

4.2.1. İstismar Yaşantıları ve Cinsiyet İlişkisi

TABLO 8. İstismar ve Cinsiyet İlişkisi

	N	Ortalama	SS	t	p
Duygusal İstismar				-0,48	0,632
Kız	4	3,50	3,87		
Erkek	58	4,82	5,40		
Fiziksel İstismar				-0,27	0,786
Kız	4	3,00	5,35		
Erkek	58	3,68	4,87		
İhmal				-0,03	0,975
Kız	4	5,75	6,50		
Erkek	58	5,84	5,83		
Ekonomik İstismar				-0,60	0,549
Kız	4	1,75	2,87		
Erkek	58	2,60	2,73		

*t-TEST

Çocuk İstismar Tanılama Anketi'nin cinsiyet alt ölçeğinde araştırmaya katılan erkek çocukların oransal olarak katılımcı kız çocuklardan daha yoğun olarak ihmal ve istismara uğradıkları görülse de bu iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

4.2.2. İstismar Yaşantıları ve Ailenin Niteliği

Analiz sonucunda $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde duygusal, fiziksel ve ekonomik istismar alanlarında anlamlı bir fark bulunamamış, ancak ihmal yaşantıları söz konusu olduğunda özellikle bir ebeveyn öz, diğer ebeveyn üvey ya da diğer kategorisindeki aile ortamlarında yaşayan çocukların ölçek puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir ($F: 3,8, p=0,01$). Gruplar arası bu

farklılığa göre, “bir ebeveyn öz, bir ebeveyn üvey” aile ortamlarında yaşayan ya da diğer (ebeveynleri tarafından büyütülmeyen) kategorisindeki katılımcı çocuklar daha fazla ihmal yaşantılarına sahiptir.

TABLO 9. İstismar ve Ailenin Niteliği

	N	Ortalama	SS	F	P
Duygusal İstismar				1,421	0,246
Anne Baba Beraber	44	4,00	4,96		
Tek Ebeveyn	12	5,58	5,14		
Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	8,50	12,02		
Diğeri	4	8,50	5,91		
Fiziksel İstismar				0,712	0,503
Anne Baba Beraber	44	3,20	4,55		
Tek Ebeveyn	12	3,91	5,16		
Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	7,50	10,60		
Diğeri	4	5,75	5,43		
İhmal				3,836	0,01**
Anne Baba Beraber	44	5,11	4,86		
Tek Ebeveyn	12	5,16	6,11		
Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	8,50	10,60		
Diğeri	4	14,50	7,85		
Ekonomik İstismar				0,750	0,527
Anne Baba Beraber	44	2,25	2,62		
Tek Ebeveyn	12	3,58	3,11		
Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	2,50	3,53		
Diğeri	4	2,75	2,62		

* $p < 0,05$ * *Oneway ANOVA*

4.2.3. İstismar Yaşantıları ve Ailedeki Çocuk Sayısı

Analiz sonucunda katılımcıların kardeş sayısının istismar yaşantılarıyla ilişkisi konusunda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

TABLO 10. İstismar ve Çocuk Sayısı

	N	Ortalama	SS	F	p
Duygusal İstismar				0,114	0,893
Tek çocuk	4	3,50	4,35		
2-3 çocuk	35	4,82	5,59		
4 ve üzeri çocuk	23	4,82	5,17		
Fiziksel İstismar				0,265	0,768
Tek çocuk	4	2,25	2,87		
2-3 çocuk	35	3,51	5,22		
4 ve üzeri çocuk	23	4,08	4,66		
İhmal				0,966	0,386
Tek çocuk	4	9,75	7,76		
2-3 çocuk	35	5,51	5,69		
4 ve üzeri çocuk	23	5,65	5,72		
Ekonomik İstismar				1,983	0,147
Tek çocuk	4	0,50	0,57		
2-3 çocuk	35	2,34	2,54		
4 ve üzeri çocuk	23	3,21	3,04		

* *Oneway ANOVA*

4.2.4. İstismar Yaşantıları ve Annenin Eğitim Seviyesi

İstismar yaşantılarının, annenin eğitim seviyesiyle ilişkisi bakımından $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde annenin eğitim seviyesiyle çocukların ekonomik istismarı arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($F: 4,730$, $p:0,001$). Lise ve üniversite eğitimi alan annelerin çocuklarında ekonomik istismara rastlanmamaktadır.

TABLO 11. İstismar ve Annenin Eğitim Seviyesi

	N	Ortalama	SS	F	p
Duygusal İstismar				1,497	0,205
Okuma Yazma Yok	10	7,3000	6,97695		
Okuma Yazma Var	14	5,6429	4,37839		
İlkokul	20	2,6000	3,08477		
Ortaokul	14	5,5714	6,81305		
Lise	3	4,0000	4,58258		
Üniversite	1	,0000	.		
Fiziksel İstismar				1,444	0,223
Okuma Yazma Yok	10	5,6000	6,53537		
Okuma Yazma Var	14	4,5714	4,70212		
İlkokul	20	1,8500	2,05900		
Ortaokul	14	4,7143	6,32977		
Lise	3	1,0000	1,73205		
Üniversite	1	,0000	.		
İhmal				1,553	0,189
Okuma Yazma Yok	10	9,4000	7,69126		
Okuma Yazma Var	14	5,7143	5,71676		
İlkokul	20	3,4500	3,08605		
Ortaokul	14	6,5714	6,48921		
Lise	3	6,6667	8,14453		
Üniversite	1	7,0000	.		
Ekonomik İstismar				4,730	0,001*
Okuma Yazma Yok	10	4,9000	2,92309		
Okuma Yazma Var	14	3,6429	3,20113		
İlkokul	20	1,2000	1,19649		
Ortaokul	14	2,4286	2,50275		
Lise	3	,0000	,00000		
Üniversite	1	,0000	.		

* $p < 0,05$ * *OnewayANOVA*

4.2.5. İstismar Yaşantıları ve Babanın Eğitim Seviyesi

Analiz sonucunda katılımcıların babalarının eğitim durumuyla istismar yaşantıları arasındaki ilişki konusunda $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Tablo 12)

TABLO 12. İstismar ve Babanın Eğitim Durumu

	N	Ortalama	SS	F	P
Duygusal İstismar				1,001	,425
Okuma Yazma Yok	2	7,0000	,00000		
Okuma Yazma Var	10	5,2000	5,84618		
İlkokul	18	4,0556	3,84206		
Ortaokul	14	7,0000	7,71612		
Lise	16	3,0000	3,66970		
Üniversite	2	4,5000	6,36396		
Fiziksel İstismar				,880	,500
Okuma Yazma Yok	2	3,5000	,70711		
Okuma Yazma Var	10	3,4000	4,74225		
İlkokul	18	3,1111	4,24110		
Ortaokul	14	5,7857	7,00745		
Lise	16	2,3125	2,96015		
Üniversite	2	5,5000	7,77817		
İhmal				,675	,644
Okuma Yazma Yok	2	4,0000	,00000		
Okuma Yazma Var	10	6,5000	7,48703		
İlkokul	18	4,8333	5,15923		
Ortaokul	14	7,1429	6,18755		
Lise	16	5,0000	5,57375		
Üniversite	2	11,0000	5,65685		
Ekonomik İstismar				2,005	,092
Okuma Yazma Yok	2	6,0000	,00000		
Okuma Yazma Var	10	3,1000	2,88483		
İlkokul	18	2,2222	2,31505		
Ortaokul	14	3,5000	2,98071		
Lise	16	1,2500	2,38048		
Üniversite	2	3,0000	4,24264		

* $p<0,05$ O. ANOVA

4.2.6. İstismar Yaşantıları ve Annenin Çalışma Durumu

Çalışmada katılımcıların annelerinin çalışma durumuyla, katılımcıların istismar yaşantıları arasında $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Tablo 13)

TABLO 13. İstismar ve Annenin Çalışma Durumu

	N	Ortalama	SS	T	p
Duygusal İstismar				-1,659	0,102
Çalışıyor	40	3,9250	4,70345		
Çalışmıyor	22	6,2273	6,08614		
Fiziksel İstismar				-1,026	0,309
Çalışıyor	40	3,1750	4,42538		
Çalışmıyor	22	4,5000	5,58697		
İhmal				-1,121	0,267
Çalışıyor	40	5,2250	5,20595		
Çalışmıyor	22	6,9545	6,79970		
Ekonomik İstismar				0,587	0,559
Çalışıyor	40	2,7000	2,88409		
Çalışmıyor	22	2,2727	2,45302		

* *T- Test*

4.2.7. İstismar Yaşantıları ve Babanın Çalışma Durumu

Çalışmada katılımcıların babalarının çalışma durumuyla katılımcıların istismar yaşantıları arasında $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Tablo 14)

TABLO 14. İstismar ve Babanın Çalışma Durumu

		N	Ortalama	SS	t	p
Duygusal İstismar					0,375	0,709
	Çalışıyor	5	5,6000	4,50555		
	Çalışmıyor	57	4,6667	5,39621		
Fiziksel İstismar					-0,021	0,983
	Çalışıyor	5	3,6000	4,33590		
	Çalışmıyor	57	3,6491	4,94430		
İhmal					0,383	0,704
	Çalışıyor	5	6,8000	4,86826		
	Çalışmıyor	57	5,7544	5,93200		
Ekonomik İstismar					1,425	0,159
	Çalışıyor	5	4,2000	2,94958		
	Çalışmıyor	57	2,4035	2,68501		

* *T- Test*

4.2.8. İstismar Yaşantıları ve Ailenin Ekonomik Durumu

Çalışmada katılımcıların ailelerinin ekonomik durumuyla katılımcıların istismar yaşantıları arasında $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Tablo 15)

TABLO 15. İstismar ve Ekonomik Durum

	N	Ortalama	SS	F	p
Duygusal İstismar				1,553	0,220
Düşük	13	5,1538	4,89636		
Orta	40	5,2500	5,72332		
Yüksek	9	1,8889	2,84800		
Fiziksel İstismar				1,589	0,213
Düşük	13	4,0000	4,26224		
Orta	40	4,1250	5,40269		
Yüksek	9	1,0000	1,32288		
İhmal				2,068	0,136
Düşük	13	9,6923	2,65784		
Orta	40	9,4000	2,50947		
Yüksek	9	11,3333	2,78388		
Ekonomik İstismar				0,642	0,530
Düşük	13	3,3077	2,13638		
Orta	40	2,3750	2,75204		
Yüksek	9	2,2222	3,41971		

* *Oneway ANOVA*

4.2.9. İstismar Yaşantıları ve Çocuğun Diğer Ceza Davaları

Araştırmada örneklemin istismar yaşantılarıyla, diğer ceza davaları arasında $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Tablo 16)

TABLO 16. İstismar ve Çocuğun Diğer Ceza Davaları

	N	Ortalama	SS	T	p
Duygusal İstismar				0,296	0,768
Var	10	5,2000	5,18116		
Yok	52	4,6538	5,37198		
Fiziksel İstismar				0,109	0,914
Var	10	3,8000	4,73286		
Yok	52	3,6154	4,93548		
İhmal				0,212	0,832
Var	10	6,2000	5,94045		
Yok	52	5,7692	5,85985		
Ekonomik İstismar				0,569	0,572
Var	10	3,0000	3,39935		
Yok	52	2,4615	2,60814		

* *T- Test*

4.3. Örneklemin Demografik Özellikleri ile Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuk katılımcıların demografik özelliklerine göre, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları alt ölçeklerinde aldıkları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

4.3.1. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Cinsiyet

TABLO 17. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Cinsiyet İlişkisi

SÖÖİÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke	Kız	4	25,75	7,41	1,077	0,285
	Erkek	58	21,87	6,91		
Öfke İçte	Kız	4	14,75	3,30	-0,469	0,641
	Erkek	58	15,67	3,82		
Öfke Dışta	Kız	4	17,00	5,35	0,331	0,742
	Erkek	58	16,10	5,23		
Öfke Kontrol	Kız	4	19,50	3,00	-0,545	0,588
	Erkek	58	20,75	4,53		

* *T-Test*

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur.

4.3.2. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Yaş

TABLO 18. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Yaş İlişkisi

SÖÖİÖ	Yaş	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke					-0,856	0,396
	12-15	12	20,58	4,66		
	15-18	50	22,50	7,38		
Öfke İçte					1,697	0,095
	12-15	12	17,25	3,25		
	15-18	50	15,22	3,81		
Öfke Dışta					0,311	0,757
	12-15	12	16,58	4,23		
	15-18	50	16,06	5,44		
Öfke Kontrol					-0,585	0,561
	12-15	12	20,00	3,10		
	15-18	50	20,84	4,71		

* *T-Test*

Örneklemin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının, yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p<0.05$) görülmüştür.

4.3.3. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Doğum Yeri

TABLO 19. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Doğum Yeri İliş.

SÖÖİÖ	Doğum Yeri	N	Ortalama	SS	F	P
Sürekli Öfke					1,401	0,254
	Köy	10	20,80	6,37		
	Kasaba	3	28,33	4,61		
	Şehir	49	22,02	7,08		
Öfke İçte					5,999	0,004*
	Köy	10	17,90	2,99		
	Kasaba	3	20,33	3,78		
	Şehir	49	14,85	3,57		
Öfke Dışta					1,328	0,273
	Köy	10	16,70	5,75		
	Kasaba	3	20,66	3,05		
	Şehir	49	15,77	5,12		
Öfke Kontrol					1,878	0,162
	Köy	10	19,10	4,25		
	Kasaba	3	17,33	1,52		
	Şehir	49	21,20	4,48		

* $p<0,05$ O.ANOVA

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve araştırmaya katılan çocukların suça sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının doğum yeri değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0.05$) bulunmuştur. Buna göre kasaba ve köylerde doğan katılımcıların şehirde doğan katılımcılara oranla içe yönelik öfke puanları daha yüksek bulunmuştur. Şehirde doğan katılımcıların öfke içte puanları anlamlı derecede ($p<0.05$) daha düşüktür.

4.3.4. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Eğitim

Tablo 20. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Eğitim Durumu

SÖÖİÖ	Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	p
Sürekli Öfke	Okuma Yazma Yok	2	20,00	2,82	0,371	0,828
	Okuma Yazma Var	4	19,50	3,51		
	İlkokul	15	21,40	5,88		
	Ortaokul	24	23,25	7,29		
	Lise	17	22,05	8,37		
Öfke İçte	Okuma Yazma Yok	2	16,00	7,07	2,269	0,073
	Okuma Yazma Var	4	14,25	3,30		
	İlkokul	15	16,26	3,69		
	Ortaokul	24	16,83	3,70		
	Lise	17	13,58	3,18		
Öfke Dışta	Okuma Yazma Yok	2	11,50	4,94	0,999	0,416
	Okuma Yazma Var	4	12,75	0,95		
	İlkokul	15	16,06	4,99		
	Ortaokul	24	17,00	5,67		
	Lise	17	16,41	5,16		
Öfke Kontrol	Okuma Yazma Yok	2	23,50	2,12	1,717	0,159
	Okuma Yazma Var	4	23,50	2,38		
	İlkokul	15	20,86	4,65		
	Ortaokul	24	19,08	4,06		
	Lise	17	21,76	4,80		

* *Oneway ANOVA*

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur.

4.3.5. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Aile

TABLO 21. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Ailenin Niteliği

SÖÖİÖ	Ailenin Niteliği	N	Ortalama	SS	F	P
Sürekli Öfke					0,597	0,619
	Anne Baba Beraber	44	21,70	7,21		
	Tek Ebeveyn	12	22,66	6,55		
	Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	20,00	5,65		
	Diğeri	4	26,25	6,29		
Öfke İçte					1,736	0,170
	Anne Baba Beraber	44	14,93	3,63		
	Tek Ebeveyn	12	17,08	3,75		
	Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	17,50	4,94		
	Diğeri	4	17,75	4,11		
Öfke Dışta					1,778	0,161
	Anne Baba Beraber	44	15,34	4,77		
	Tek Ebeveyn	12	17,25	5,34		
	Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	18,50	12,02		
	Diğeri	4	20,75	4,85		
Öfke Kontrol					0,414	0,743
	Anne Baba Beraber	44	20,34	4,38		
	Tek Ebeveyn	12	21,83	5,39		
	Bir Ebeveyn Öz, Diğeri Üvey	2	22,00	2,82		
	Diğeri	4	20,25	2,87		

* *Oneway ANOVA*

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının ailenin niteliğine ve ebeveynlerin birlikte olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur

4.3.6. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Durumu

TABLO 22. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Hayatta Olup Olmaması

SÖÖİÖ	Durum	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke					1,318	0,193
	Sağ	59	22,38	7,01		
	Ölü	3	17,00	2,64		
Öfke İçte					-0,806	0,423
	Sağ	59	15,52	3,79		
	Ölü	3	17,33	3,51		
Öfke Dışta					1,314	0,194
	Sağ	59	16,35	5,24		
	Ölü	3	12,33	2,30		
Öfke Kontrol					0,004	0,997
	Sağ	59	20,67	4,55		
	Ölü	3	20,66	1,15		

* *T-Test*

Örneklemin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının annelerinin hayatta olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p<0.05$) bulunmuştur.

4.3.7. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Durumu

TABLO 23. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Hayatta Olup Olmaması

SÖÖİÖ	Durum	N	Ortalama	SS	t	P
Sürekli Öfke	Sağ	55	21,76	7,01	-1,163	0,249
	Ölü	7	25,00	6,19		
Öfke İçte	Sağ	55	15,38	3,71	-1,359	0,179
	Ölü	7	17,42	4,03		
Öfke Dışta	Sağ	55	15,80	5,06	-1,551	0,126
	Ölü	7	19,00	5,77		
Öfke Kontrol	Sağ	55	20,76	4,38	0,426	0,672
	Ölü	7	20,00	5,19		

* *T-Test*

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının babanın hayatta olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p<0.05$) bulunmuştur.

4.3.8. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Eğitimi

TABLO 24 Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Eğitimi

SÖÖİÖ	Anne Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	p
Sürekli Öfke	Okuma Yazma Yok	10	23,00	8,24	0,373	0,865
	Okuma Yazma Var	14	21,64	6,61		
	İlkokul	20	21,85	7,16		
	Ortaokul	14	22,50	6,67		
	Lise	3	24,33	7,63		
	Üniversite	1	14,00	.		
Öfke İcte	Okuma Yazma Yok	10	15,50	3,71	1,135	0,353
	Okuma Yazma Var	14	15,42	3,67		
	İlkokul	20	15,45	2,83		
	Ortaokul	14	16,14	4,76		
	Lise	3	18,00	4,58		
	Üniversite	1	8,00	.		
Öfke Dısta	Okuma Yazma Yok	10	18,20	6,16	0,498	0,777
	Okuma Yazma Var	14	15,14	4,68		
	İlkokul	20	15,45	5,03		
	Ortaokul	14	16,64	5,58		
	Lise	3	16,66	5,77		
	Üniversite	1	16,00	.		
Öfke Kontrol	Okuma Yazma Yok	10	20,90	4,90	1,581	0,180
	Okuma Yazma Var	14	19,78	2,48		
	İlkokul	20	21,10	4,68		
	Ortaokul	14	20,07	4,95		
	Lise	3	20,33	3,21		
	Üniversite	1	32,00	.		

*Oneway ANOVA

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının annenin eğitimine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur.

4.3.9. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Çalışma Durumu

Tablo 25. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Annenin Çalışma Durumu

SÖÖİÖ	Anne Çalışma Durumu	N	Ortalama	SS	t	P
Sürekli Öfke					-1,652	0,517
	Var	40	21,70	7,17		
	Yok	22	22,90	6,62		
Öfke İçte					-1,827	0,073
	Var	40	14,97	3,73		
	Yok	22	16,77	3,66		
Öfke Dışta					-1,465	0,148
	Var	40	15,45	4,98		
	Yok	22	17,45	5,44		
Öfke Kontrol					-1,205	0,233
	Var	40	20,17	3,92		
	Yok	22	21,59	5,23		

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur.

4.3.10. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Eğitimi

TABLO 26. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Eğitim Durumu

SÖÖİÖ	Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	P
Sürekli Öfke					1,468	0,215
	Okuma Yazma Yok	2	17,00	1,41		
	Okuma Yazma Var	10	22,60	5,89		
	İlkokul	18	21,00	6,01		
	Ortaokul	14	25,78	7,14		
	Lise	16	20,18	7,16		
	Üniversite	2	25,00	15,55		
Öfke İçte					0,846	0,523
	Okuma Yazma Yok	2	19,50	2,12		
	Okuma Yazma Var	10	15,50	3,89		
	İlkokul	18	15,22	2,64		
	Ortaokul	14	16,35	3,91		
	Lise	16	15,37	4,54		
	Üniversite	2	12,50	6,36		
Öfke Dışta					0,758	0,584
	Okuma Yazma Yok	2	13,50	2,12		
	Okuma Yazma Var	10	17,40	5,94		
	İlkokul	18	14,88	4,22		
	Ortaokul	14	17,35	5,90		
	Lise	16	15,68	5,42		
	Üniversite	2	19,50	4,94		
Öfke Kontrol					0,987	0,434
	Okuma Yazma Yok	2	21,50	0,70		
	Okuma Yazma Var	10	20,80	4,21		
	İlkokul	18	21,22	4,26		
	Ortaokul	14	18,57	3,00		
	Lise	16	21,31	5,10		
	Üniversite	2	24,00	11,31		

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocuklarda, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p<0.05$) bulunmuştur.

4.3.11. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Çalışma Durumu

TABLO 27. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Babanın Çalışma Durumu

SÖÖİÖ	Babanın Çalışma Durumu	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke	Var	5	23,20	4,54	0,357	0,723
	Yok	57	22,03	7,14		
Öfke İçte	Var	5	13,40	2,70	-1,376	0,174
	Yok	57	15,80	3,81		
Öfke Dışta	Var	5	16,20	3,27	0,017	0,986
	Yok	57	16,15	5,35		
Öfke Kontrol	Var	5	19,40	3,28	-0,668	0,507
	Yok	57	20,78	4,53		

* T- Test

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocuklarda, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının babanın çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p < 0.05$) bulunmuştur.

4.3.12. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Ekonomik Durumu

Tablo 28. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Ekonomik Durum

SÖÖİÖ	Ekonomik Durum	N	Ortalama	SS	F	p
Sürekli Öfke	Düşük	13	21,15	8,71	0,536	0,588
	Orta	40	22,80	6,34		
	Yüksek	9	20,55	7,21		
Öfke İçte	Düşük	13	16,84	3,41	9,802	0,000*
	Orta	40	16,22	3,52		
	Yüksek	9	11,11	1,90		
Öfke Dışta	Düşük	13	15,61	5,18	1,412	0,252
	Orta	40	16,87	5,35		
	Yüksek	9	13,77	4,11		
Öfke Kontrol	Düşük	13	20,38	4,71	1,781	0,177
	Orta	40	20,20	4,00		
	Yüksek	9	23,22	5,49		

* *Oneway ANOVA*

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocuklarda, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının ailenin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0.05$) bulunmuştur.

Düşük ve orta gelirli ailelerde yetişen ve yaşayan çocuklarda, iyi ve yüksek gelirli ailelerin çocuklarına oranla içe yönelik öfke puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.3.13 Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Dosyada Atılı Suç

Dosyada atılı suç çeşitlerine göre katılımcıların öfke içte puanlarının anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur. (Tablo 29)

TABLO 29. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Atılı Suç

SÖÖİÖ	Baba Eğitim Durumu	N	Ortalama	SS	F	P
Sürekli Öfke					0,832	0,533
	Hırsızlık	26	21,61	5,62		
	Yaralama	22	24,00	8,22		
	Cinsel Suçlar	1	14,00 .			
	Madde Kullanımı	11	20,90	7,31		
	Dolandırıcılık	1	16,00 .			
	Kamu malına zarar verme	1	22,00 .			
Öfke İçte					2,939	0,020*
	Hırsızlık	26	15,92	2,96		
	Yaralama	22	16,95	4,00		
	Cinsel Suçlar	1	10,00			
	Madde Kullanımı	11	12,90	3,64		
	Dolandırıcılık	1	18,00 .			
	Kamu malına zarar verme	1	11,00 .			
Öfke Dışta					1,480	0,211
	Hırsızlık	26	16,15	5,28		
	Yaralama	22	17,68	5,54		
	Cinsel Suçlar	1	10,00 .			
	Madde Kullanımı	11	14,81	3,37		
	Dolandırıcılık	1	12,00 .			
	Kamu malına zarar verme	1	8,00 .			
Öfke Kontrol					1,886	0,111
	Hırsızlık	26	20,84	3,67		
	Yaralama	22	19,00	4,72		
	Cinsel Suçlar	1	18,00 .			
	Madde Kullanımı	11	23,45	4,74		
	Dolandırıcılık	1	21,00 .			
	Kamu malına zarar verme	1	25,00 .			

*Oneway ANOVA

4.3.14. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Diğer Davalar

Tablo 30. Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Çocuğun Diğer Ceza Davaları

SÖÖİÖ	Diğer Dava	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke	Var	10	23,7000	6,63409	0,778	0,440
	Yok	52	21,8269	7,03415		
Öfke İçte	Var	10	15,7000	2,40601	0,079	0,937
	Yok	52	15,5962	4,00617		
Öfke Dışta	Var	10	16,8000	4,87169	0,421	0,675
	Yok	52	16,0385	5,29877		
Öfke Kontrol	Var	10	20,2000	3,99444	-0,368	0,714
	Yok	52	20,7692	4,55302		

* T- Test

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalışmaya katılan çocuklarda, çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının çocuğun başka bir ceza davasının olup olmadığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p<0.05$) bulunmuştur.

4.4 Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Alt Ölçeklerinin ve İstismar Alt Ölçekleri ile İlişkisi

Tablo 31. İstismar ve Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Arasındaki İlişki

	Sürekli Öfke	Öfke İçte	Öfke Dışta	Öfke Kontrol	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	İhmal	Ekonomik İstismar
Sürekli Öfke								
Öfke İçte	0,389**							
Öfke Dışta	0,724**	0,579**						
Öfke Kontrol	-0,575**	-0,398**	-0,476**					
Duygusal İstismar	0,485**	0,481**	0,667**	-0,310*				
Fiziksel İstismar	0,361**	0,429**	0,568**	-0,268*	0,920**			
İhmal	0,342**	0,480**	0,609**	-0,274*	0,760**	0,725**		
Ekonomik İstismar	0,363**	0,315**	0,447**	-0,305*	0,601**	0,570**	0,491**	

** $p < 0.01$ level (2-tailed).

* $p < 0.05$ level (2-tailed).

İstismar ve sürekli öfke ifadeleri arasındaki ilişkilere baktığımızda istismar türleriyle öfke ifadeleri arasında oldukça yüksek korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Cinsel istismara ilişkin veri olmadığı için istatistiklere dâhil edilmemiştir. İstismar türleriyle öfke ifadeleri bir arada yoğun bir örüntü sergilemektedirler.

Sürekli Öfke altöçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında ($p < 0,01$) pozitif yönlü anlamlı doğrusal ilişki,

Öfke içte alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında ($p < 0,01$) pozitif yönlü anlamlı ilişki,

Öfke dışta altölçeği ile ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında ($p < 0,01$) pozitif yönlü anlamlı ilişki,

Öfke kontrol altölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında ($p<0,05$) negatif yönlü anlamlı doğrusal ilişki bulunmuştur.

Öfke kontrol ölçeğinde görülen istismar yaşantılarıyla olan yüksek katsayılı negatif korelasyon suç yaşantıları bakımından anlamlıdır.

İstismar türleri arasında en yüksek korelasyon ise fiziksel istismar ve duygusal istismar arasında ($r=0,920$, $p<0,01$), ikinci olarak yine duygusal istismar ve ihmal arasında ($r=0,760$, $p<0,01$) ve ihmal ve fiziksel istismar arasında ($r=0,725$, $p<0,01$) bulunmuştur.

İstismar türleri arasındaki yüksek korelasyonlar, bu türler arasında birlikte görülme sıklığına işaret etmekte duygusal istismarın yüksek korelasyonları fiziksel, ekonomik istismara ve ihmale eşlik eden duygusal istismarın suça karışmış çocuklardaki boyutlarını göstermektedir.

4.4.1 Duygusal İstismar ve Öfke İfadeleri

Tablo 32. Duygusal İstismar ve Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri

SÖÖİÖ	Duygusal İstismar	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke					-3,795	0,000*
	1	28	18,7857	4,84850		
	2	34	24,8824	7,26872		
Öfke İçte					-3,460	0,001*
	1	28	13,9286	3,60995		
	2	34	17,0000	3,36650		
Öfke Dışta					-4,103	0,000*
	1	28	13,5000	3,80545		
	2	34	18,3529	5,21584		
Öfke Kontrol					2,518	0,014*
	1	28	22,1786	4,27788		
	2	34	19,4412	4,24401		

1=Düşük , 2=Yüksek * T-Test ** $p<0,05$

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalımlaya katılan çocukların Sürekli Öfke alt ölçeğinde, duygusal istismar puanı yüksek olan katılımcıların sürekli öfke özelliği ile duygusal istismar puanı daha düşük olan katılımcıların sürekli öfke özelliği arasında anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) görülmüştür. Öfke İçte alt ölçeğinde, duygusal istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların, daha düşük olan katılımcılara oranla daha fazla içe öfke yaşadığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Öfke Dışta alt ölçeğinde, duygusal istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların daha düşük olan katılımcılara oranla daha fazla öfke dışta puanı aldığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Öfke Kontrol alt ölçeğinde, duygusal istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların daha düşük olan katılımcılara göre düşük öfke kontrolüne sahip olduğuna ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Duygusal istismar puanı daha düşük olan katılımcıların öfke kontrol puanlarının daha yüksek olduğu ve öfkelerini kontrol etme davranışlarının daha fazla görüldüğü saptanmıştır.

4.4.2 Fiziksel İstismar ve Öfke İfadeleri

Tablo 33. Fiziksel İstismar ve Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri

SÖÖİÖ	Fiziksel İstismar	N	Ortalama	SS	t	P
Sürekli Öfke	1	29	19,4483	5,71081	-3,031	0,004*
	2	33	24,4848	7,16816		
Öfke İçte	1	29	14,0690	3,59495	-3,243	0,002*
	2	33	16,9697	3,44134		
Öfke Dışta	1	29	14,3448	4,21965	-2,708	0,009*
	2	33	17,7576	5,51152		
Öfke Kontrol	1	29	22,0690	4,04379	2,401	0,019*
	2	33	19,4545	4,47277		

1=Düşük,, 2=Yüksek * T-Test * $p<0,05$

İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan ve çalımlaya katılan çocukların Sürekli Öfke alt ölçeğinde, fiziksel istismar puanı yüksek olan katılımcıların sürekli öfke özelliği ile daha düşük olan katılımcıların sürekli öfke özelliği arasında anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) görülmüştür. Öfke İçte alt ölçeğinde, fiziksel istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların fiziksel istismar puanı daha düşük olan katılımcıların oranla daha fazla içe öfke yaşadığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Öfke Dışta alt ölçeğinde, fiziksel istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların fiziksel istismar puanı daha düşük olan katılımcılara oranla daha fazla öfke dışa yöneldiğine ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Öfke Kontrol alt ölçeğinde, fiziksel istismar puanı daha düşük olan katılımcıların fiziksel istismar puanı daha yüksek olan katılımcılara oranla öfke kontrol puanlarının daha yüksek olduğuna ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur. Fiziksel istismar puanı daha düşük olan katılımcıların öfkelerini kontrol etme davranışlarının daha fazla görüldüğü saptanmıştır.

4.4.3 İhmal ve Öfke İfadeleri

Tablo 34. İhmal ve Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri

SÖÖİÖ	İhmal	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke					-2,183	0,033*
	1	31	20,25	5,57		
	2	31	24,00	7,74		
Öfke İçte					-3,514	0,001*
	1	31	14,06	2,73		
	2	31	17,16	4,07		
Öfke Dışta					-4,043	0,000*
	1	31	13,77	3,52		
	2	31	18,54	5,54		
Öfke Kontrol					1,805	0,076
	1	31	21,67	4,01		
	2	31	19,67	4,68		

1=Düşük , 2=Yüksek * T-Test ** $p<0,05$

Sürekli Öfke alt ölçeğinde, ihmal puanı yüksek olan katılımcıların sürekli öfke özelliği ile daha düşük olan katılımcıların sürekli öfke özelliği arasında anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) görülmüştür.

Öfke İçte alt ölçeğinde, ihmal puanı yüksek olan katılımcıların, ihmal puanı düşük olan katılımcılara oranla daha fazla içe öfke yaşadığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur.

Öfke Dışta alt ölçeğinde, ihmal puanı yüksek olan katılımcıların, ihmal puanı düşük olan katılımcılara oranla daha fazla dışa öfke yönelttiğine ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur.

Öfke Kontrol alt ölçeğinde, ihmal puanı yüksek olan katılımcıların düşük olan katılımcılara oranla öfkelerini kontrol etme davranışlarının daha az görüldüğü bulunmuş ancak istatistiksel olarak bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

4.4.4 Ekonomik İstismar ve Öfke İfadeleri

Tablo 35. Ekonomik İstismar ve Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri

SÖÖİÖ	Ekonomik İstismar	N	Ortalama	SS	t	p
Sürekli Öfke	1	31	20,6774	6,27369	1,668	0,101
	2	31	23,5806	7,38816		
Öfke İçte	1	31	14,6129	3,63022	-2,145	0,036*
	2	31	16,6129	3,71194		
Öfke Dışta	1	31	14,8387	4,32895	-2,054	0,044*
	2	31	17,4839	5,71472		
Öfke Kontrol	1	31	21,6774	4,13430	1,805	0,076
	2	31	19,6774	4,57812		

1=Düşük , 2=Yüksek * T-Test** $p<0,05$

Öfke İçte alt ölçeğinde, ekonomik istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların ekonomik istismar puanı daha düşük olan katılımcılara oranla daha fazla öfke içte yaşadığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur.

Öfke Dışta alt ölçeğinde, fiziksel istismar puanı daha yüksek olan katılımcıların fiziksel istismar puanı daha düşük olan katılımcılara oranla daha fazla öfke dışta puanı aldığına ilişkin anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) bulunmuştur.

Sürekli Öfke ve Öfke Kontrol alt ölçeklerinde ekonomik istismara ilişkin anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların sürekli öfke-öfke ifade tarzları ile istismar yaşantıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Yargılanma sürecindeki çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının şekillenmesinde istismar yaşantılarının önemli bir değişken olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, sürekli öfke ile özellikle duygusal ve fiziksel istismar yaşantıları arasında doğrusal ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuş, literatürde çeşitli çalışmalarda ifade edilen bulguları desteklediği görülmüştür. Bu çalışmada ayrıca katılımcı çocukların istismar yaşantıları ve sürekli öfke-öfke ifade tarzları, çeşitli demografik değişkenler açısından da incelenmiştir.

Çalışmanın istatistiksel sonuçlarına geçmeden önce, örneklem içindeki erkek çocuk yoğunluğu (n=58, %93,5), kız çocuklarının (n=4, %6,5) yoğunluğuna oranla daha fazladır. Örneklem toplama süresince mahkemeye yansıyan, sosyal inceleme raporu alınması yönlendirilen çocukların büyük oranda erkek olması etkili olmuştur.

Çalışma örneklemindeki yaş değişkeninin dağılımı (15-18 yaş %61,3) Türkiye'deki çocuk suçluluğu profiliyle uyumludur. Adalet Bakanlığı (2004) İstatistiklerine göre 15-18 yaş grubu çocukların suç şüphesiyle yargılanan toplam çocuklar içindeki oranı %70 seviyesindedir. (135)

Aynı şekilde TÜİK Adalet İstatistikleri Suç türüne göre çocuk ceza infaz kurumuna ve eğitim evine giren hükümlü çocukların suç türleri bakımından yürüttüğümüz çalışmayla uyumlu olduğu görülmektedir. Çalışmada hırsızlık şüphesiyle mahkemeye getirilen çocukların oranı % 41, kişiye yönelik suç şüphesi % 35.5 madde kullanımı şüphesi ise % 17.7 seviyesiyle genel istatistiklere paralellik göstermektedir. Suça sürüklenen çocukların işledikleri suçlar bakımından mala karşı işlenen suçlardaki artış örnekleminizle de uyum içindedir. (136)

Örneklemin demografik nitelikleriyle istismar yaşantıları arasındaki istatistiksel sonuçlara bakıldığında ise; örneklemin istismar yaşantılarının cinsiyet değişkenine göre analizi anlamlı bir sonuç vermemiştir. Analizde erkek katılımcıların oransal olarak kız katılımcılardan çok daha yoğun olarak ihmal ve istismar yaşantılarına sahip olduğu görülse de örneklemdaki cinsiyet değişkeninde kız çocuk örnekleminin çok sınırlı olması bunun anlamlı bir sonuç olarak yorumlanmasına engel olmuştur.

Ailenin niteliği bakımından istismar yaşantılarının analizi, özellikle ihmal söz konusu olduğunda anlamlı bir sonuç vermiştir. Çalışmada özellikle bir ebeveyn öz, diğer ebeveyn üvey ya da diğer kategorisindeki aile ortamlarında yaşayan katılımcıların, dağılmamış aile yaşantısına sahip olan katılımcılara oranla daha yoğun ihmale maruz kaldığını göstermektedir. Gruplar arası farklılığa göre, ailenin niteliği istismar ve ihmal yaşantıları üzerinde anlamlı bir fark yaratmaktadır. Öz anne babaları tarafından büyütülen ve parçalanmamış ailelerde yaşayan çocuklar diğerlerine oranla daha az ihmale uğramaktadır, özellikle tek ebeveynli ya da bir ebeveyn üvey bir ebeveyn tarafından büyütülen katılımcılarda ihmal yaşantıları önemli bir yere sahiptir. Literatürdeki parçalanmış aile ilişkisinin önemine dair çalışmaları doğrulayan (137) bu sonuç, ayrıca parçalanmış aile yaşantısının ihmalin yanı sıra duygusal ve fiziksel ihmal bakımından da önem taşıdığını göstermektedir. Çocuklarına karşı ihmalkar ve ilgisiz davranan ebeveynlerin bu durumunun aile içinde fiziksel şiddete maruz kalan çocuklardan daha çok şiddet davranışı sergilediğini ileri süren çalışmalar literatürde önemli bir yer teşkil etmektedir. (138)

Örneklemin ailelerindeki kardeş sayısının istismar yaşantılarıyla ilişkisi konusunda anlamlı bir fark bulunamamıştır, ancak suça sürüklenmiş çocuklarda 4 ve üzeri çocuklu ailelerin yoğunluğu dikkat çekicidir. Bu bulgu Yavuzer'in yaptığı bir araştırmadaki suçlu çocukların %62,5'inin dört ve daha fazla kardeşe sahip oldukları yönündeki bulguyu destekler niteliktedir. (139)

İstismar yaşantıları ve ailenin eğitim seviyeleri arasındaki ilişkiler literatürde genel olarak tartışılan önemli bir konudur. Bu çalışmada da görüldüğü gibi özellikle ekonomik istismar söz konusu olduğunda annenin eğitim seviyesiyle çocukların ekonomik istismarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Annelerin eğitim seviyesi düştükçe örneklemini oluşturan çocukların ekonomik istismarının arttığı gözlenmekte, lise ve üniversite eğitimi alan annelerin katılımcılarda ekonomik istismara rastlanmamaktadır. Yavuzer'in Türkiye'deki suça sürüklenen çocuklar üzerinde yaptığı bir araştırmadaki çocukların annelerinin %76,6'sının eğitimsiz olduğu bulgusunu destekler niteliktedir.(140)

İstanbul çocuk mahkemelerinde yargılanan çocukların istismar yaşantılarının demografik nitelikleriyle ilişkisine dair bu bulguların yanı sıra, çocukların sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının demografik özellikleriyle ilişkisi açısından da anlamlı bulgular elde edilmiştir. İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuklarda, çocukların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının doğum yeri değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüş; kasaba ve köylerde doğan katılımcıların

şehirde doğan katılımcılara oranla içe yönelik öfke puanları daha yüksek bulunmuştur. Şehirde doğan katılımcıların öfke içte puanları anlamlı derecede daha düşük olarak saptanmıştır. Bu durum şehirde doğan katılımcıların öfkelerini dışa vurarak ifade etme eğilimlerinin köy ve kasabada doğan katılımcılara oranla daha fazla olduğunu göstermektedir. Kasaba ve köylerde doğan ancak daha sonra İstanbul'a gelen çocukların, önemli bir içe yönelik öfke biriktirdiği, köyden ve kasabalardan büyük kentlere göç eden çocukların büyük bir bölümünün yaşadığı yerden memnun olmadığı, beklentilerin karşılanmadığı, kültürel farklılık ve ekonomik zorluklar nedeniyle kendini ifade etme imkânlarının daralması gibi etkenler göç ve çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki doğurmaktadır (141).

Ayrıca yaptığımız çalışma İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocuklarda düşük ve orta gelirli ailelerde yetişen ve yaşayan katılımcıların, iyi ve yüksek gelirli ailelere sahip katılımcılara oranla içe yönelik öfke puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde eğitimsiz ailelerin, göç ve ekonomik koşullarla birleştiğinde çocuklara yönelik destekleyici olmaktan uzak duygusal yaşantıları çocukların içe öfke puanlarında anlamlı bir değişken olarak görülmektedir. (142)

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı alt ölçeklerinin birbirleriyle ve istismar türleriyle ilişkisi bakımından elde edilen bulgular ise önemli görülmektedir. Bulgular tartışılırken cinsel istismara ilişkin veri bulunmadığı için analiz dışı bırakıldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

İstismar ve sürekli öfke-öfke ifadeleri arasındaki ilişkilere baktığımızda istismar türleriyle öfke ifadeleri arasında oldukça yüksek korelasyon katsayıları belirlenmiştir. İstismar türlerinin birbirleriyle olan ilişkisi ve birlikte görülme sıklığının da oldukça yüksel olduğu gözlenmiştir.

İstismar türlerinin birlikte görülme sıklığı bakımından en yüksek korelasyonlar fiziksel istismar ve duygusal istismar arasında saptanmıştır. İkinci olarak yine duygusal istismar ve ihmal arasında ve ihmal ve fiziksel istismar arasında güçlü bir ilinti bulunmuştur. Literatürdeki çalışmaları da doğrulayan bu bulgular, özellikle duygusal istismarın çocukların suç yaşantıları konusundaki önemine işaret eden çalışmaları desteklemektedir. Bulgular duygusal istismarın tek başına ya da fiziksel istismar ve ihmalle birlikte görüldüğünde çocukları yoğun bir stres, gerginlik, saldırgan davranışlar geliştirme ve bağımlı kişilik yapıları oluşturma yönünde olumsuz etkilediğini gösteren çalışmaları (143) desteklemektedir. Aynı şekilde fiziksel istismara uğramış çocuklardaki sosyal işlev bozukluklarına, çatışmalı, uyumsuz kişilik örüntülerine rastlandığını öne süren ve yoğun sürekli öfke ifadesi görüldüğüne dair çalışmalar da bulgularımız tarafından desteklenmektedir. (144) Özellikle

sürekli öfke alt ölçeğinde çalışmaya katılan çocukların duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmale maruz kalma durumları arasında görülen pozitif yönlü anlamlı ilişki bu yöndeki çalışmalarını doğrular niteliktedir.

Çalışmadaki öfke içte alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki ise, çocukların yaşadığı duygusal ve fiziksel istismar ortamını çerçeveleyen duygusal atmosferin içselleştirilen öfke biçimiyle bütün hayatı etkileyen bir boyutu olduğuna dair yapılan tartışmaları desteklemekte, suça karışmış çocukların yoğun bir içselleştirilmiş öfke biriktirdiklerine işaret etmektedir. (145)

Sürekli öfke alt ölçeği ile öfke kontrol arasında negatif yönlü anlamlı istatistiksel doğrusal ilişki bulgusu ise çalışmaya katılan çocukların yaşadığı duygusal ve fiziksel istismar yaşantılarının bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Sorunların öfke ve saldırganlık aracılığıyla çözümlendiği bir duygusal atmosfer içinde yaşayan çocukların, öfke kontrolü konusundaki becerileri geliştirmekte yetersiz kaldıkları ve kendi yaşamlarında da öfkeyi ve saldırganlı bir sorun çözme yöntemi olarak kullanmaları, sürekli öfkenin suça yönelik davranışlar şeklinde ifade edilmesine neden olabilmektedir (146). Çalışmaya katılan çocuklarda görülen öfke içte alt ölçeğinde, öfke içte ve öfke kontrol arasında negatif yönlü anlamlı doğrusal ilişki ve öfke dışta alt ölçeği ile öfke kontrol arasındaki negatif yönlü anlamlı doğrusal ilişki de aynı bulgunun diğer görünümleri olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcı çocuklarda öfke kontrolü bakımından görülen bu negatif anlamlı ilişkiler önemli bir öfke kontrolü probleminin varlığına işaret etmektedir.

Öfke kontrol alt ölçeği ile duygusal, fiziksel, ekonomik istismar ve ihmal arasındaki negatif yönlü anlamlı doğrusal ilişki de literatürde işlenen duygusal, fiziksel ve ekonomik istismar sonucu ortaya çıkan negatif ilişkilerin ergenlerin duygulanımlarında önemli bozukluklar ortaya çıkardığına yönelik çalışmaları destekler niteliktedir (147).

Suç davranışı gösteren ergenlerin ailelerinde, birbirlerine karşı ilgi, bakım, sorun çözme yöntemleri ve iletişim olanakları bakımından önemli problemler yaşandığı, sürekli öfke ve öfke kontrol alt ölçeklerindeki yüksek puanlardan görülmektedir. Literatürde bu yöndeki çalışmalar istismar ve ihmal yaşantılarının suça karışma yönündeki etkileri bakımından anlamlı sonuçlar vermektedir (148).

İstismar yaşantılarıyla öfke ifadeleri arasındaki ilişkilerin analizinde elde edilen ve istismar ve ihmal yaşantılarının öfke ifade alt ölçeklerinde görülen anlamlı farklılık bulguları da bu tezi

desteklemektedir. Yalnızca ekonomik istismar boyutunda sürekli öfke ve öfke kontrol alt ölçeklerinde anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Diğer tüm istismar türlerinde ve ekonomik istismarda, duygusal, fiziksel ve ekonomik istismarı ve ihmali diğerlerine oranla daha şiddetli yaşayan çocukların öfke ifadeleri de daha yüksek puanlara sahip olmakta, daha düşük şiddette duygusal, fiziksel istismara ve ihmale maruz kalan çocukların öfke kontrol becerilerinin daha gelişkin olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanan çocukların sürekli öfke-öfke ifade tarzları ile istismar yaşantıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüş, bu yöndeki literatürü destekleyici sonuçlar elde edilmiştir.

6. ÖZET

Günümüzde çocuk suçluluğunun yaygınlaşması çok çeşitli kültürel, sosyal ve ekonomik etkenlere bağlanmaktadır. Birçok çalışma çocuk istismarı ve ihmalinin çocuk suçluluğu için önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar yüzyıllar boyu çeşitli örselenmelere maruz kalsalar da, konunun bilimsel olarak araştırılması 1960'lara dayanmaktadır. 1990'larda konu ile ilgili yapılan çalışmalar, çocuklukta yaşanan istismar ile öfke, şiddet ve suç davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Diğer bazı araştırmalarda ise geçmişte yaşanan bir travma ile suç davranışı arasındaki ilişkiyi açıklamada öfke yaşantısının anlamlı bir etkisi olduğu, öfkenin şiddet içeren davranışların erken işaretlerinden biri olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın başlıca amacı, çocuk mahkemelerinde davaları devam eden çocuklarda istismar yaşantıları ile öfke ve öfke ifadeleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma İstanbul Çocuk Mahkemeleri'nde yargılanmakta olan 62 çocuk ile yürütülmüştür. Örneklemdeki çocuklara çalışmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu, Sürekli Öfke-Öfke İfadeleri Ölçeği ve Çocuk İstismarını Tarama Anketi uygulanmıştır.

Yapılan analizlerde, istismarın tüm alt ölçekleri ile sürekli öfke, öfke-içte ve öfke-dışta alt ölçekleri arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir. İstismar alt ölçekleri ile öfke-kontrol alt ölçeği arasında negatif bir ilişki ortaya konmuştur. Ayrıca, istismar alt ölçekleri düşük ve yüksek puan alanlar olarak gruplanmıştır. Duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal alt ölçeklerinde düşük ve yüksek puan alan gruplar karşılaştırıldığında, sürekli öfke, öfke-içte ve öfke-dışta alt ölçeklerinde anlamlı olarak fark olduğu bulunmuştur. Ekonomik istismarda düşük ve yüksek puan alan gruplar karşılaştırıldığında ise, öfke-içte ve öfke-dışta alt ölçeklerinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk suçluluğu, suç, istismar, ihmal, öfke, sürekli öfke, öfke ifade tarzı

7. ABSTRACT

In the present day, prevalence of juvenile delinquency is found to be related to various cultural, social and economic factors. A great deal of study reveals that child abuse and neglect is an essential risk factor for juvenile delinquency. Although children are exposed to different kinds of maltreatment throughout centuries, it became an area of scientific research after 1960s. Related literature in 1990s determined the relationship between child abuse with anger, violence and delinquency. Some other studies reveals the significant effect of anger in explaining the relationship between trauma with crime and that anger is one of the early signs of violent behavior.

The main objective of the present study is to investigate the relationship between child maltreatment and trait anger-anger expressions among children who are on trial in juvenile court. The study has been carried out on 62 children at Istanbul Juvenile Court. A demographic information form which is constructed by the researcher, Trait Anger-Anger Expressions Scale and Child Abuse Screening Scale has been applied on the children present in the sample.

After the analyses performed, it was observed that there is a positive correlation between all subscales of maltreatment and trait anger, anger-in, anger-out. There is a negative correlation between maltreatment subscales and anger-control. Furthermore, the subscales of child abuse and neglect are divided as high score and low score groups. When the high and low score groups of emotional abuse, physical abuse and neglect are compared, it is found that they are significantly different in trait anger, anger-in and anger-out. When the high and low score groups of economic abuse are compared, there is a significant difference in anger-in and anger-out. Results of the study are discussed in the light of the relevant literature.

Keywords: juvenile delinquency, crime, abuse, neglect, anger, trait anger, anger expressions

9. KAYNAKLAR

- ¹ Sarpdağ, M., Çocuk Suçluluğu ve Polis, sf. 2-3
- ² TÜİK Adalet İstatistikleri, *Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, Juveniles received into security unit by reason for reception*, 2007-2008, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.05.2010)
2008 yılında güvenlik birimlerine getirilen 132.592 çocuktan 62.430'u suç işlediği şüphesiyle, 44.153'ü mağdur oldukları sıfatıyla teslim edilmiştir.
- ³ Emniyet Genel Müdürlüğü, *Şahsa Karşı İşlenen Suçların Suçu İşleyen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı İstatistikleri* www.egm.gov.tr (Erişim tarihi 16.05.2010)
- ⁴ TÜİK Adalet İstatistikleri, *TCK ve özel kanunlar uyarınca ceza mahkemelerine açılan dava ve yaş grubuna göre sanıklar*, 2007-2005, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.05.2010)
- ⁵ Estrada, F.; *Juvenile crime trends in post-war Europe*, (European Journal on Criminal Policy and Research, vol. 7, 1999) sf. 23-43.
- ⁶ Eitle, D., Turner, R. J., (2002,) *Exposure to community violence and young adult crime: The effects of witnessing violence, traumatic victimization, and other stressful life events*. Journal of Research in Crime & Delinquency, Vol. 39(2), syf. 214-238.
- Falshaw, L., Browne, K. D., Hollin, C. R. (1996). *Victim to offender: A review*. Aggression and Violent Behavior, 1, syf. 389-404.
- ⁷ Maschi, T., Bradley, C. (2008). *Exploring the moderating influence link between trauma, anger and violence among male youth: Implications for social work practice*. Child & Adolescence Social Work Journal, 25, 125-138.
- ⁸ Franklin, Bob, *Çocuk Hakları*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1993), sf. 284-285.
- ⁹ UNICEF, *Çocuk Hakları Sözleşmesi*, (Ankara: Ajans-Türk Basın ve Basım, 1998), sf.1
- ¹⁰ UNICEF, *International Child Development Centre*, www.unicef.org (Erişim tarihi 12.05.2010, Juvenile Justice-2004 Report.
- ¹¹ Türk Ceza Kanunu, 5237 Sayılı, 31. Madde, (Kabul tarihi: 26.9.2000)
- ¹² Göç, Lütfü; *Çocuk Suçluluğu ve Polisin Yaklaşımı*, (Kahramanmaraş, Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, 2006) sf. 17
- ¹³ Türk Ceza Kanunu / 5237 / 31. Madde, 26.9.2004 (Kabul tarihi)
- ¹⁴ Dönmezer, Sulhi., *Krimnoloji*, (İstanbul: Beta Yay., 1994), sf. 46
- ¹⁵ Yavuzer, Haluk., *Çocuk ve Suç*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), sf.32.
- ¹⁶ Akyüz, E., *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuk Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, (Ankara: Milli Eğitim Yayınevi, 2000) sf. 12-15,

- ¹⁷ Schaffer, Stephan ve Knudten , D. Richard; *Juvenile Delinquency: An Introduction* ,(New York: Rondon House, 1970), s.55 -57
- ¹⁸ Hall, C ve Lindsey, G.; *Theories of Personality, Third Second*, (New York, John Wiley and Sons, 1978), sf. 35
- ¹⁹ Yavuzer, Haluk; *Çocuk ve Suç*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), sf. 27
- ²⁰ Kaner, S.; “*Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar*”, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı:2, 1992.) s. 486
- ²¹ Siegel, L.J., Senna, J.; *Juvenile Delinquency*, (New York, West Publication Comp., 1981) s. 24-26
- ²² Yavuzer, Haluk; *Çocuk ve Suç*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), sf. 261
- ²³ Schaffer, Stephan ve Knudten , D. Richard; *Juvenile Delinquency: An Introduction* ,(New York: Rondon House, 1970), s.89-90
- ²⁴ Sokullu, F. Akıncı; *Kriminoloji*, (İstanbul: Beta Yayınları, 1999) s. 176
- ²⁵ Sutherland, E. H.and Cressey, D.; *The Principles of Criminology*, (Philadelphia, J.B. Lippincott and Comp.), s.74-78,
- ²⁶ Demirbaş, T.; *Kriminoloji*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2001), s.134
- ²⁷ Sokullu, F. Akıncı; *Kriminoloji*, (İstanbul: Beta Yayınları, 1999) s. 200
- ²⁸ Korkmaz, Abdullah ve Kocadaş, Bekir; *Toplumsal Sapma*, (İstanbul: DoğuKütüphanesi, 2006) sf. 147
- ²⁹ Cohen, K. Albert; *Delinquent Bosity: The Culture Of The Gang*, (New York: The Free Press 1955), s.11-16.
- ³⁰ Gibbons, Don C, *Delinquent Behavior*, (New Jersey, Prentice-Hall Inc, 1970), s.74-76’dan akt.. İçli, T.G.; *Kriminoloji*, (Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi, 2004), sf.336.
- ³¹ Kaner, S.; “*Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar*”, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 25, Sayı:2, 1992.) s. 477-480
- ³² Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Adler, M. C., Haris, J. M., som, Anurag, McPherson, M., Dees J.E.M.E.G; “*Risk Factors in child maltreatment: A meta-analtic riview of the literature*, (Aggression and Violent Behavior, v.14, 2009) sf. 13-29
- ³³ Starzyk, K.B. and Marshall, W.L.; *Childhood family and personological risk factors for sexual offending*. (Aggression and Violent Behavio, Vol, 8 2003) sf., 93-105.
- ³⁴ Yavuzer, Haluk; *Çocuk ve Suç*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006), sf. 99
- ³⁵ Dönmezer, S.: A.g.e., sh.142

- ³⁶ Kandakai, T. L., Price, J. H., Telljohann, S. K. ve Wilson, C. A.; *Mother's perceptions of factors influencing violence in school*, (Journal of School Health, vo. 69-5, 1999) sf. 189-194.
- ³⁷ Onur, B.; *GelişimPsikolojisi. Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. (Ankara: İmge Yay, 2009). sf. 14-17
- ³⁸ Price, J.H., L.Kandakai, Telljohann, S. K., Wilson, C. A.; *Mothers' perceptions of factors influencing violence in schools*, (Journal of School Health, vol. 69(5), 1999) sf.190-194.
- ³⁹ Aspy, C. B., Oman, R. F., Vesely, S. K., McLeroy, K., Rodine, S., Mershall, L., Adolescent violence: the orotective efforts of youth assets. Journal of Counseling and Development, 82(3), vol 2004) sf.268-276.
- ⁴⁰ *Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Uygulamanın İzlenmesi'ne dair Hükümet Dışı Kuruluşlar Raporu*, (Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi-International Chlidren's Centre, Bilkent Üniversitesi., 2008) sf. 15
- ⁴¹ *Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 20. Yılı Raporu*, (Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi-International Chlidren's Centre, Bilkent Üniversitesi., 2005) sf. 5
- ⁴² TÜİK Adalet İstatistikleri, *Geliş Nedenine Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, Juveniles received into security unit by reason for reception*, 2007-2008, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.05.2010) 2008 yılında güvenlik birimlerine getirilen 132.592 çocuktan 62.430'u suç işlediği şüphesiyle, 44.153'ü mağdur oldukları sıfatıyla teslim edilmiştir.
- ⁴³ Emniyet Genel Müdürlüğü, *Şahsa Karşı İşlenen Suçların Suçu İşleyen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı İstatistikleri* www.egm.gov.tr (Erişim tarihi 16.05.2010)
- ⁴⁴ TÜİK Adalet İstatistikleri, *TCK ve özel kanunlar uyarınca ceza mahkemelerine açılan dava ve yaş grubuna göre sanıklar, 2007-2005*, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.05.2010)
- ⁴⁵ TÜİK Adalet İstatistikleri, *Suç türüne göre çocuk ceza infaz kurumuna ve eğitimevine giren hükümlü çocuklar 1998-2007*, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.05.2010)
- ⁴⁶ TÜİK Adalet İstatistikleri, *Ceza mahkemelerine açılan davalardaki 12- 15 yaş grubu çocukların yıllara ve cinsiyetlerine göre dağılımı 1999-2005*, www.tuik.gov.tr. (Erişim tarihi 18.2.2010)
- ⁴⁷ Tomanbay, İlhan; *Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitbilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla Sosyal Çalışma Sözlüğü*. (Ankara: Selvi Yayınevi, 1999) sf. 51
- ⁴⁸ Çocuk Vakfı, *Türkiye'nin Çocuk Gerçeği Raporu*, (İstanbul: 200)7
- ⁴⁹ <http://www.mevzuatdergisi.com/1999/01a/01.htm#23> (Erişim tarihi: 27.4.2010)
- ⁵⁰ *Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 20. Yılı Raporu*, (Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi-International Chlidren's Centre, Bilkent Üniversitesi., 2005) sf. 4
- ⁵¹ Ankara Çocuk Hakları Raporlama İnsiyatifi Çocuk Hakları STK Raporu, (Ankara: 2008)
- ⁵² Yurtcan, E.; *Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu*, (Ankara: Kare Yayınları, 2006) sf. 8-22

- ⁵³ *Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Uygulamanın İzlenmesi'ne dair Hükümet Dışı Kuruluşlar Raporu*, (Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi-International Children's Centre, Bilkent Üniversitesi., 2008) sf. 35
- ⁵⁴ Çocuk Mahkemeleri Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun 21 Kasım 1979 tarihinde 2253 sayılı kanun olarak kabul edilmiş ve 6 Kasım 1981 tarihli 2552 sayılı ve 25 Şubat 1988 tarihli 3412 sayılı kanunlar ile iki kez değişikliğe uğramıştır. Bkz. AKASLAN, M., 1998, *Çocuk ve Hakları Mevzuatı*,(Bursa: Alfa Yayınları, 1998) sf.99
- ⁵⁵ *Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Uygulamanın İzlenmesi'ne dair Hükümet Dışı Kuruluşlar Raporu*, (Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi-International Children's Centre, Bilkent Üniversitesi., 2008) sf. 35-36
- ⁵⁶ A.g.e sf. 37
- ⁵⁷ Ford, J., Chapman, F. J., Hawke, J, Albert, D., *Trauma Among Youth in the Juvenile Justice System*, (National Center for Mental Health and Juvenile Justice, Research an Program Brief, June 2007,) www.ncmhjj.com, Erişim tarihi, 21. 04. 2010
- ⁵⁸ Berkowitz, C.D., *"Medical Consequences of Child Sexual Abuse"*, (Child Abuse & Neglect, vol 22-6, 1998) sf. 541-542
- ⁵⁹ Ammerman, R.T. and Hersen, M.; *Children At Risk, An Evaluation of Factors Contributing to Child Abuse and Neglect*,
- ⁶⁰ Dünya Sağlık Örgütü, *Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Harekete geçilmesine ve kanıt derlenmesine yönelik bir kılavuz*, s. 7.
- ⁶¹ Adalet Bakanlığı Mesleki Eğitim Notları Bölüm 8 Kısım 1, *İhmal ve İstismar*
- ⁶² Leeb RT, Paulozzi L, Melanson C, Simon T, Arias I; *Child Maltreatment Surveillance, Uniform Definitions for Public Health and Recommended Data Elements*, (Atlanta, Georgia: National Center for Injury Prevention and Control (NCIPC), part of Centers for Disease Control and Prevention (CDC), January 2008) . s.11-16
- ⁶³ Horton, B. Connie., Cruise, K. Tracy; *Child Abuse and Neglect- The School's Response*, (New York-London: The Guilford Press, 2001) s. 2
- ⁶⁴ Crosson-Tower, Cynthia; *Understanding Child Abuse and Neglect, Sixth Edition Harvest Counseling and Consultation*, (Boston, New York vd.: Pearson and A.B., 2004) s.100
- ⁶⁵ A.g.e, s.101
- ⁶⁶ Howes, P. W., Cicchetti, D., Toth, S., Rogosh, F. A.; *"Affective, organizational and relational characteristics of maltreating families: A Systems perspective"* (Journal of Family Psychology, Vol: 14-1,

- 2000) s. 95-110. Black, D. A., Heyman, R. E., Smith-Slep, A. M.; "Risk Factors for Child Physical Abuse." *Aggression and Violent Behavior*, Vol: 6-2/3, 2001) s. 121-188
- ⁶⁷ Leslie, D.R. and Gorey K.M.; *The Prevalence of Child Sexual Abuse*, (Child Abuse&Neglect, vol: 21, 1997) sf. 391-398.a
- ⁶⁸ Horton, B. Connie., Cruise, K. Tracy; *Child Abuse and Neglect- The School's Response*, (New York-London: The Guilford Press, 2001) s. 3
- ⁶⁹ Leeb RT, Paulozzi L, Melanson C, Simon T, Arias I; *Child Maltreatment Surveillance, Uniform Definitions for Public Healthand Recommended Data Elements*, (Atlanta, Georgia: National Center for Injury Prevention and Control (NCIPC), part of Centers for Disease Control and Prevention (CDC), January 2008) . s.14-15
- ⁷⁰ Bolen, R., *Child Sexual Abuse: Its Scope and Our Failure*. (New York: Plenum, 2001)
- ⁷¹ Haugaard J. J.; *The Challenge in Defining Child Sexual Abuse*, 2000
- ⁷² Haugaard J. J.; *The Challenge in Defining Child Sexual Abuse*, 2000
- ⁷³ Finkelhor, D. "Sex Abuse and Sexual Health In Children: Current Dilemmas for the Pediatrician", (Schweiz Med Wochenschr, vol. 124, 1994) sf. 2320-2330.
- ⁷⁴ Tardif, M.; Auclair, N. ve Carpentier, J. ; "Sexual Abuse Perpetrated By Adult And Juvenile Females: An Ultimate Attempt to Resolve a Conflict Associated with Maternal Identity", (Child Abuse & Neglect, vol. 29, 2005) sf. 153-167.
- ⁷⁵ Polat O.; *Çocuk İstismarı.*, (İstanbul: Adli Tıp Der. Yayınevi, no: 290, 2000) sf.; 207- 231.
- ⁷⁶ Goldman. J.. Salus. M. K.. Wolcolt. D.. & Kennedy, K. Y. *A coordinated response to child ahuse and neglect: The foundation for practice*. (Washington. DC-U.S:2003)
- ⁷⁷ Wiehe, V. R.; *Working with Child Abuse and Neglect*, 1992 (F. E. Peacock Publishers, 1992) sf..8.
- ⁷⁸ Polonko, K., A.; *Exploring Assumptions About Child Neglect In relation To the Broader Field of Child Maltreatment*. (Journal of Health & Human Services Administration, 2006)
- ⁷⁹ Joffe, M.;"Child Neglect and Abandonment." In *Recognition of Child Abuse for the Mandated Reporter* edited by A. P. Giardino and E. R. Giardino. (US St. Louis, MO: G. W. Medical, 2002) akt. Crosson-Tower, Cynthia; *Understanding Child Abuse and Neglect, Sixth Edition Harvest Counseling and Consultation*, (Boston, New York vd.: Pearson and A.B., 2004) s.123
- ⁸⁰ Erickson M., Egeland B. (2002). "Child Neglect" Pp.3-20 in the *APSAC Handbook on Child MAltreatment*. 2nd Edition, edited by J. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. Hendrix, C. Jenny and T. Reid, (CA: Sage Publications, 2002) akt. Crosson-Tower, Cynthia; *Understanding Child Abuse and Neglect, Sixth Edition Harvest Counseling and Consultation*, (Boston, New York vd.: Pearson and A.B., 2004) s.123

- ⁸¹ Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Adler, M. C., Haris, J. M., som, Anurag, McPherson, M., Dees, J.E.M.E.G.; *"Risk Factors in child maltreatment: A meta-analtic riview of the literature"*, (Aggression and Violent Behavior, vol. 14, 2009) sf. 13-29
- ⁸² Baumrind D. (1995). Child maltreatment and optimal caregiving in socail contexts. (New York: Garland Publishing, 1995) akt. Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Adler, M. C., Haris, J. M., som, Anurag, McPherson, M., Dees, J.E.M.E.G.; *"Risk Factors in child maltreatment: A meta-analtic riview of the literature"*, (Aggression and Violent Behavior, vol. 14, 2009) sf. 13-29
- ⁸³ Milner, J. S., Chilamkurti, C. ; *"Physical child abuse perpetrator characteristics: A rievew of the literarure.* (Journal of Interpersonal Violence, Vol. 6-3,1991) sf. 345-366.
- ⁸⁴ Black, D. A., Heyman, R. E., Smith-Slep, A. M.; *"Risk Factors for Child Physical Abuse."* (Aggression and Violent Behavior, Vol. 6- 2/3, 2001) sf. 121-188
- ⁸⁵ Polat, O.; *"Cinsel İstismar Rehberi"*, (İstanbul: Forart Matbaası, 2006)sf. 11-70
- ⁸⁶ Parke, R.D. and Hetherington, E. M, *Child Psychology* (McGraw-Hill, 1993) sf.435-436
- ⁸⁷ Wolfe, D.A., Scott K., Wekerle C., Pittman A.L.; *"Child Maltreatment: Risk of Adjustment Problems and Dating Violence in Adolescence"*, Journal American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, vol. 40-3, 2001) sf. 282-289.
- ⁸⁸ Taner, Y., Bahar, G; *"Çocuk İstismarı ve İhmalinin Psikiatrik Yönleri"*, (Hacettepe Tıp Dergisi, 35, 2004): 82-85
- ⁸⁹ Hancı, H. , *Adli Tıp ve Adli Bilimler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002) sf. 265
- ⁹⁰ Polat, O.; *"Cinsel İstismar Rehberi"*, (İstanbul: Forart Matbaası, 2006)sf. 11-70
- ⁹¹ Budak, S. *Psikoloji Sözlüğü*, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2005) sf. 648
- ⁹² Gander, M.J. ve Gardiner, H. W. ; *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (İstanbul: İmge Kitabevi, 1998), sf. 275
- ⁹³ Frias-Armenta, M. (2002), *"Longterm effects of child punishment on mexican women: A structural model"*(*Child Abuse & Neplect. Vol. 26-4, 2002*)sf 371- 386.
- ⁹⁴ Taner, Y ve Gökler, B; *Çocuk İstismarı ve ihmali: Psikiyatrik Yönleri.* (Hacettepe Tıp Dergisi, vo. 35, 2004), sf.82-86.
- ⁹⁵ Corby, B.; *Child Abuse, The Consequences of Child Abuse* (Berkshire, GBR: Mc Graw, 2005) sf.185-186
- ⁹⁶ Corby, B.; *Child Abuse, The Consequences of Child Abuse* (Berkshire, GBR: Mc Graw, 2005) sf.189
- ⁹⁷ Paavilainen, E. and Tarkka M.T.; *Definition and identification of child abuse* , (Finnish Public Health Nurses, vo. 20, 2003) 20: 49-55.
- ⁹⁸ Biaggio M.K;"*Sex differences in behavioral reactions to provocation of anger"*. (Psychol Rep, vol. 64, 1989) sf.:23-24

- ⁹⁹ Golden B.; "How to Help Children and Teens Manage Their Anger", (New York: Oxford University Pres, 2003)
- ¹⁰⁰ Novaco, R.W. and Robins S.; Systems conceptualization and treatment of anger.(J. Clin. Psychology, vol. 55, 1999) sf. 325-337.
- ¹⁰¹ Spielberger, C.D., Crane R.S., Kearns W.D; *Anger and anxiety in essential hypertension. Stress and Emotion: Anxiety, Anger and Curiosity*. Spielberger CD (Ed),(New York: Taylor&Francis, 1991) sf. 265-279.
- ¹⁰² Spielberger, C.D., Crane R.S., Russell, S.: *Assesment of Anger: The State-Trait Anger Scale*. In J.N. Butcher& Spielberger C.D. (Ed),(Hilsdale, NJ: Advences in Personality Assessment, vol.2, 1983) sf. 159-187
- ¹⁰³ Spielberger, C. D. State-Trait Anger Expression Inventory. Odessa, Florida: Psychological Assessment Resources." ,1991, aktaran Bridewell, Will B. And Edward C. Chang. Distinguishing Between Anxiety, Depression, and Hostility: Relations To Anger-In, Anger-Out, and Anger Control. Personality and Individual Differences vol. 22- 4, 1997,) sf. 587-590.
- ¹⁰⁴ Deffenbacher, L.J. ,McNamara, K. ,Stark, R. , Sadabell, P.M. ; "A Comparison of Cognitive – Behavioral and Process – Oriented Group Counseling for General Anger Reduction". (Journal of Counseling and Development, vol 69, 1990) sf. 167-172. ve Deffenbacher J.L .Trait Anger: Theory, findings and implications. (Advances in Personality Assessment, vol. 9, 1992) sf. 177-201.
- ¹⁰⁵ Köknel, Ö. *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, 2. basım, (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2000)
- ¹⁰⁶ Gleitman, H; *Basic Psychology*, (New York: WW.Norton &Company)
- ¹⁰⁷ Tavris, C.; "Anger: Misunderstood Emotion", (New York, Simon&Schuster, 1989)
- ¹⁰⁸ Vecchio, Tamara Del ve K. Daniel O'Leary. "Effectiveness of Anger Treatments for Specific Anger Problems: A Meta-Analytic Review." (Clinical Psychology Review 24, 2004) sf.. 15-34
- ¹⁰⁹ Gençtan, E; *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993), sf. 60-81.
- ¹¹⁰ Moeller, T. G.: *Youth Aggression and Violence: A Psychological Approach*, (USA: Lawrence Erlbaum Associates, 2001), sf. 24-32
- ¹¹¹ Gençtan, E; *a.g.e. sf 60-81*
- ¹¹² Freedman, Jonathan L., Sears, O. D., Merrill J. C.; *Sosyal Psikoloji*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1998)
- ¹¹³ Pervin, L. A. and Oliver, P. J.; *Handbook of Personality: Theory and Research*, (New York: The Guilford Press, 1999)
- ¹¹⁴ Cüceloğlu, D, *İnsan ve Davranışı*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998)

- ¹¹⁵ Robins, S., Novaco, R. W.; “*Systems Conceptualization and Treatment of Anger*”, (Journal of Clinical Psychology, 55-3, 1999), sf. 325-337.
- ¹¹⁶ Nelson-Jones, R., *Danışma Psikolojisi Kuramları* (Ankara: TDFO, 1995)sf. 48-88.
- ¹¹⁷ Deffenbacher J. L.; *Trait anger: theory, findings, and implications*. (Advances in Personality Assessment, 9, 1992) sf. 177-201.
- ¹¹⁸ Köknel, Ö.; *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1999)
- ¹¹⁹ Balkaya, F. , “*Öfke: Temel Boyutları, Nedenleri ve Sonuçları*” (Türk Psikoloji Yazıları, 2001), sf.19-22.
- ¹²⁰ Deffenbacher, L.J. ,McNamara, K. ,Stark, R. , Sadabell, P.M. ; “*A Comparison of Cognitive – Behavioral and Process – Oriented Group Counseling for General Anger Reduction*”. (Journal of Counseling and Development, vol 69, 1990) sf. 167-172. ve Deffenbacher J.L .Trait Anger: Theory, findings and implications. (Advances in Personality Assessment, vol. 9, 1992) sf. 177-201.
- ¹²¹ Baron, R.; *Human Agression*. Newyork: Plenum Pres., 1997; akt Duran, Ö ve Eldeleklioğlu J.,; *Öfke Kontrol Programının 15-18 Yaş Arası Ergenler Üzerindeki Etkililiğinin Araştırılması*, (Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 25,- 3, 2005) sf. 267-280
- ¹²² Puskar, K., Ren, D., Bernardo, L. M., Haley, T., Stark, K. H.; “*Anger correlated with psychosocial variables in rural youth*” (Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, vol. 31, 2008) sf. 71-87
- ¹²³ Siegman, A. W., Snow, S. C.; “*The outward expression of anger, the inward expression of anger and CVR: The role of vocal expression.*” Journal of Behavioral Medicine, vol. 20-1, 1997),sf. 29-45.
- ¹²⁴ Deffenbacher, J. L., Lynch, L. S., Oetting, E. R., Kemper, C. C. (1996). Anger reduction in early adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, vol. 43-2, 1996), sf. 149-157.
- ¹²⁵ Puskar K, a.g.e. p.71-87
- ¹²⁶ Rupp, D. E. ve Vodanovich, S. J.; “*The Role Boredom Proness in Self-Reported Anger and Aggression*”, (Journal of Social Behavior & Personality, vol. 12, 1997) sf. 925-936 ve Nuglet, W.R. ve Champling, D. (1997). “*The Effects of Anger Control Training on Adolescent Anti-Social Behavior*”,(Research on Social Work Practice, 1997, vol.7-4, 1997) sf. 446-462.
- ¹²⁷ Kolko, D. J.,. “*Clinical monitoring of treatment course in child physical abuse: Psychometric characteristics and treatment comparisons*”, (Child Abuse Neglect, vol. 20, 1996) sf. 23–43.
- ¹²⁸ Ögel, K.; *Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler*, (Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 2007), sf. 167-169
- ¹²⁹ Eitle, D., Turner, R. J.; “*Exposure to community violence and young adult crime: The effects of witnessing violence, traumatic victimization, and other stressful life events*”. Journal of Research in Crime & Delinquency, vol. 39-2, 2002), 214-238.

- ¹³⁰ Maschi, T., Bradley, C.; "Exploring the moderating influence link between trauma, anger, and violence among male youth: Implications for social work practice". (Child & Adolescence Social Work Journal, 25,2008) sf. 125-138.
- ¹³¹ Öner, N. (2006). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, cilt 2, 2006), sf.. 589-594
- ¹³² Öner, N. (2006). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler*, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, cilt 2, 2006), sf.. 589-594
- ¹³³ Akdaş, A.; *Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, (İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2005
- 135 Adalet Bakanlığı İstatistikleri [tuk.gov.tr.](http://tuk.gov.tr), erişim tarihi: 18.05.2010)
- 136 TÜİK Adalet İstatistikleri Suç türüne göre çocuk ceza infaz kurumuna ve eğitimevine giren hükümlü çocuklar, tuk.gov.tr. Erişim tarihi 18.05.2010
- 137 Hancı İ.H.; Adli Tıp ve Ali Bilimler.Seçkin yayıncılık 1. baskı Ankara, 2002; s.263-284
- 138 Dahlenberg, D.L.;"Youth violence in the united states major trends, risk factors, and prevention approaches", American Journal of Preventive Medicine-1484, 1998, s.259-272.
- 139 Yavuzer, H.; *Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.137*
- 140 Yavuzer, H.; *Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, sf. 150*
- 141 Demirbaş, T; *Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 202*
- 142 DeBaryshe, B. ve Fryxell, D.; A developmental perspective on anger: Family and peer contexts. *Psychology in the school Vol 35, 2004, s. 205-216*
- 143 Paavilainen E, Tarkka M.; Definition and identification of child abuse by Finnish Public Health Nurses. *Public Health Nurs vol.20, 2003; sf. 49-55.*
- 144 Kaplan S, Pelcovitz D, Labruna V.; Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. Part 1: Physical and emotional abuse and neglect. *Child Adolescent Psychiatry- vol 38, 1999: sf. 1214- 1222*
- 145 Vahip, I.; Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi, sayı 13 cilt-4, 2002, sf.312-319*
- 146 Anooshian, L., Violence and aggression in the lives of homeless children: A review. *Aggression and Violent Behavior. Vol. 10-2, 2005, sf. 129-152.)*
- 147 Kobak R. R., ve Sceer A.; Attachment in Late Adolescence: oWorking Models, Affect Regulation and Respresentations of Self and Others, *Chid Development vol. 59, 1998, sf 135-146*
- 148 Gorman-Smith, D., Tolan, P., Zelli, A. ve Huesman R. L.; "The relation of family functioning violence among inner-city minority youths", *Journal of Family Psychology,vol. 10-2, 1996, sf. 115-129*

ve Gorman-Smith, D., Tolan, P. H., Loehar, R., ve Henry, D. B.; "Relation of family problems to patterns of delinquent involvement among urban youth", *Journal of Abnormal Child Psychology*, vol. 26, 1998, sf.319-333

EKLER**EK-1 Bilgilendirilme ve Onay Formu**

Bu araştırma İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü öğretim üyesi Prof. Dr. Tamer Şuer'in danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Bilge Yeni tarafından yürütülmektedir.

Bu çalışmanın amacı çocuk mahkemelerinde yargılanan çocuklar ve yaşantıları hakkında bilgi toplamaktır. Araştırma için sizinle yapılacak görüşmede yaşantınızla ilgili çeşitli soruları yanıtlamanız istenecektir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır.

Çalışmaya katılım gönüllüdür. İstedığınız herhangi bir anda görüşmeyi kesebilir ve araştırmadan çekilebilirsiniz. Çalışmada isminiz istenmemektedir ve verdiğiniz diğer bilgiler sadece araştırma için bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Yukarıdaki metin bana okundu ve metin hakkında gerekli açıklama yapıldı. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

Tarih:

EK-2 Bireysel Bilgi Formu

1. Cinsiyet: Kız () Erkek ()
2. Doğum Tarihi:
3. Doğum Yeri: Köy () Kasaba () Şehir ()
4. Öğrenim Durumu:
 1. Okuma yazma yok ()
 2. Okuma yazma var ()
 3. İlkokul ()
 4. Ortaokul ()
 5. Lise ()
 6. Üniversite ()
5. Suça itildiğinde eğitiminin devam edip etmediği: Evet () Hayır ()
6. Çalışma hayatı: Var () Yok ()
7. Suça itildiğinde çalışıp çalışmadığı: Evet () Hayır ()
8. Ailenin niteliği:
 1. Anne baba beraber ()
 2. Tek ebeveyn ()
 3. Bir ebeveyn öz, diğeri üvey ()
 4. Diğer:
9. Kardeş sayısı:
10. Anne: Sağ () Ölü ()
11. Baba: Sağ () Ölü ()
12. Annenin eğitim durumu:
 1. Okuma yazma yok ()
 2. Okuma yazma var ()
 3. İlkokul ()
 4. Ortaokul ()
 5. Lise ()
 6. Üniversite ve üstü ()
13. Annenin çalışma hayatı:
 1. Çalışmıyor ()
 2. İşçi ()
 3. Memur ()
 4. Serbest Meslek ()

5. Emekli ()
6. Diğer
14. Babanın eğitim durumu:
1. Okuma yazma yok ()
2. Okuma yazma var ()
3. İlkokul ()
4. Ortaokul ()
5. Lise ()
6. Üniversite ve üstü ()
15. Babanın çalışma hayatı:
1. Çalışmıyor ()
2. İşçi ()
3. Memur ()
4. Serbest Meslek ()
5. Emekli ()
6. Diğer
16. Ailenin gelir düzeyi: Yoksul () Orta () İyi () Çok iyi ()
1. 0-500 arası ()
2. 501- 1000 arası ()
3. 1001-1500 arası ()
4. 1500 ve üstü ()
17. Suça sürüklendiğinde nerede yaşadığı:
1. Aile yanında ()
2. Akraba yanı ()
3. Yurt ()
4. Sokak ()
5. Yalnız ()
6. Diğer
18. Bağımlılık yapan madde kullanımı:
1. Hiç kullanmamış ()
2. Sigara ()
3. Alkol ()
4. Madde () Birden Fazla ()
5. Diğer
19. Suçu işlediği sırada madde etkisinde olup olmadığı: Evet () Hayır ()

20. Mahkumiyet durumu: Hükümlü () Tutuklu () Tutuksuz yargılanıyor ()

21. Dosyada atılı suç :

22. Başka bir suçtan hüküm giyip giymediği:

Evet () Hayır ()

23. Kovuşturma süreci devam eden dosyaları: Var () Yok ()

1.

2.

3.

4.

EK-3 Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)

1.BÖLÜM

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını ifade ederken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da *genel* olarak nasıl hissettiğinizi ve ifadelerin sağ tarafındaki kutular arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, *genel* olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

Sizi ne kadar tanımlıyor?

1. Çabuk parlarım.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
2. Kızgın mizaçlıyım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
3. Öfkesi burnunda bir insanım.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
4. Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
5. Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
6. Öfkelenince kontrolümü kaybederim.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
7. Öfkelenince ağzıma geleni söylerim.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
8. Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
9. Engellendiğimde içimden birilerine vurmak gelir.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()

2. BÖLÜM

YÖNERGE: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir, ancak kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan kutunun içine (X) işareti koyarak belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin.

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

11. Öfkemi kontrol ederim.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
12. Kızgınlığımı gösteririm.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
13. Öfkemi içime atarım.
Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()

14. Başkalarına karşı sabırlıyım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
15. Somurtur ya da surat asarım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
16. İnsanlardan uzak dururum.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
17. Başkalarına iğneli sözler söylerim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
18. Soğuk kanlılığımı korurum.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
19. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
20. İçin için köpürürüm ama gösteremem.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
21. Davranışlarımı kontrol ederim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
22. Başkalarıyla tartışırım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
23. İçimde kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
24. Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
25. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
26. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
27. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
28. Çoğu kimseyle kıyasla daha çabuk sakinleşirim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
29. Kötü şeyler söylerim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
30. Hoş görülme ve anlayışlı olmaya çalışırım.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
31. İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
32. Sinirlerime hakim olamam.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
33. Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()
34. Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.
- Hiç () Biraz () Oldukça () Tümüyle ()

EK-4 Çocuk İstismarı Tanılama Anketi – Tarama Formu 3 (ÇİTA T Form 3)

“Şimdi sana bazı ailelerde, bazı çocukların yaşadığı bazı olayları tek tek okuyacağım. Her birisini senin de yaşayıp yaşamadığını bana söylemeni istiyorum. Böyle bir şeyi hiç yaşamadıysan 'hiç', arada sırada oluyorsa 'zaman zaman', çok defalar başına geldiyse veya her zaman yaşadığın bir şeyse 'her zaman' diye cevap vermeni istiyorum. Sadece doğruları söylemen gerekiyor. Sana sorduğum soruların cevaplarını ben bilmiyorum, sadece sen biliyorsun. Sormak istediğin bir şey var mı?.....Hazırsan başlayalım.”

1. Annem babam bana şu sözleri söylediler:
 -“geri zekalı, aptal” gibi aşağılayıcı sözler
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
- “seni döverim, evden atarım”
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
- “bodruma/ kömürlüğe/ karanlık bir yere kapatırım”
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
- “canını yakarım, kemiklerini kırarım, öldürürüm”
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
- “hiç doğurmasaydım”
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
- “seni sevmiyorum, senden nefret ediyorum” gibi kırıcı, üzücü sözler
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
2. Annem-babam benim önümde birbirlerine küfür ederler.
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
3. Annem-babam benim önümde birbirlerine vururlar, birbirlerini itip kakarlar.
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
4. Annem-babam beni bodrum, kömürlük, karanlık oda gibi yerlere kapatırlar.
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman
5. Ailemde bana bağıırıp çağırın biri var.
 0 1 2
 hiçbir zaman zaman zaman her zaman

6. Kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm. __ Kardeşim yok.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
7. Ailemden birisi vücudumun özel yerlerine (cinsel bölgeler, göğüsler gibi) dokundu.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
8. Ailemden birisi beni büyüklerin öpüştüğü gibi öptü.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
9. Ailemden birisi bana açık saçık resimler veya film gösterdi.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
10. Ailemden birisi bana kendi özel yerlerini gösterdi.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
11. Ailemden birisi kendi özel yerlerime dokunmamı istedi.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
12. Ailemden birisi benimle büyüklerin yaptığı gibi sevişmek istedi.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
13. İznim olmadan bana cinsel olarak yaklaşan birisi oldu.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
14. Birisi beni kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
15. Birisi beni cinsellik içeren bir şeyler yapmayı kabul etmezsem canımı yakmakla tehdit etti.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
16. Birisi beni cinsellik içeren bir şeyler yapmayı kabul etmezsem annemin, babamın ya da başka yakınlarıma başına kötü şeyler geleceğini (hapse atılacak, evden gidecek, boşanacak gibi) veya onlara zarar vereceğini söyleyerek korkuttu.
0 1 2
hiçbir zaman zaman zaman her zaman
17. Ailemden birisi beni o kadar kötü dövdü ki;
- çürüklerin ve yaraların izi uzun süre geçmedi
0 1 2

hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
- öğretmenimin veya komşuların, tanıdıkların dikkatini çekti		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
- doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kaldım		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
- bir yerlerim kırıldı		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
18. Annem-babam beni kaynar suyla veya kızgın bir şeyle yaktı.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
19. Annem-babam beni tokatlar.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
20. Annem-babam beni arada sırada cezalandırmak için çimdikler, saçımı çeker veya itekler.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
21. Annem-babam beni yumruklar veya tekmeler.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
22. Annem-babam bana kızınca terlikle, sopayla veya başka bir şeyle vurur.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
23. Ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak ya da ondan kaçarak korumak zorunda olduğum birileri var.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
24. kemer, sopa, oklava veya benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırılırım.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
25. Ailemdeki kişiler beni itip-kakar.		
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
26. Annem-babam okulu kırmamı (kaçmamı, gitmememi) umursamaz.		

0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
27. Zayıf notlar alsam da ailem umursamaz.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
28. Giyecek temiz çamaşır-kıyafet bulamadığımdan üstüm-başım kirlidir.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
29. Annem-babam içki veya sigara bulmama veya kullanmama karışmaz.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
30. Annem-babam eve geç gelsem de farketmezler.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
31. Üzüldüğümde, sıkıldığımda, ağladığımda ailemde benimle ilgilenen birisi olur.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
32. Yaşadığım evde sevildiğimi hissediyorum.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
33. Ailemde bana güvenen birileri var.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
34. Ailem için önemli olduğumu hissediyorum.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
35. Ailemde beni koruyan kollayan birileri vardır.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
36. Annem-babam diğer kardeşlerime benden daha fazla ilgi gösterir. __ Kardeşim yok.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
37. Zaman zaman karnımı doyurmak, ihtiyaçlarımı karşılamak için çalışmam gerekir.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman
38. Okul dışındaki zamanlarımda ve tatillerde para karşılığı çalışırım.
0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman

39. Ailemden birileri, benim okula gitmek yerine, çalışarak eve para getirmemi istiyor.

0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman

40. Bir işte çalıştırıldığımda, bana verilmesi gereken parayı ailemden birisi alır.

0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman

41. Bana para karşılığı çok zor, gücümün yetmediği işler yaptırıyorlar.

0	1	2
hiçbir zaman	zaman zaman	her zaman

ÖZGEÇMİŞ

Bilge Yeni

Doğum Yeri: İstanbul

Doğum Tarihi: 14.08.1984

Eğitim:

2007 - 2010: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü

Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı

2003 – 2007: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

1995 – 2003: Kadıköy Anadolu Lisesi

1990 – 1995: Bahariye İlköğretim Okulu

Çalışma:

2009 -: İstanbul 2. Çocuk Mahkemesi, Psikolog